परिच्छेद-१

परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय गरी तीन तहको सङ्घीय संरचनालाई अवलम्बन गरेको छ । नेपालको संविधानले राज्य शक्तिको बाँडफाँट तीन तहमा गरेको छ । संविधानले स्थानीय तहहरूलाई प्रदान गरेका अधिकारहरूको कुशल र प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्न र जनतालाई घरदैलोमा सेवा प्रदान गर्न स्थानीय तहहरू सबल र सक्षम हुन आवश्यक छ । स्थानीय तहलाई संविधानद्वारा प्रदान गरिएको कार्यजिम्मेवारी पूरा गर्न आवश्यक पर्ने स्रोत साधनको व्यवस्थाका लागि सङ्घ तथा प्रदेश सरकारबाट वित्तीय समानीकरण अनुदान, ससर्त अनुदान, समपूरक अनुदान र विशेष अनुदान प्रदान गर्न सक्ने व्यवस्था गरेको छ । साथै संविधान र अन्य कानुनले समेत स्थानीय तहहरूले विभिन्न शीर्षकमा राजस्व सङ्कलन गर्न पाउने व्यवस्था गरेको छ । सङ्घीय वित्त व्यवस्थाका मान्यता अनुसार स्थानीय तहलाई विभिन्न कर तथा गैर करहरू लगाउने र उठाउने गरी राजस्व अधिकार समेत संवैधानिक रूपमै प्रदान गरिएको छ । नेपालको संविधानको भाग १९ मा आफ्नो अधिकार क्षेत्र भित्रको विषयमा राष्ट्रिय आर्थिक नीति, वस्तु तथा सेवाको ओसार पसार, पूँजी तथा श्रम बजार, छिमेकी प्रदेश वा स्थानीय तहलाई प्रतिकुल नहुने गरी कानुन बनाई कर लगाउन सक्ने व्यवस्था गरिएको छ । स्थानीय तहहरूले राजस्व अधिकारको प्रयोग गरी कर तथा गैरकर संकलनका आधारभूत मान्यता अनुरूप राजस्व, कर, शुल्क र दस्तुर उठाउन सक्नेछन् । अनुदान र राजस्व अधिकार बाहेक स्थानीय तहले संविधान र सङ्घीय कानुन बमोजिम राजस्व बाँडफाँट वापत रकम प्राप्त गर्नसक्नेछन् । स्थानीय तहहरूले नेपाल सरकारको पूर्व स्वीकृतिमा ऋण लिन सक्ने कानुनी व्यवस्था समेत गरिएको छ । त्यसैगरी स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ र अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ ले स्थानीय तहलाई विभिन्न किसिमका राजस्वको स्रोत, सम्भाव्य राजस्वको पहिचान, सङ्कलन, राजस्व बाँडफाँटको अधिकारको प्रत्यायोजन गरेको छ । खासगरी स्थानीय तहको उद्देश्य भनेको स्थानीय तहलाई वित्तीय रूपमा सबल बनाउने, स्थानीय तहको खर्च व्यवस्थापन गर्ने र स्थानीय तहमा सुशासनको प्रत्याभूति गराउने पनि हो । अधिकांश स्थानीय तहहरू सङ्घ र प्रदेशबाट प्रदान गरिएको अनुदानमा निर्भर रहेको देखिन्छ । स्थानीय तहहरूलाई स्थानीय राजस्व उठाउने अधिकार प्रत्यायोजन गरिएको भए तापनि उनीहरू करको सम्भावनाहरूको पहिचान गर्न, खोजी गर्न, कर सम्बन्धी डाटावेस बनाउन र कर प्रशासनलाई नियमन गर्न कमजोर देखिन्छन् ।

संविधान र कानुनबाट प्राप्त अधिकारलाई उपयोग गर्ने क्रममा स्थानीय तहहरू सङ्घ र प्रदेशबाट प्राप्त अनुदानमा मात्र भर पर्ने र आन्तरिक स्रोत र राजस्व सङ्कलन र परिचालनमा उदासीन हुने

हो भने त्यसले दीर्घकालमा स्थानीय तहहरू कमजोर हुने अवस्था आउन सक्छ । स्थानीय तहहरूलाई आत्मनिर्भर बनाउनका लागि स्थानीय तहहरूको आन्तरिक राजस्व परिचालन क्षमतामा वृद्धि गर्नुपर्ने आवश्यकता रहन्छ । स्थानीय तहहरूको राजस्व वृद्धि गर्नको लागि स्थानीय तहहरूलाई राजस्व सुधार कार्य योजनाको आवश्यक देखिन्छ ।

यही आवश्यकतालाई पूरा गर्नको लागि प्रदेश तथा स्थानीय शासन सहयोग कार्यक्रम, नेपाल सरकार, सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयद्वारा राष्ट्रव्यापी रूपमा सञ्चालित राजस्व सुधार कार्ययोजना सम्बन्धी कार्यक्रमले प्रदेश तथा स्थानीय शासन पद्धतिलाई दिगो, समावेशी र जवाफदेही बनाउने लक्ष्य लिएको छ । यस कार्यक्रम अन्तर्गत सञ्चालन हुने गतिविधिहरू प्रदेश तथा स्थानीय तहका जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारीहरूको क्षमता विकास गर्नेतिर लक्षित रहेका छन् । साथै, प्रदेश तथा स्थानीय तहहरूको संस्थागत क्षमता अभिवृद्धिमा पनि यस कार्यक्रमले सहयोग पुऱ्याउने प्रावधान रहेको छ । यसै सन्दर्भमा गाउँपालिका तथा नगरपालिकाहरूको आन्तरिक आय परिचालनमा सुधार ल्याउनको लागि राजस्व सुधारका क्रियाकलापहरू पहिचान गर्न र पहिचान गरिएका क्रियाकलापहरूको कार्यान्वयनबाट स्थानीय तहको आन्तरिक आयमा पर्न सक्ने प्रभाव समेतका आधारमा आगामी दिनमा प्राप्त हुन सक्ने राजस्वको प्रक्षेपण गर्ने कार्यलाई मार्गदर्शन गर्न कर्णाली प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान सुर्खेत, प्रदेश तथा स्थानीय शासन सहयोग कार्यक्रमको वित्तीय र प्राविधिक सहयोगमा मान्नमी सञ्चार तथा प्रकाशन प्रा. लि. ललितपूरलेचौकुने गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजनातयार गरेको हो ।

१.२ राजस्व सुधार कार्ययोजनाको औचित्य

नेपालको संविधानले स्थानीय तहहरूलाई राजस्व संकलन गर्न सक्ने अधिकार प्रदान गरेको छ । त्यसैले स्थानीय तहलाईनेपाल सरकार र प्रदेश सरकारबाट उपलब्ध हुने विभिन्न अनुदान तथा राजस्व विनियोजन बाहेक स्थानीय राजस्व अधिकार अन्तर्गत विभिन्न कर तथा गैर कर लगाउने अधिकार प्रदान गरिएको छ । साथै स्थानीय तहले अन्य स्वदेशी सङ्घसंस्थाबाट अनुदान रकम प्राप्त गर्नसक्ने, नेपाल सरकारको पूर्वस्वीकृति लिएर वैदेशिक अनुदान वा सहयोग लिन सक्ने तथा नेपाल सरकारको सहमति लिएर वित्त आयोगले सिफारिश गरेको सीमाभित्र रही आन्तरिक ऋण लिन सक्ने कानुनी व्यवस्था समेत छ ।

अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ ले नेपाल सरकारले प्रदेश र स्थानीय तहलाई एवम् प्रदेशले स्थानीय तहलाई प्रदान गर्ने अनुदान र राजस्व बाँडफाँट सम्बन्धमा स्पष्ट व्यवस्था गरेको छ । स्थानीय तहले कर लगाउँदा वैज्ञानिक करका आधारभूत मान्यताहरूका आधारमा करदाताले कर तिर्न सक्ने क्षमताको सिद्धान्तलाई आत्मसात गरी कर निर्धारण गर्नु पर्ने व्यवस्था गरेको छ । कर प्रणाली समानता र न्यायमा आधारित रहने गरी स्थापना गर्न, स्वेच्छिक रूपमा कर तिर्न प्रेरित हुने वातावरण सिर्जना गर्न र कर लगाउँदा करको आधार, करको दर र कर तिर्ने अवधि निश्चित गर्न, स्थानीय तहको राजस्व सुधार कार्ययोजनाको निर्माण गर्न आवश्यक छ ।

संवैधानिक अधिकार भित्र रही स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले गाउँपालिका तथा नगरपालिकालाई आन्तरिक आय परिचालन गर्नसक्ने अधिकार प्रदान गरेको छ । ती अधिकारलाई व्यवस्थित तरिकाले कार्यान्वयन गर्न सक्ने क्षमता सबै स्थानीय तहहरूमा विकास भइसकेको छैन । यसका अनेक कारणहरू हुनसक्छन् जस्तै सङ्घीय संरचनाको अभ्यास नयाँ हुनु, स्थानीय तहहरूसँग रहेका सम्भाव्य स्रोतहरूका बारेमा एकीन तथ्याङ्क नहुनु,अधिकांश स्थानीय तहहरूमा राजस्व समुहको दक्ष जनशक्ति नहुनु, स्थानीय तहमा राजस्वको दायरा वृद्धि गर्ने सम्बन्धमा स्थानीय तहको नेतृत्वको इच्छाशक्ति कम हुनु, कर तिर्दा हुने फाइदा सम्बन्धमा जनतालाई बुझाउन नसक्नु,आदि ।

स्थानीय तहमा राजस्व सुधारका लागि सहभागितामूलक विधि अवलम्बन गरी राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गरिएको छ । यसबाट राजस्व परिचालनको सम्बन्धमा गाउँपालिकाका निर्वाचित पदाधिकारी, कर्मचारी तथा अन्य सरोकारवाला पक्षको क्षमता विकास हुनुका साथै गाउँपालिकाको आन्तरिक आयको सम्भाव्यता अध्ययन भई संभावनाहरूको पहिचान हुनेछ । यस कार्यको मुख्य उपलब्धिका रूपमा चौकुने गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तयारी तथा राजस्व प्रक्षेपणलाई मार्गदर्शन गर्ने आधार दस्तावेज तयार भएको हुनेछ । राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन भइ आगामी दिनमा गाउँपालिकाको राजस्व वृद्धि भएको हुनेछ ।

१.३ राजस्व सुधार कार्ययोजनाका उद्देश्यहरू

यस कार्ययोजनाको मुख्य उद्देश्य चौकुने गाउँपालिका सुर्खेतको आन्तरिक आय तथा राजस्वको विद्यमान अवस्था विश्लेषण गरी आगामी तीन आर्थिक वर्षको राजस्वको प्रक्षेपण गर्नु हो । यस कार्ययोजनाको व्यवहारिक तथा प्रभावकारी कार्यान्वयनबाट गाउँपालिकाको राजस्व सुधार गर्नु हो ।

यस मुख्य उद्देश्यको प्राप्तिका लागि देहाय अनुसारका उद्देश्यहरू निर्धारण गरिएको छ

- गाउँपालिकाको सम्भावित कर/गैर करका आधार तथा विगत तीन वर्षको आन्तरिक आयको अवस्थाको शीर्षकगत रूपमा विश्लेषण गर्ने ।
- गाउँपालिकामा राजस्वका विभिन्न स्रोतहरूको लेखाजोखा गर्नुका साथै राजस्वमा हुन सक्नेवृद्धिका सम्भावनाहरू पहिचान गर्ने ।
- गाउँपालिकाको राजस्व प्रशासनको नीतिगत र संगठनात्मक संरचना र कार्यगत क्षमताको विद्यमान अवस्था र कमजोरी पहिचान गरी समाधानका लागि सुझाव प्रदान गर्ने ।
- राजस्व संकलन तथा बिलिङ्ग पद्धतिको विश्लेषण गर्दै सुधारका लागि सुझाव दिने ।
- गाउँपालिकाको आन्तरिक आय वृद्धिका सम्भावनाहरू पहिचान गरी प्रक्षेपण सहितको आन्तरिक आय सुदृढीकरण कार्य योजना तयार गर्ने ।

- राजस्व सुधारका नयाँ सम्भावनाहरूको पहिचान गर्दै गाउँपालिकाले अपनाउनु पर्ने भावी रणनीति र कार्यनीति सहित आगामी ३ आर्थिक वर्षका लागि कार्य योजना (२०८१/०८२—२०८३/०८४) सहित राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गर्ने ।
- गाउँपालिकाको विद्यमान आर्थिक ऐनमा आगामी आर्थिक वर्षमा गर्नुपर्ने सुधारका लागि सुझाव प्रदान गर्ने ।
-

१.४ योजना तर्जुमा विधि र प्रक्रिया

राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाको लागि अवलम्बन गरिएका विधि चरणहरूलाई देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

सहभागितामूलक विधि

गाउँपालिकाका अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, कार्यपालिकाका सदस्यहरू, राजस्व परामर्श समितिका पदाधिकारीहरू, स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समिति र बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समितिका पदाधिकारीहरू, शाखा प्रमुखहरू, राजस्व सङ्कलनमा सङ्लग्न कर्मचारीहरू, राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा कार्यदलका सदस्यहरू तथा करदाता प्रतिनिधिहरू (निर्माण व्यवसायी, कृषि, पशुपन्छी पालन, होटल व्यवसायी, जडिबुटी व्यवसायी, किराना खाद्य आदि) को सहभागितामा अभिमुखीकरण कार्यशाला र मस्यौदामाथि सुझाव सङ्कलन कार्यक्रम गरिएको थियो।

राजस्व सुधार कार्ययोजना निर्माणका चरणहरू:

चित्र २ राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाको लागि अवलम्बन गरिएका चरणहरू

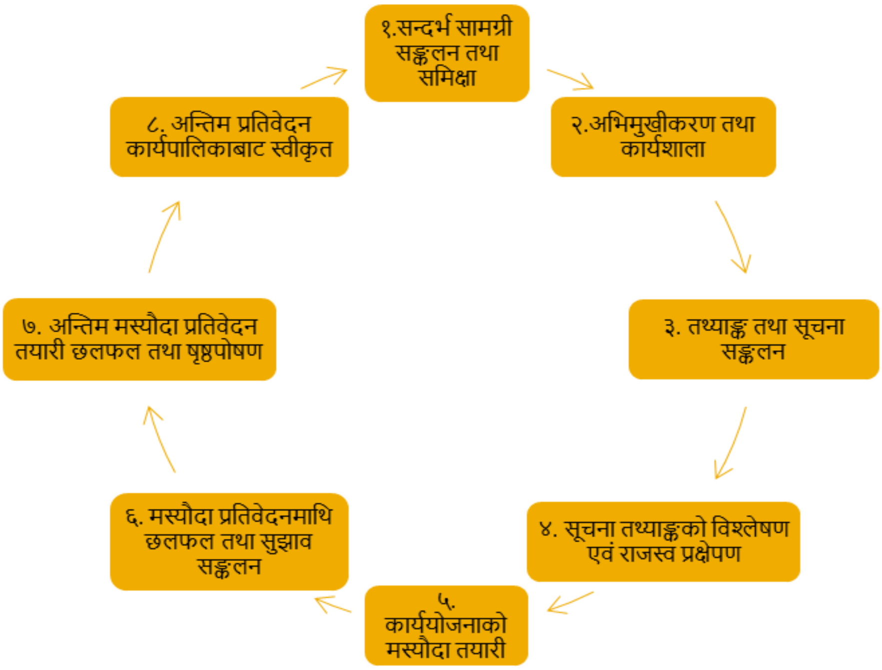

पहिलो चरणः आवश्यक सन्दर्भ सामग्रीहरुको संकलन तथा अध्ययन

राजश्व सुधार कार्ययोजनासँग सान्दर्भिक विभिन्न सामग्रीहरूको सङ्कलन तथा अध्ययन गरियो । यस अध्ययन कार्यको लागि पहिलो चरणमा परामर्शदाता समूहबाट विभिन्न स्रोतहरू मार्फत सन्दर्भ सामाग्रीहरू सङ्कलन, अध्ययन तथा पुनरावलोकन गरिएको छ । नेपालको संविधान, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ (संशोधन सहित), संघ, प्रदेश र स्थानीय तह (समन्वय तथा अन्तरसम्बन्ध) ऐन २०७७, अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४, आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व सम्बन्धी ऐन २०७६, सार्वजनिक निजी साझेदारी तथा लगानी ऐन २०७५, यसैगरी प्रदेश सरकार अन्तर्गतका सम्बन्धित सन्दर्भ सामग्रीहरूमा नेपाल सरकार र कर्णाली प्रदेश सरकारका आर्थिक ऐन र बजेट बक्तब्यहरु, चौकुने गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन बजेट बक्तब्यहरु आदि रहेका छन् । यस क्रममा अध्ययन तथा पुनरावलोकन गरिएका मुख्य-मुख्य सामग्रीहरू अनुसूची १ मा दिइएको छ ।

दोस्रो चरणः अभिमुखीकरण तथा राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा कार्यशाला

चौकुने गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाको लागि मान्नमी सञ्चार तथा प्रकाशन प्रा. लि, ललितपूरबाट खटिएका विज्ञ टोलीले गाउँपालिकाका अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, कार्यपालिकाका सदस्यहरू, राजस्व परामर्श समितिका पदाधिकारीहरू, स्रोत अनुमान तथा वजेट सीमा निर्धारण समिति र वजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समितिका पदाधिकारीहरू, शाखा प्रमुखहरू, राजश्व सङ्कलनमा सङ्लग्न कर्मचारीहरू, राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा कार्यदलका सदस्यहरू तथा करदाता प्रतिनिधिहरू (निर्माण व्यवसायी, कृषि, पशुपंक्षिपालन, होटल व्यवसायी, जडिबुटी व्यवसायी, किराना खाद्य आदि) गरी ४४ जनाको सहभागितामा मिति २०८१/०१/२२ गते अभिमुखीकरण तथा राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा कार्यशाला सम्पन्न गरियो । अभिमुखीकरण तथा कार्यशालाको पहिलो चरणमा विज्ञहरूद्वारा राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमासम्बन्धी अवधारणा र प्रक्रियाहरू प्रस्तुतीकरण गरिएको थियो भने दोस्रो चरणमा दिग्दर्शनले तोकेबमोजिमका ४ वटा समुहहरू बनाएर समुहगत छलफल गरिएको थियो *(सहभागीहरूको नामावली अनुसूची-१ मा राखिएको छ)*।

तेस्रो चरणः सूचना तथा तथ्याङ्क सङ्कलन एवम् विश्लेषण

राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी कार्यका लागि संस्थागत सूचना तथा तथ्याङ्कहरु समेत आवश्यक पर्छ । यसका लागि स्थानीय तहको पार्श्वचित्र वस्तुगत विवरण, वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम पुस्तिका, आर्थिक ऐनहरु, राजस्व सम्बन्धी कानुनहरु, राजस्व परामर्श समितिको प्रतिवेदन प्रगति विवरणहरु, आम्दानी तथा खर्चको फाँटवारी, प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षण प्रतिवेदन, संभाव्यता अध्ययन प्रतिवेदनहरुबाट आवश्यक सूचना र तथ्याङ्क सङ्कलन गरियो । त्यस बाहेक, उद्योग वाणिज्य संघ, यातायात व्यवसायीहरुको संगठन, होटल व्यवसायीहरुको संगठन आदि

पेशागत एवम् व्यवसायीक संस्थाहरु लगायतका सरोकारवाला पक्षहरुसँगको छलफलबाट पनि आवश्यक सूचना तथा तथ्याङ्कहरु सङ्कलन गरिएको थियो ।

राजस्व सुधार कार्ययोजना तयारीको क्रममा मुख्यतः निम्न प्रकारका सूचनाहरु सङ्कलन गरिएको थियोः

- गाउँपालिकाको जनसंख्या विवरण
- राजस्वको वर्तमान अवस्था, राजस्व प्रशासनिक व्यवस्था तथा सूचना प्रवाह सम्बन्धी विवरण
- राजस्व परिचालनका लागि अबलम्बन गरिएका नीतिगत व्यवस्थाहरु
- चालु आर्थिक वर्षको आर्थिक ऐन तथा बजेट
- विगत तीन आर्थिक वर्षहरुको अनुमानित तथा यथार्थ आय विवरण
- आन्तरिक राजस्व सङ्कलनको अवस्था, स्रोत, क्षेत्र तथा दर सम्बन्धी विस्तृत विवरण
- चालु वर्षको हालसम्मको यथार्थ आय विवरण
- आन्तरिक राजस्व सङ्कलनको संभावित नयाँ क्षेत्रहरू सम्बन्धी तथ्याङ्क तथा सूचना
- राजस्व सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरु, सम्पन्न गर्ने समय तथा सोको जिम्मेवारी, आदि ।

प्रमाणीकरण गरि सकिएको तथ्याङ्कलाई कार्ययोजनाको उद्देश्यहरुले खोजे अनुसार तालिकामा रुपान्तरण गरिएको थियो । वस्तुगत विश्लेषणको लागि आवश्यक तथ्याङ्क गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७६ को अनुसूची २ अनुसार र विषयगत विश्लेषणको लागि आवश्यक तथ्याङ्क अनुसूची ३ अनुसार संकलन गरिएको थियो । अध्ययन अनुसन्धान गरी प्राप्त भएका सूचना तथा तथ्याङ्कहरूलाई गुणात्मक र परिमाणात्मक विधिहरूको प्रयोग गरी विश्लेषण गरिएको छ । राजस्व सुधार कार्ययोजनाको लागि आवश्यक सूचना/तथ्याङ्क संकलन गरिसकेपछि त्यस्ता सूचनाहरुलाई विश्लेषण गरिएको छ । सूचना/तथ्याङ्क विश्लेषणको लागि तथ्याङ्कीय तथा गुणात्मक विधि दुवैलाई प्रयोगमा ल्याइएको छ । राजस्वको बृद्धिदर तथा विद्यमान दायराको विश्लेषण तथ्याङ्कीय विधिद्वारा गरिएको छ भने राजश्व सम्बन्धी नीतिगत व्यवस्थाको विश्लेषण गुणात्मक विश्लेषण विधि प्रयोग गरिएको छ ।

चौथो चरणः राजस्व सुधार कार्ययोजना तयारी (प्रारम्भिक)

राजस्व सुधार कार्ययोजनाको लागि आवश्यक सूचना/तथ्याङ्क सङ्कलन विश्लेषण गरिसकेपछि प्रारम्भिक रुपमा राजस्व सुधार कार्य योजना तयार गरिएको थियो।

पाँचौं चरणः योजनाको मस्यौदा तयारी

अध्ययन अनुसन्धान गरी प्राप्त भएका सूचना तथा तथ्याङ्कहरूलाई गुणात्मक र परिमाणात्मक विधिहरूको प्रयोग गरी विश्लेषण गरि कार्य योजनाको मस्यौदा लेखन कार्य राजस्व सम्बन्धी विज्ञहरुबाट गरिएको थियो । कार्ययोजनाको भाषिक शुद्धताको परीक्षण नेपाली भाषाका विज्ञहरुबाट

गराइएको छ । आर्थिक वर्ष २०८१/०८२ देखि २०८३/०८४ सम्मको लागि राजस्व सुधार कार्ययोजनाको मस्यौदा तयार गरिएको हो ।

छैठौं चरणः राजस्व सम्भावना विश्लेषण र राजस्व प्रक्षेपण

गाउँपालिकाको राजस्व अधिकार, हाल गरिरहेको आय संकलन अवस्था तथा राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयन पश्चात् आय संकलनमा पार्ने प्रभावहरुको मूल्याङ्कनलाई ध्यान दिदैं आगामी तीन वर्षको राजस्व प्रक्षेपण गरिएको छ । यसरी तयार गरिएको प्रक्षेपणले यस गाउँपालिकाको वार्षिक बजेट तर्जुमा गर्न सहयोग पुग्नेछ । यसैगरी विगतको आयको बृद्धिदर विश्लेषण गरी आय संकलनको अवस्थालाई विश्लेषण गरिएको छ । शुरु र अन्तिम बिन्दुको आधारमा वार्षिक बृद्धिदरको गणना निम्न लिखित शुत्रको प्रयोग गरि गरिएको छ ।

$$CAGR = \left(\frac{\text{Ending Value}}{\text{Beginning Value}}\right)^{\left(\frac{1}{\text{Number of Years}}\right)} - 1$$

जहाँ, CAGR = औसत वार्षिक बृद्धिदर

Ending Value = अन्तिम वर्षको यथार्थ रकम

Beginning Value = पहिलो वर्षको यथार्थ रकम

आय प्रक्षेपणसँग सम्बन्धित तथ्याङ्कको विश्लेषण गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा दिग्दर्शन-२०७६ को अनुसूची-४ अनुसार गरिएको छ ।

सातौ चरणः मस्यौदा प्रतिवेदन माथि छलफल तथा सुझाव संकलन

उपर्युक्त चरणहरु पश्चात राजस्व सुधार कार्ययोजना मस्यौदा तयार गरिएको थियो । राजस्व सुधार कार्ययोजनाको मस्यौदा प्रतिवेदन गाउँपालिकाका सम्बन्धित सरोकारवालाहरु समक्ष प्रस्तुत गरी सुझाव लिइएको थियो । यसका लागि मिति २०८१ जेष्ठ २५ गते सुझाब सङ्कलन कार्यशाला गोष्ठीको आयोजना गरिएको थियो । यस सुझाव सङ्कलन कार्यशालामा ३९ जनाको सहभागिता थियो *(सहभागीहरूको नामावली अनुसूची २ मा राखिएको छ)*।

आठौं चरणः अन्तिम मस्यौदा तयारी

मस्यौदा प्रतिवेदन माथि गाउँपालिकामा भएको सुझाव सङ्कलन कार्यशालाबाट प्राप्त सुझावलाई समेटेर मस्यौदा प्रतिवेदन तयार गरिएको छ । यसरी सुझाव सङ्कलन कार्यशालाबाट प्राप्त भएका सुझाव समेतको आधारमा तयार पारिएको मस्यौदा प्रतिवेदन कर्णाली प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठानबाट प्राप्त भएका सुझावहरू समेत समावेश गरी अन्तिम मस्यौदा तयार गरिएको छ ।

नवौं चरणः कार्यपालिकाबाट स्वीकृति

राजस्व सुधार कार्ययोजनाको अन्तिम प्रतिवेदन यस चौकुने गाउँपालिकाको राजस्व परामर्श समिति मार्फत गाउँ कार्यपालिकामा पेश गरिएको थियो । गाउँ कार्यपालिकाबाट स्वीकृत भए पछि कार्यान्वयन चरणमा प्रवेश गर्नेछ ।

१.५ कार्ययोजनाका सीमाहरूः

गाउँपालिकाको प्रस्तुत राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गर्दा देहाय अनुसारका सीमामा रही तयार गरिएको छ ।

१. गाउँपालिकासँग सम्बन्धित सन्दर्भ सामग्रीहरूको अपर्याप्तता हुनु ।

२. भौगोलिक विकटताका कारण पटक पटक आवतजावतमा कठिनाई हुनु ।

३. आर्थिक वर्षको अन्तिमतिर ९० दिनको समयसीमा र बजेटको सीमाभित्र रही कार्य सम्पन्न गर्नु पर्ने अवस्था ।

४. गाउँपालिकाको तथ्याङ्क, सूचना र अभिलेख व्यवस्थापन प्रणाली कमजोर भएकाले राजस्व सुधार कार्ययोजनासँग सम्बन्धी आवश्यकता अनुसारका तथ्याङ्क, सूचना र अभिलेख प्राप्त कठिनाई ।

५.गाउँपालिकामा सेवाग्राहीहरूको चापका कारण सम्पूर्ण शाखाका प्रमुखहरू अभिमुखीकरण, कार्यशाला तथा सुझाव संकलन प्रक्रियामा एकैसाथ सक्रियतापूर्वक सहभागी हुन कठिनाई ।

६. सङ्घ तथा प्रदेश सरकारबाट गाउँपालिकाले प्राप्त गर्ने राजस्व बाँडफाँट र समानीकरण अनुदानको   रकम प्रक्षेपण वर्तमान अभिलेखलाई आधार मानी वार्षिक वृद्धि हुने अनुमान गरिएको छ ।

परिच्छेद-२

गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय

नेपालको संविधान कार्यान्वयनको क्रममा स्थानीय तहको गठन आदेश बमोजिम मिति २०७३ फाल्गुन २७ गते चौकुने गाउँपालिकाको स्थापना भएको हो । घरधुरी सर्वेक्षणको आधारमा तयार पारिएको गाउँपालिकाको पार्श्व चित्र २०७४, विभिन्न प्रतिवेदनहरू, वेभसाइट, र अन्य स्रोतबाट प्राप्त सूचनाका आधारमा यस चौकुने गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय प्रस्तुत गरिएको छ ।

यस परिच्छेदमा गाउँपालिकाको भौगोलिक अवस्थित, शिक्षा, स्वास्थ्य, विद्युत, खानेपानी लगायत अवस्था प्रस्तुत गरिएको छ ।

२.१ भौगोलिक अवस्थितिः

सुर्खेत जिल्लाको पश्चिम भागमा रहेको यस चौकुने गाउँपालिकासाविकका गुटु,घाटगाउँ, लगाम, बेतान र बिजौरा गाविसहरु समावेश भएका छन् ।अक्षांश २८ डिग्री ४४ मिनेट २५ सेकेण्ड उत्तरी अक्षांश देखि २८ डिग्री ५८ मिनेट ४१ सेकेण्ड उत्तरी अक्षांश र ८० डिग्री ५८ मिनेट ५७ सेकेण्ड पूर्वी देशान्तर देखि ८१ डिग्री २१ मिनेट १५ सेकेण्ड पूर्वी देशान्तर सम्म फैलिएको छ । यस गाउँपालिकाको क्षेत्रफल ३८१.०३ वर्ग कि .मि.३८३१८ हेक्टर रहेको छ । यस गाउँपालिकाको पूर्वमा पञ्चपुरी नगरपालिका, पश्चिममा डोटी जिल्ला, उत्तरमा अछाम जिल्लार दक्षिणमा कैलाली जिल्ला रहेको छ । यस गाउँपालिकाको केन्द्र साविकको गुटु गाविस वडा नं. ६ मा रहेको छ । उत्तरी भागमा महाभारत पर्वत श्रृङ्खलादेखि दक्षिणी भाग चुरे पर्वत श्रृङ्खलासँग जोडिएको छ । सुर्खेत जिल्लाको सदरमुकाम विरेन्द्रनगरबाट गाउँपालिकासम्म सडक यातायातले जोडिएको छ *स्रोतः भिलेज प्रोफाइल, २०७४* ।

चित्र १. चौकुने गाउँपालिकाको नक्सा

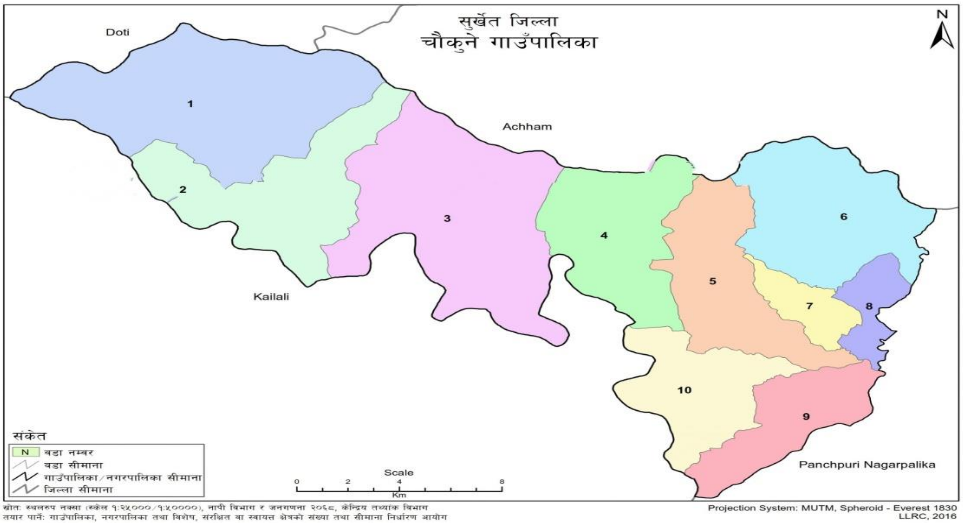

२.२ प्राकृतिक स्रोतहरूः

यस गाउँपालिकाको कुल क्षेत्रफल ३८१.०३ वर्ग किलोमिटर मध्ये छ । कुल क्षेत्रफल क्षेत्रफल कृषि क्षेत्र ५३०७ हेक्टर, वन तथा चरन क्षेत्र १३३६२ हेक्टर र अन्य १९६४९ हेक्टर रहेको छ । यहाँको जङ्गलमा साल, सिसौ, अमला, काउलो, तेजपात, खोटोजस्ता वन पैदावार पाइन्छन् ।

यस गाउँपालिकालाई भेरी र कर्णाली नदीले बेरेका छन् । यहाँको उच्च पहाडी क्षेत्रमा पर्यटन व्यवसाय, पशुपालन तथा जडिबुटीजन्य उद्योग र तल्लो भेगमा कृषि, वन पैदावारको प्रचुर सम्भावना रहेको छ ।

२.३ जनसङ्ख्याः

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार यस गाउँपालिकाको कुल जनसङ्ख्या देहाय बमोजिम छ ।

तालिका न १. चौकुने गाउँपालिकाको जनसंख्या विवरण

वडा	पुरुष	महिला	जम्मा
१	११६५	११४३	२३०८
२	९६७	९५२	१९१९
३	१४३६	१४७४	२९१०
४	१२५६	१४४०	२६९६
५	११५८	१२६५	२४२३
६	११४९	१२०७	२३५६
७	१८६०	१९३८	३७९८
८	१३११	१३३९	२६५०
९	११२२	१२०८	२३३०

१०	१८१२	१७४८	३५६०
जम्मा	१३२३६	१३७१४	२६९५०

स्रोतः *राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को प्रतिवेदन*

माथिको तालिका अनुसार यस गाउँपालिका कुल जनसंख्या २६९५० रहेको छ जस मध्ये पुरुषको जनसंख्या १३२३६ र महिलाको जनसंख्या १३७१४ रहेको छ । लैङ्गिक अनुपात ९६.५१ रहेको छ । जसमध्ये महिला ५०.९ प्रतिशत र पुरुष ४९.१ प्रतिशत रहेको छ ।

यस गाउँपालिकामा जम्मा घरधुरी संख्या ५३३६ रहेका छन् । साक्षरता प्रतिशत पुरुष ८५.४ प्रतिशत महिलाको ७१.२ प्रतिशत जम्मा ७८.१ प्रतिशत रहेको छ । यस गाउँपालिकाको जनघनत्व ७१ जना प्रति वर्ग कि.मि. रहेको छ ।

कुल जनसङ्ख्या मध्ये ब्राह्मण पहाडी ३८८३ जना, क्षेत्री ७४९५ जना, मगर ४५२४ जना, थारु ३२ जना, नेवार ९४ जना, विश्वकर्मा ७७५२ जना, गुरुङ्ग १३० जना, परियार १६४२ जना, ठकुरी ८३५ जना, मिजार १२८ जना, माझी ५४ जना, सन्यासी दशनामी ७९ जना, सुनार २६ जना, राजी २१० जना, अन्य ३७ जना रहेका छन् । हिन्दु धर्म मान्ने पुरुष ११६०५ जना, महिला १२०४३ गरी जम्मा २३६४८ जना र बुद्ध धर्म मान्ने पुरुष १५७० जना र महिला १५८७ जना गरी जम्मा ३१५७ जना, क्रिश्चियन धर्म मान्ने पुरुष ६१ जना र महिला ८४ जना गरी जम्मा १४५ जना छन् ।

अपाङ्गताः

यस गाउँपालिकामा कुल जनसङ्ख्याको २.९ प्रतिशत अपाङ्गता भएका जनसङ्ख्या रहेको छ जसमध्ये महिला अपाङ्गता २.७ प्रतिशत र पुरुष अपाङ्गता ३.१ प्रतिशत रहेको छ । शारिरिक अपाङ्गताको प्रतिशत सबैभन्दा बढी ३२.६ प्रतिशत (महिला ३५.३ र पुरुष ४८.४ प्रतिशत) रहेको छ । यसै गरी पालिकामा न्यून दृष्टियुक्त (१३.३ प्रतिशत), बहुअपाङ्गता (१०.६ प्रतिशत), न्यून श्रवणशक्ति (९.६ प्रतिशत), दृष्टिविहिन (५.८ प्रतिशत) , मनोसामाजिक (५.८ प्रतिशत) र बहिरोपन (५.७ प्रतिशत) रहेको छ । यसैगरी मनोसामाजिक अपाङ्गता (२.३ प्रतिशत) , बहिरोपन एबम् दृष्टिविहिन (१.८ प्रतिशत) , बौदिक अपाङ्गता (१.२ प्रतिशत), अटिजम (१.४ प्रतिशत) र हेमोफेलिया (०.४ प्रतिशत) रहेको छ ।

एकल र वालविवाहको स्थितिः

पालिकामा विवाह नगरी या पारपाचुके भएर बस्ने एकलहरू कुल जनसङ्ख्याको ३.६ प्रतिशत रहेको छ । यसमा विदुरहरूको जनसङ्ख्या १.३ प्रतिशत र विधवाहरूको जनसङ्ख्या ५.८ प्रतिशत रहेको छ ।

यस गाउँपालिकामा वाल विवाहको समस्या उच्च रहेको छ । जनगणना २०७८ का अनुसार १० देखि १४ वर्षसम्म विवाह गर्ने वालक ३ प्रतिशत र वालिका ९.१ प्रतिशत रहेका छन् । यसै गरी १५ देखि १७ वर्षसम्म विवाह गर्ने किशोर र किशोरीको जनसङ्ख्या क्रमशः १३ र ३२.८ प्रतिशत रहेको छ । यसै गरी १८ देखि २० वर्षसम्म विवाह गरिसक्ने किशोर र किशोरीको जनसङ्ख्या क्रमशः ४५.२ र ४१.६ प्रतिशत रहेको छ ।

सम्पत्तिमा महिला स्वामित्वको स्थितिलाई हेर्दा घर या जमिन या दुबैमा महिला स्वामित्व भएका घर परिवार केवल ४.७ प्रतिशत मात्र रहेका छन् । कुल घरधुरी मध्ये ९२.४ प्रतिशत घरधुरीमा महिलाको घर या जमिन दुबैमा स्वामित्व नरहेको देखिन्छ ।

स्रोतःराष्ट्रिय जनगणना, २०७८

पेसागत विवरणः यस गाउँपालिकाको बासिन्दाहरूको मुख्य पेसा कृषि हो । यहाँका ६१.३% मानिसहरू कृषि र वनमा संलग्न रहेका छन् । यसैगरी दैनिक ज्यालादारीमा २.७३.%, ०.९% नोकरीमा, व्यापारमा ३.४१%, १.९७% मानिसहरू वैदेशिक रोजगारीमा संलग्न रहेका छन् । यस गाउँपालिकामा धान, मकै, गहुँ जस्ता प्रमुख खाद्यान्नवाली मास, सिमी, गहत, मुसुरो जस्ता दलहन अदुवा, प्याज, लसुन जस्ता नगदेबालीहरू उत्पादन हुन्छ । यहाँ ६३% भन्दा बढी निर्वाहमूखी कृषि उत्पादन हुने गरेको छ ।

पर्यटनः यहाँ सुन्दर तथा मनोरम प्राकृतिक दृश्य, विशिष्ट साँस्कृतिक तथा जैविक विविधता, उच्च पहाडी भेगमा रहेका प्राकृत्तिक सम्पदाहरूको कारण आन्तरिक तथा वाह्य पर्यटकहरूलाई आकर्षण गरी दिगो पर्यटन व्यवसायको सम्भावना रहेको छ । पहाडि क्षेत्रका बासिन्दाहरूको फरक सांस्कृतिक क्रियाकलाप, धार्मिक महत्वका मन्दिर, गुम्बा, ऐतिहासिक महत्वका स्थलहरू आदि पर्यटन प्रवर्द्धन गर्न सकिने मुख्य स्रोतहरू हुन् ।

सिंचाईः— यस गाउँपालिकाको विभिन्न वडामा पक्की कुलो तथा नहर निर्माण गरी सिचाइ सुविधा पुऱ्याइएको छ । कुल कृषियोग्य भूमिमध्ये क्षेत्रफलमा सिंचाइ सुविधा उपलब्ध भएको छ ।

यातायातः गाउँपालिकाभित्र करिब ६० किमि ग्राबेल सडक र स्थानीय स्तरका सडकहरू रहेका छन् । गाउँपालिकाभित्र सडक सञ्जालको विकास तथा स्थानीय जनताहरूमाझ सडक पहुँच पुऱ्याउनका लागि विभिन्न सडक पूर्वाधार विकासका कार्यहरू सञ्चालन भईरहेको छ। गाउँपालिकाका विभिन्न सडकहरूमा ट्याक्टर, जीप, मोटरसाइकल, बस, डोजर लगायत विभिन्न सवारी साधनहरूको उपयोग गरिएको देखिन्छ । यहाँ ग्राभेल र कच्ची प्रकारका सडकहरू रहेका छन् ।

उद्यम, व्यापार र व्यवसायः

यस गाउँपालिकामा १२३५ वटा आर्थिक प्रतिष्ठानहरूमा ३७१३ जनाले रोजगारी प्राप्त गरेका छन् । गाउँपालिकाभित्र १५८ वटा उत्पादनशील उद्योग, १६१ वटा होटल, वटा सहकारी, ४ वटा

कृषि फार्म साथै अन्य पसल, खाद्यान्न मिल, ६०४ आदि व्यवसायहरू रहेका छन् । गाउँपालिकामा सञ्चालनमा रहेका उद्योगहरू मध्ये अधिकांश लघु तथा घरेलुस्तरका छन् ।(स्रोतः राष्ट्रिय तथ्यांक कार्यालय ।)

रोजगारीः

यस गाउँपालिकामा १० वर्ष र सो भन्दा माथिका अक्सर आर्थिक रूपमा सक्रीय व्यक्तिहरूको रोजगारीको अवस्थामा पुरुष २२४८ (९०.६%) महिला २०२० (८९.७%) र जम्मा ४२६८ (९०.२%) मानिसहरू रोजगार छन् ।(स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८)

यी मध्ये अधिकांश (३१.२७%) कृषिमा रहेका छन् । होटल व्यवसायमा ३.४१%, ज्याला मजदूरीमा २.७३%, वैदेशिक रोजगारीमा १.९७% र अन्य क्षेत्रमा १४.०५% संलग्न रहेका छन् ।

विद्युत सुविधाः

यस गाउँपालिकाको विद्युत आपूर्तिको प्रमुख स्रोत राष्ट्रिय प्रसारण हो । राष्ट्रिय प्रसारण प्रणालीको पहुँच ९६९ जना सोलार प्रयोग गर्ने १३८३ जना मट्टीतेल प्रयोग गर्ने ३ जना र अन्य स्रोत प्रयोग गर्ने ६७ जना रहेका छन्।यहाँ रहेका खोला/नदीहरूमा विद्युत उत्पादनको सम्भाव्यता अध्ययन भएको छ । (स्रोत राष्ट्रिय जनगणना २०७८)

खानेपानी तथा सरसफाइः

यस गाउँपालिकामा करिब २३.८ प्रतिशत % घरपरिवारले घरमै पाइप मार्फत उपलब्ध धाराको पानी प्रयोग गर्दछन् भने ४३.५ प्रतिशत घरधुरीले सार्वजनिक पाइपको धाराको पानी पिउने गर्दछन् कुवा इनारको पानी खाने ११.५ प्रतिशत. धारा १० प्रतिशत. नदी ३.१ प्रतिशत. ढाकिएको कुवा १.४ प्रतिशत. ट्युवेल ०.५ प्रतिशत रहेको छ ।गाउँपालिकाले सबै नागरिकहरूलाई शुद्ध पिउने पानी उपलब्ध गराउन अभियान सञ्चालन गरेको छ ।

यो पालिकामा ६१.०% सेफ्टी ट्याङ्की सहितको र ३२प्रतिशत खाल्डे चर्पी रहेका छन् ।ढल निकास सहित फ्लस ट्वाइलेट सुविधा भएको घरधुरी ०.८ प्रतिशत मात्र रहेको छ । पालिकामा अझै ६.१ प्रतिशत घरधुरीमा ट्वाइलेट सुविधा नभएको देखिन्छ । (राष्ट्रिय जनगणना २०७८)

भवन तथा आवासः

यस गाउँपालिकामा रहेका जम्मा ५३३६ घरधुरी मध्ये करिब ०.१ प्रतिशत घरको छाना माटोले छाएका, ७२.३ प्रतिशत टिनले छाएका, १.४ प्रतिशत ढलान भएका २५.४ प्रतिशत खर/स्याउलाले छाएका, टायलले छाएका ०.१ प्रतिशत र ०.६ प्रतिशत घरहरू ढुङ्गाको छानो भएका छन् ।

मोवाइल, इन्टरनेट लगायत अन्य साधन

२०७८ को जनगणना अनुसार कुल घरधुरी मध्ये मोवाइल फोन हुने ८.११ प्रतिशत, स्मार्ट मोवाइल ६१.५ प्रतिशत रेडियो ४९.६ प्रतिशत, टिभि ३.७ प्रतिशत, इन्टरनेट ६.१ प्रतिशत. कार ०.२ प्रतिशत. मोटरसाइकल स्कुटी हुने ४ प्रतिशत घरधुरी रहेका छन् ।

शिक्षाः

यस गाउँपालिकाको कुल साक्षरता दर ७८.१% रहेको छ जसमध्य पुरुषको साक्षरता दर ८५.४% र महिलाको साक्षरता दर ७१.२% रहेको छ ।

स्वास्थ्यः

गाउँपालिकाको विजौरामा १५ शैयाको आधारभूत अस्पताल निर्माण भइरहेको छ। १ स्वास्थ्य चौकी ३ वटा, आधारभूत स्वास्थ्य इकाइ ६ वटा, बर्थिङ सेन्टर ४ वटा छन् ।

बैंक, वित्तीय संस्था तथा सहकारीः

यस चौकुने गाउँपालिकामा सानिमा बैंकको शाखा १, सहकारी संस्था २७ वटा लघु वित्त वित्तीय संस्था १ छन् ।

२.१५ गाउँपालिकाको मानव संसाधनको अवस्था

यस गाउँपालिकाले जनतालाई सहज रूपले सेवा प्रवाह गर्नका लागि संगठनात्मक संरचनाको निर्माण गरेको छ । जसअनुसार विभिन्न शाखा, उपशाखा र ईकाइहरू स्थापना भएका छन् । सेवा प्रवाहका लागि १० वटा वडा कार्यालयहरू विभिन्न समितिहरू गठन गरिएका छन् । यस गाउँपालिकाको राजस्व प्रशासन सञ्चालन गर्न प्रशासन, योजना तथा अनुगमन शाखा अन्तर्गत सहायक चौंथो स्तरको एकजना कर्मचारी रहने गरी राजस्व शाखा व्यवस्था रहेको छ । चौकुने गाउँपालिकाको सङ्गठनात्मक तथा मानव संशाधन तालिका यस प्रकार रहेको छः

तालिका नं. २. दरबन्दी विवरण

क्र.सं.	शाखा	पद	स्वीकृत दरवन्दी	पदपूर्ति	क्र.सं.
				स्थायी	करार
१	प्रशासन तथा जिन्सी			२	१
२	योजना तथा अनुगमन			२	(
३	प्राविधिक शाखा			४	२
४	आर्थिक प्रशासन			२	१
५	आ। ले। प।			१	
६	शिक्षा			२	१

७	स्वास्थ्य			३	३
८	महिला शाखा			१	२
९	कृषि			२	३
१०	पशु			१	५
११	न्यायीक			१	(

परिच्छेद-३

गाउँपालिकाको राजस्व अधिकार अवस्था तथा आय सम्भाव्यता

नेपालको संविधान तथा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ र अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ लगायतले स्थानीय तहलाई प्रदान गरेका राजस्व सम्बन्धी अधिकार र सो अधिकार कार्यान्वयनका लागि गाउँपालिकाको तर्फबाट गरिएका कानुनी व्यवस्था र गाउँपालिकाको राजस्व संकलनको अवस्था, सम्भावना, समस्या तथा चुनौतीहरूलाई यस परिच्छेदमा विश्लेषण गरिएको
छ ।

३.१ स्थानीय तहको राजस्व अधिकार सम्बन्धी संवैधानिक तथा कानुनी व्यवस्था

३.१.१ संवैधानिक व्यवस्था

नेपालको संविधानको धारा ६० मा राजस्व स्रोतको बाँडफाँटमा संघ, प्रदेश र स्थानीय तहले आफ्नो आर्थिक अधिकार क्षेत्रभित्रको विषयमा कर लगाउन र ती स्रोतहरुबाट राजस्व उठाउन सक्नेछन् भन्ने व्यवस्था छ । नेपाल सरकारले संकलन गरेको राजस्व संघ, प्रदेश र स्थानीय तहलाई न्यायोचित वितरण गर्ने व्यवस्था मिलाउने छ ।

नेपालको संविधानको अनुसूची-८ अनुसार स्थानीय तहको वित्तीय अधिकार अन्तर्गत स्थानीय तहहरूले सम्पत्ति कर (घरजग्गा कर), घरबहाल कर, घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क, सवारी साधन कर, भूमिकर (मालपोत), मनोरञ्जन कर, विज्ञापन कर र व्यवसाय कर लगाउन सक्नेछन् । गैरकर अन्तर्गत सेवा शुल्क, दस्तुर, पर्यटन शुल्क र दण्ड जरिवाना सङ्कलन गर्न सक्नेछन् । राजस्व अधिकार सम्बन्धी विभिन्न तहहरूको एकल तथा साझा अधिकार सम्बन्धी विवरण तालिका ३ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ३. तहगत राजस्व अधिकार

संघ	प्रदेश	स्थानीय	साझा अधिकार
कर • मूल्य अभिवृद्धि कर • संस्थागत आय कर • व्यक्तिगत आय कर	**कर** • घर जग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क • सवारी साधन कर • मनोरञ्जन कर • विज्ञापन कर • कृषि आयमा कर	**कर** • सम्पत्ति कर • घर बहाल कर • सवारी साधन कर • घर जग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क • विज्ञापन कर	**कर** प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी

• पारिश्रमिक कर • भन्सार • अन्त शुल्क		• व्यवसाय कर •	
गैरकर • भिसा शुल्क • पर्यटन शुल्क • राहदानी शुल्क • सेवा शुल्क दस्तुर • दण्ड जरिवाना	**गैरकर** • पर्यटन शुल्क • सेवा शुल्क दस्तुर • दण्ड जरिवाना	**गैरकर** • पर्यटन शुल्क • सेवा शुल्क दस्तुर • दण्ड जरिवाना	**गैरकर** • पर्यटन शुल्क • सेवा शुल्क दस्तुर • दण्ड जरिवाना

स्रोतः नेपालको संविधान

३.१.२ कानुनी व्यवस्थाः

(क) स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ५४ देखि ६३ सम्म स्थानीय तहको वित्तीय अधिकार सम्बन्धी व्यवस्था रहेको छ । यसमा कर अन्तर्गत प्रत्यक्ष करहरू जस्तैः सम्पत्ति कर, भूमिकर (मालपोत), घर-जग्गा बहाल कर, व्यवसाय कर, बहाल विटौरी शुल्क, पार्किङ शुल्क, जडिवुटी, कबाडी र जीवजन्तु कर, सेवा शुल्क आदि छन् भने अप्रत्यक्ष कर जस्तैः व्यवसाय कर जस्ता करहरू रहेका छन् । यसरी नै गैरकर अन्तर्गत गाउँपालिकाबाट विभिन्न सेवाहरू उपयोग गरे वापतको सेवा शुल्क जस्तैः विभिन्न पर्यटन व्यवसायमा शुल्क, स्थानीय तहले निर्माण, सञ्चालन वा व्यवस्थापन गरेका स्थानीय पूर्वाधार उपयोग शुल्क, स्थानीय तहले उपलब्ध गराएको कुनै सेवा उपयोग गरे वापत सेवा उपयोग कर्ताहरूबाट असूल गरिने सेवा व्यवस्थापन शुल्क, विभिन्न नियमन सेवा तथा सिफारिश वापत प्राप्त भएको दस्तुर वापतको रकम, नक्सापास दस्तुर र गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षणबाट तोकिएको परिमाणमा ढुङ्गा, गिट्टी, स्लेट, बालुवा एवम् माटोजन्य वस्तु बिक्री र अन्य सम्पत्ति बिक्री, सामुदायिक वनको आय र जनसहभागिता वापतको रकम आदि रहेको छन् ।

यसैगरी प्रदेश र स्थानीय तह दुबैले साझेदारीमा सङ्कलन गर्ने घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर रहेको छ । यसको दर प्रदेशले तोक्ने र सङ्कलन स्थानीय तहले गर्ने प्रावधान रहेको छ । हालसम्म नेपाल सरकारबाट स्थानीय तहमा घरजग्गाको लगत हस्तान्तरण हुन सकेको छैन र नेपाल सरकार मातहतको जिल्लास्थित मालपोत कार्यालयले नै घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क प्रदेश कानुन बमोजिम असुल उपर गरी त्यसको ६० प्रतिशत सम्बन्धित स्थानीय तह र ४० प्रतिशत सम्बन्धित प्रदेशमा पठाउने गरेको छ । स्थानीय तहमा देहायको चित्रमा देखाए बमोजिमका स्रोतबाट आम्दानी प्राप्त हुने गर्दछ ।

तालिका ४. राजस्व बाँडफाँटका क्षेत्रहरु

करका क्षेत्रहरु	दर निर्धारण गर्ने	सङ्कलन गर्ने	राजस्व बाँडफाँट प्रतिशतमा	
			प्रदेश	स्थानीय तह
सवारी साधन कर	प्रदेश	प्रदेश	६०	४०
रजिष्ट्रेशन शुल्क	प्रदेश	स्थानीय तह	४०	६०
मनोरञ्जन कर	प्रदेश	स्थानीय तह	४०	६०
विज्ञापन कर	स्थानीय तह	स्थानीय तह	४०	६०
अन्य सवारी साधन (टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा र विद्युतीय रिक्सा)	स्थानीय तह	स्थानीय तह		१००

स्रोतः अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४

अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ ले स्थानीय तहको वित्तीय अधिकारलाई थप स्पष्ट पार्न संघ, प्रदेश र स्थानीय तहले परिचालन गर्ने कर र गैर करका शीर्षकहरू निर्धारण गरेको छ । नेपालको संविधानको अनुसूचीमा प्रदेश र स्थानीय तहबिच एकल अधिकार र संयुक्त अधिकार कर प्रशासन सम्बन्धमा माथिको तालिका अनुसार थप व्यवस्था समेत गरेको छ ।

क. प्रदेशले सवारी साधन कर उठाउँदा स्थानीय तहले सवारी साधनमा लगाएको कर समेत उठाउने,

ख. स्थानीय तहले घर जग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क उठाउँदा प्रदेशले लगाएको घर जग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क समेत उठाउने,

ग. स्थानीय तहले विज्ञापन कर उठाउँदा प्रदेशले लगाएको विज्ञापन कर समेत उठाउने,

घ. स्थानीय तहले मनोरञ्जन कर उठाउँदा प्रदेशले लगाएको मनोरञ्जन कर समेत उठाउने ।

एकल कोषको व्यवस्थापनः

एकल कोषको व्यवस्थापन देहाय बमोजिम हुनेछः—

१. एकल कर बाँडफाँट प्रयोजनका लागि संकलन गर्न तह (प्रदेश र स्थानीय) ले संकलित रकम विभाज्य कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने हुन्छ ।

२. प्रदेशले सवारी साधन करबाट उठेको रकम प्रदेश विभाज्य कोषमा जम्मा गर्ने ।

३. प्रदेशले सवारी साधन करबाट उठेको रकम प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले निर्धारण गरेको आधार र ढाँचा बमोजिम प्रदेश सरकारले स्थानीय तहलाई बाँडफाँट गर्ने र मासिकरुपमा सम्बन्धित स्थानीय सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने ।

४. स्थानीय तहले विभाज्य कोषमा रहेको रकमको ४०% आवधिक रूपमा प्रदेशको सञ्चित कोषमा दाखिला गर्नुपर्ने ।

स्थानीय तहको आन्तरिक आयः—

स्थानीय तहलाई कानुनले नै कर, सेवाशुल्क, दस्तुर तथा दण्ड जरिवानाबाट राजस्व प्राप्त गर्ने अधिकार प्रदान गरेको छ । करको दायरामा रहेका व्यक्ति तथा संस्थाहरूले भुक्तानि गर्ने रकमहरू नै स्थानीय तहका राजस्वका स्रोतहरू भएको हुनाले नागरिकले आफूले तिरेको करको स्थानीय तहले कसरी उपयोग गरेको छ भन्ने विषयमा चासो र सरोकार राख्नु स्वभाविक हो भने स्थानीय तहले करदाताहरूलाई विश्वस्त पारी राजस्वको सदुपयोग गर्ने दायित्व निर्वाह गर्नु पर्दछ ।

गाउँपालिकाको आन्तरिक राजस्व

क) कर राजस्व

ख) गैरकर राजस्व

गाउँपालिकाको आन्तरिक राजस्वका स्रोतहरूः

१. एकीकृत सम्पत्ति कर सम्बन्धी व्यवस्थाः

गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्रको घर र घरले चर्चेको जग्गामा एकीकृत सम्पत्ति कर लगाउने छ । यो व्यवस्था अनुसार सम्पत्ति कर लगाउँदा घर र सो घरले चर्चेको जग्गामा सम्पत्ति कर लगाउने र बाँकी जग्गा र घर नभएका अन्य जग्गामा भूमिकर (मालपोत) लगाउनु पर्ने छ ।

स्पष्टिकरणः घरले चर्चेको जग्गा भन्नाले घरले ओगटेको क्षेत्रफल बराबरको जग्गा र अधिकतम सो बराबरको थप जग्गा सम्झनु पर्दछ । यसरी एकीकृत सम्पत्ति कर लगाउँदा देहाय बमोजिमका विषयलाई आधार लिनुपर्ने व्यवस्था रहेको छः

क) घर र जग्गाको आकार, प्रकार र बनोट

(ख) घर र जग्गाको प्रचलित बजार मूल्य तथा घरको हकमा ह्रास मूल्य

(ग) घर र जग्गाको व्यापारिक वा आवासीय उपयोगको अवस्था

(ख) भूमिकर (मालपोत) सम्बन्धी व्यवस्थाः गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्रको जग्गामा त्यस्तो जग्गाको उपयोगको आधारमा भूमिकर (मालपोत) लगाउनेछ । आर्थिक ऐन, २०७५ (पछि केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०७५ द्वारा संशोधित) ले घर र त्यसले चर्चेको निश्चित जग्गामा सम्पत्ति कर लगाएपछि सोभन्दा बढी जग्गामा भूमिकर (मालपोत) लगाउनु पर्ने व्यवस्था छ । तर सम्पत्ति कर लगाएको अवस्थामा भूमिकर (मालपोत) लगाइने छैन ।

(ग) व्यवसाय करः गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र व्यापार, व्यवसाय वा सेवामा पूँजीगत लगानी र आर्थिक कारोबारको आधारमा व्यवसाय कर लगाउन सक्नेछ ।

(घ) घर जग्गा बहाल करः गाउँपालिकाको क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति, वा संस्थाले भवन, घर, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, छप्पर, कारखाना, जग्गा, पोखरी पुरै वा आंशिक तवरले बहालमा दिएको अवस्थामा गाउँपालिकाले त्यस्तो बहाल रकममा घर जग्गा बहाल कर लगाउन सक्नेछ ।

(ङ) सवारी करः गाउँपालिकाले सिमित सवारी साधन (अटोरिक्सा तथा इ–रिक्सा, ठेलागाडा, टाँगा र रिक्सा) हरूको मात्र दर्ता, नवीकरण तथा वार्षिक सवारी कर संकलन गर्न सक्ने अधिकार छ । यस गाउँपालिकाले यसका लागि दर निर्धारण गरेको अवस्था छ ।

(च) विज्ञापन करः गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रका सडक, चोक, सार्वजनिक स्थलमा विज्ञापन, प्रचारप्रसार आदिका लागि राख्न दिने साइन बोर्ड, ग्लो बोर्ड, स्टल आदिमा विज्ञापन कर लगाउन सक्ने व्यवस्था रहेको छ ।

(छ) गैरकरहरूः स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा गाउँपालिकाले पर्यटन शुल्क अन्तर्गत आफ्नो क्षेत्रभित्र सञ्चालनमा रहेका केबलकार, ट्रेकिङ्ग, कायाकिङ्ग, क्यानोनिङ्ग, बञ्जि जम्प, जिपफ्लाईर, ऱ्याफ्टिङ्ग, प्याराग्लाईडिङ्ग लगायतका स्थानीय पर्यटन, मनोरञ्जन तथा साहसिक खेलकुद सम्बन्धी सेवा वा व्यवसायमा सेवा शुल्क लगाउने व्यवस्था रहेको छ । यसैगरी गाउँपालिकाबाट विभिन्न सिफारिशहरू, इजाजत पत्र तथा नवीकरण जस्तै एफ..एम. रेडियो सञ्चालन, घ वर्गको निर्माण इजाजत पत्र, निजी विद्यालय स्थापना, स्थानीयस्तरका व्यापारिक फर्म, सहकारी, प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम, ट्युसन तथा कोचिङ सेन्टर, औषधी पसल, घरजग्गा कारोवार (प्लटिङ्ग) जस्ता व्यावसायिक संस्थाहरूको दर्ता, नवीकरण आदिमा विभिन्न दस्तुर संकलन गर्ने व्यवस्था रहेको छ ।

(ज) प्राकृतिक स्रोतको रोयल्टी बाँडफाँट सम्बन्धी व्यवस्थाः अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ अनुसार प्राकृतिक स्रोतको रोयल्टी बाँडफाँट अन्तर्गत पर्वतारोहण, विद्युत, वन, खानी तथा खनिज, पानी तथा अन्य प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी बाँडफाँट सम्बन्धी व्यवस्था गरेको छ । प्राकृतिक स्रोतको रोयल्टी बाँडफाँट (पर्वतारोहण, खानी तथा खनिज, पानी तथा अन्य स्रोतहरु, विद्युत) नेपाल सरकार ५० प्रतिशत, सम्बन्धित प्रदेश २५ प्रतिशत र स्थानीय तह २५ प्रतिशत बाँडफाँट हुने व्यवस्था छ ।

अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ को अनुसूची ४, राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले स्थानीय तहले प्राप्त गर्ने २५ प्रतिशत हिस्साको लागि प्रत्येक स्थानीय तहको प्राकृतिक स्रोतको अवस्थिति तथा प्राकृतिक स्रोतमा आधारित परियोजना वा उपयोगबाट प्रभावित क्षेत्र र जनसंख्याको पहिचान गरी स्थानीय तहलाई रकम बाँडफाँट गर्न सिफारिश गरेको छ ।

(झ) कर राजस्व बाँडफाँट सम्बन्धी व्यवस्थाः अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ अनुसार मूल्य अभिवृद्धि कर र आन्तरिक उत्पादनबाट उठेको अन्त शुःल्क रकम मध्येबाट उठेको रकमलाई सङ्घीय विभाज्य कोषमा राखी सो रकमबाट सङ्घीय सरकारले ७०, प्रदेशले १५ र

स्थानीय तहले १५ प्रतिशतका दरले बाँडफाँट गर्ने व्यवस्था रहेको छ (*अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४, परिच्छेद ३)* ।

(ञ) राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग ऐन, २०७४ अनुसार विभिन्न तहका सरकारहरूका बीचमा अनुदान सिफारिश गर्दा लिइने आधारहरू, राजस्वको बाँडफाँट गर्दा लिईने आधारहरू र प्राकृतिक स्रोतको परिचालन गर्दा लिईने आधार र मापदण्डहरू तयार गरी कार्यान्वयनका लागि सहजीकरण गर्नु पर्ने व्यवस्था रहेको छ । प्राकृतिक स्रोतको बाँडफाँट सम्बन्धी विषयमा सङ्घ र प्रदेश, प्रदेश र प्रदेश, प्रदेश र स्थानीय तह तथा स्थानीय तहहरू बीच उठ्न सक्ने सम्भावित विवादको विषयमा अध्ययन अनुसन्धान गरी त्यसको समाधान गर्न समन्वयात्मक रूपमा काम गर्न राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले सम्बन्धित तहहरूलाई सुझाव दिने संवैधानिक व्यवस्था रहेको छ । राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले प्राकृतिक स्रोतको बाँडफाँट गर्दा सोसँग सम्बन्धित वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन सम्बन्धमा आवश्यक अध्ययन र अनुसन्धान गरी नेपाल सरकारलाई सिफारिश समेत गर्नुपर्ने कानुनी व्यवस्था रहेको छ ।

तालिका नं. ५. अनुदान सिफारिश गर्दा लिइने आधारहरू,

क्र. सं.	आधारहरु	प्रदेश	स्थानीय तह
१	जनसंख्या	७०	७०
२	क्षेत्रफल	१५	१५
३	मानव विकास सूचकांक	५	५
४	न्यून विकास सूचकांक	१०	१०
	जम्मा	**१००**	**१००**

अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४ को दफा २१ ले प्रदेश तथा स्थानीय तहले आफ्नो प्रशासनिक खर्च आन्तरिक राजस्व तथा राजस्व बाँडफाँटबाट पुऱ्याउनु पर्ने हुनाले वित्त आयोगले प्रत्येक स्थानीय तहलाई न्यूनतम रकम र त्यसमा थप रकम सूत्र अनुसार बाँडफाँट गर्ने गरेको छ ।

३.२ गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था

यस चौकुने गाउँपालिकाको आन्तरिक आयका प्रमुख स्रोतहरूमा मालपोत, सिफारिश तथा अन्य दस्तुर, सेवा शुल्क दस्तुर, सम्पत्ति कर, व्यवसाय दर्ता तथा नवीकरण दस्तुर आदि रहेका छन् । गाउँपालिकाका आयका शीर्षकहरू र संभावनाहरू तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ६. गाउँपालिकामा आयका शीर्षक र संभावनाहरू

क्र. सं.	आयका शीर्षकहरू	सम्भावना (छ/छैन)	दर निर्धारण (छ/छैन)	संकलन (भएको /नभएको)
	कर			
१	भूमिकर मालपोत	छ	छ	भएको

२	सम्पत्ति कर	छ	छैन	छैन
३	घर जग्गा बहाल कर	छ	छ	भएको
४	व्यवसाय कर	छ	छ	भएको
५	विज्ञापन कर	छ	छैन	नभएको
६	मनोरञ्जन कर	छ	छैन	नभएको
७	जडिबुटी, कबाडी र जीवजन्तु कर	छ	छैन	नभएको
८	सवारी कर (टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा इरिक्सा)	छ	छैन	आशिक भएको
ख.गैरकर तर्फ				
क्र. सं.	**गैर करका क्षेत्र विवरण**	**सम्भावना (छ/छैन)**	**दर निर्धारण (छ/छैन)**	**संकलन (भएको /नभएको)**
१	स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा एवम् माटोजन्य वस्तुको बिक्री	छ	छ	भएको
२	काठ, दाउरा, जाराजुरी, दहत्तर, बहत्तर बिक्री	छ	छ	नभएको
३	नक्सापास दस्तुर	छ	छैन	नभएको
४	व्यक्तिगत घटना दर्ता बिलम्ब शुल्क	छ	छ	भएको
५	बहाल बिटौरी शुल्क	छ	छैन	नभएको
६	पार्किङ्ग शुल्क	छ	छैन	नभएको
७	वन पैदावर बिक्री वापतको आय	छ	छैन	नभएको
८	अस्पताल संचालन	छ	छैन	नभएको
९	फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क	छ	छैन	नभएको
१०	स्थानीय खानेपानी महसुल	छ	छैन	नभएको
११	स्थानीय विद्युत महसुल	छ	छैन	नभएकव
१२	केवलकार, टेकिङ्ग, कायाकिङ्ग, वन्जीजम्प, जिप फ्लाईर, प्याराग्लाईडिङ्ग आदि मनोरंजन तथा साहसी खेलकुद सम्बन्धी सेवा तथा व्यवसायमा सेवा शुल्क छैन	छ	छैन	नभएको
१३	निर्माण, संचालन र व्यवस्थापन गरेका स्थानीय पूर्वाधार तथा सेवामा सेवा शुल्क, (खानेपानी, विजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, ढल निकास, सडक वत्ती, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, व्यायामशाला, पर्यटकीय स्थल, हाटबजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, धोविघाट, सडक, बसपार्क, पुल आदि)	छ	छैन	नभएको
१४	मूल्याङ्कन सेवा शुल्क	छ	छैन	नभएको
१५	दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर (एफएम रेडियो सञ्चालन, घ वर्गको निर्माण इजाजतपत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म)	छ	छैन	नभएको
१६	ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, नुन, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेट जस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन् तथा उपयोग शुल्क	छ	छैन	नभएको
१७	दण्ड जरिवाना	छ	छैन	नभएको
१८	**वडा मार्फत् गरिने सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर**			
१	घर जग्गा नामसारी सिफारिस	छ	छ	भएको

२	मोही लगत कट्टा सिफारिस	छ	छ	भएको
३	घर कायम सिफारिस	छ	छ	भएको
४	सर्जमिन सिफारिस	छ	छ	भएको
५	छात्रवृत्ति सिफारिस	छ	छ	भएको
६	पिछडिएको क्षेत्र सिफारिस	छ	छ	भएको
७	अस्थायी बसोबास सिफारिस	छ	छ	भएको
८	स्थायी बसोबास सिफारिस	छ	छ	भएको
९	नागरिकताको सिफारिस वंशजऽ वैवाहिक अंगिकृत सिफारिस	छ	छ	भएको
१०	विधुत जडान सिफारिस	छ	छ	भएको
११	धारा जडान सिफारिस	छ	छ	भएको
१२	जिबित रहेको सिफारिस	छ	छ	भएको
१३	दुबै नाम थर गरेको व्यक्ति एकै हो भन्ने वा जन्म मिति संशोधन सिफारिस	छ	छ	भएको
१४	व्यवसाय बन्द सिफारिस	छ	छ	भएको
१५	नावालक परिचयपत्र सिफारिस	छ	छ	भएको
१६	चौपाया सम्बन्धी सिफारिस	छ	छ	भएको
१७	उधोग ठाउँसारी सम्बन्धी सिफारिस	छ	छ	भएको
१८	विद्यालय ठाउँसारी	छ	छ	भएको
१९	विद्यालय संचालन स्वीकृति	छ	छ	भएको
२०	व्यक्तिगत सिफारिस नवीकरण	छ	छ	भएको
२१	जग्गा दर्ता सिफारिस	छ	छ	भएको
२२	संरक्षक सिफारिस	छ	छ	भएको
२३	नेपाल सरकारको नाममा बाटो कायम भएको सिफारिस	छ	छ	भएको
२४	संस्था दर्ता सिफारिस	छ	छ	भएको
२५	जग्गा धनी पुर्जा हराएको सिफारिस	छ	छ	भएको
२६	बैक खाता सञ्चालन बन्द सिफारिस	छ	छ	भएको
२७	अन्य सिफारिस वा प्रमाणित	छ	छ	भएको
२८	जिबितसँगको नाता प्रमाणित सिफारिस	छ	छ	भएको
२९	मृतकसँगको नाता प्रमाणित सिफारिस	छ	छ	भएको
३०	आर्थिक सम्पन्नताको सिफारिस	छ	छ	भएको
३१	विपन्नताको प्रमाणित सिफारिस	छ	छ	भएको
३२	जग्गा मूल्याङ्कन प्रमाणित सिफारिस	छ	छ	भएको
३३	चार किल्ला प्रमाणित	छ	छ	भएको
३४	जन्म मिति प्रमाणित	छ	छ	भएको
३५	घरबाटो प्रमाणित	छ	छ	भएको
३६	विवाह दर्ता प्रमाणित	छ	छ	भएको
३७	घर पाताल प्रमाणित	छ	छ	भएको
३८	कागज मन्जुरीनामा	छ	छ	भएको
३९	हकवाला वा हकदार सिफारिस	छ	छ	भएको

४०	अविवाहित प्रमाणित	छ	छ	भएको
४१	अपुताली प्रमाणित	छ	छ	भएको
४२	घर नक्सा पास सिफारिस दस्तुर	छ	छ	भएको
४३	घर जग्गा बिक्री सिफारिस	छ	छ	भएको
४४	नक्सापास निवेदन वा फाराम दस्तुर	छ	छ	भएको
४५	आन्तरिक बसाइसराइ सिफारिस	छ	छ	भएको
४६	सडक खन्ने सिफारिस	छ	छ	भएको
४७	योजना सम्झौता सिफारिस	छ	छ	भएको
४८	योजना सम्झौताको सिफारिस प्रति दुइ लाखका दरले ०.०५ प्रतिशत	छ	छ	भएको
४९	मुहान दर्ता सिफारिस	छ	छ	भएको
५०	सरकारी हल कोठा प्रयोग गर्न दिए वापत सेवा शुल्क प्रतिदिन	छ	छ	भएको
५१	नागरिकता प्रतिलिपि सिफारिस	छ	छ	भएको
५२	घटना दर्ता- जन्म, विवाह, वसाइसराइ, सम्बन्ध विच्छेद, मृत्यू) प्रमाणपत्र	छ	छ	भएको
५३	घटना दर्ता- जन्म, विवाह, वसाइसराइ, सम्बन्ध विच्छेद, मृत्यू) प्रतिलिपि	छ	छ	भएको
५४	गिट्टी, बालुवा, ढुँगा, माटो प्रति ट्याक्टर वापत	छ	छ	भएको
५५	गिट्टी, बालुवा, ढुँगा, माटो प्रति टिप्पर वापत	छ	छ	भएको
५६	पर्यटन शुल्क	छ	छैन	नभएको

स्रोत आर्थिक ऐन २०८० चौकुने गापा सुर्खेत ।

कोट

३.३ आन्तरिक राजस्व सङ्कलनको प्रमुख क्षेत्र र सम्भावना विश्लेषण

चौकुने गाउँपालिकामा पहाडी र उच्च पहाडी क्षेत्रको मिश्रित भू—भाग भएको हुनाले यहाँको आर्थिक क्रियाकलापको मुख्य आधार पर्यटन, कृषि, प्राकृतिक स्रोतसाधनहरू जस्तै शिखर, वन जंगल, पाटन, खनिज, जडिवुटी, खोला, नदी आदि रहेका छन्। यहाँको खेतीयोग्य जमिनमा धान, मकै, गहुँ, कोदो फलफूल, आलु, तरकारी, आदिको व्यावसायिक उत्पादनको सम्भावना रहेको छ। सुन्दर तथा मनमोहक पहाडी दृष्य, घाँसे मैदान, मन्दिर, ताल आदिले पर्यटन व्यवसायको प्रचुर संभावना रहेको छ । पर्यटन व्यवसायलाई प्रबर्द्धन गर्न यातायात, होटल लगायतका पूर्वाधार निर्माणको सुरुवात भएको छ यसका परिमाण र गुणस्तरमा वृद्धि भएमा पर्यटन व्यवसाय सुधार हुने सम्भावना छ । यस्ता व्यवसायहरूको बिस्तार भएमा करको दायरा थप फराकिलो हुने सम्भावना देखिन्छ ।

गाउँपालिकाको सबै वडा र बस्तीहरूलाई सडक सञ्जालले जोड्ने कार्यहरू भैरहेका छन् जसले गाउँपालिकाको ग्रामीण क्षेत्रसम्म यातायातको पहुँच पुग्ने हुँदा किसानलाई कृषि सामग्री ल्याउन र उत्पादन भएका बस्तु बजारसम्म पुऱ्याउन सहज हुन्छ । स्थानीय कच्चा पदार्थहरूमा आधारित

प्रारम्भिक प्रशोधन तथा निकासीको प्रबल सम्भावनाहरू देखिएका छन् भने विभिन्न किसिमका घरेलु तथा साना उद्यम र व्यवसायको विकास तथा बिस्तार हुन सक्ने अवस्था रहेको छ ।

३.३.१ कर राजस्व

गाउँपालिकाको राजस्वका स्रोतहरू मध्ये कर राजस्व अन्तर्गत हाल परिचालन भैरहेको, सम्भाव्य स्रोत र सोको परिचालनका लागि गर्नुपर्ने सुधारहरू देहाय बमोजिम रहेका छन्ः

क. एकीकृत सम्पत्ति कर

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ५५ मा सम्पत्ति कर सम्बन्धी व्यवस्था छ । उक्त प्रावधान अनुसार गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र रहेका घर र सो घरले चर्चेको क्षेत्रफल बराबरको जग्गामा एकीकृत सम्पत्ति कर लगाउन सक्ने व्यवस्था रहेको छ ।

विद्यमान अवस्थाः

गाउँपालिकाले आ.व. २०७८/०७९ मा सम्पत्ति कर अन्तर्गत क्रमशः ...... र २०७९/०८० मा ... रकम प्राप्त गरेको छ । आ.व. २०८०/०८१ मा सम्पत्ति कर शीर्षकमा .... रकम अनुमान गरेकोमा .... सम्पत्ति कर असुल भएको देखिन्छ ।

तालिका ७. सम्भाव्य एकीकृत सम्पत्ति करदाता तथा सम्पत्ति कर

क्र. सं.	करदाता सम्बन्धी विवरण	करदाताको संख्या अनुमानित	करको औसत दर (प्रस्तावित)	सम्भाव्य कुल आय रु.
१	पक्की आर सि.सि. फ्रेम ढलान स्टक्चर एक तला सम्मको			
२	सिमेन्ट जोडाइमा इट्टा वा ढुङ्गाको गारो र टिन ढुँगाको छाना			
३	माटोको जोडाइमा इट्टा वा ढुँगाको गारो जस्ता वा ढुँगाको छाना			
४	माटोको जोडाइमा इट्टा वा ढुँगाको गारो र खर छाना कच्ची घर गोठको छाप्रोसमेत			
	अन्य			
	जम्मा			

स्रोतः गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन, २०८०

सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरूः

गाउँपालिका क्षेत्रमा रहेका घरजग्गा आम्दानीको स्रोत हो । घरजग्गाहरूको वास्तविक मूल्याङ्कन गरी जनताहरूलाई कर तिर्नु दायित्व हो भन्ने बोध गराउने, जनताहरूको कर तिर्न सक्ने क्षमता अनुसारको दर निर्धारण गर्ने, समयमा कर नतिर्ने करदाताहरूलाई दण्ड जरिवानाको व्यवस्था गर्ने,

राजस्व प्रशासनको समय सापेक्ष सुधार गर्ने आदि उपायहरूको अबलम्बन गरी सम्पत्ति कर सम्बन्धी व्यवस्थामा सुधार गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेको देखिन्छ । सम्पत्ति कर लगाउँदा घरको तला अनुसार निर्धारण गर्नु पर्ने । घर र घरले चर्चेको जग्गाको समेत कर लगाउदा एकीकृत सम्पत्ति कर अनुसार लगाउने । गाउँपालिकाले आफ्नो एकीकृत सम्पत्ति कर निर्देशिका तर्जुमा गर्नु पर्ने आवश्यकता देखिन्छ । घरमुली महिला वा महिलाको स्वामित्वमा रहेको सम्पत्ति भएमा त्यस्तो सम्पत्तिमा केही प्रतिशत छुट दिने गरी ऐनमा व्यवस्था गर्न सकिनेछ । राजस्व शाखामा कम्प्युटर सफ्टवेयर जडान गरी कर निर्धारण तथा बिल काट्ने गरिएमा काम छिटोछरितो, सजिलो हुनका साथै मानवीय कमजोरीबाट हुने त्रुटीमा कमी ल्याउन सकिन्छ ।

भूमिकर (मालपोत). स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ५६ अनुसार गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्रको खेतीयोग्य जग्गामा त्यस्तो जग्गाको उपयोगका आधारमा भूमिकर (मालपोत) लगाउन सक्ने व्यवस्था रहेको छ । तर सम्पत्ति कर लगाएको जग्गामा भूमिकर (मालपोत) नलगाइने उल्लेख गरेको छ ।

विद्यमान अवस्थाः गाउँपालिकाको कुल क्षेत्रफल हेक्टर मध्ये ५३०७ हेक्टर खेतियोग्य भूमि रहेको देखिन्छ। घरघडेरीको रूपमा उपयोग हुने जमिनलाई छुट्याएर बाँकी रहेको जमिनमा भूमिकर लगाउन सकिन्छ । यहाँ भूमिकर प्रयोजनका लागि आर्थिक ऐन बमोजिम जग्गालाई मूल्याङ्कन गरी सो अनुसार प्रति रोपनी रु.१० देखि रु. २०।सम्म भूमिकर निर्धारण गरिएको छ *(गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०८०)*।

सम्भावनाः यस गाउँपालिका भित्रको क्षेत्रमा एकीकृत सम्पत्ति कर लगाएको बाहेकको जमिनलाई उपयोगको आधारमा भू-उपयोग ऐनको प्रावधान अनुसार कृषि क्षेत्र, आवासीय क्षेत्र, व्यावसायिक क्षेत्र लगायत अन्य तोकिएका क्षेत्रमा वर्गीकरण गरी सोही आधारमा कर निर्धारण गरिएमा हालको भन्दा बढी कर असुल हुन सक्ने देखिन्छ ।

सम्भाव्य मालपोत करदाता तथा भूमि कर

सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरूः

यस गाउँपालिका क्षेत्रमा रहेको जमिनलाई नयाँ भूमि सम्बन्धी ऐनको प्रावधान बमोजिम वर्गीकरण गरी भूमिको उपयोग अनुसार सम्पत्ति कर लगाए बाहेकको जमिनलाई खेती प्रयोजनमा प्रयोग भएको, सडकले नछोएको जमिनमा मालपोत मात्र र सडक यातायातले छोएको, घडेरीको रुपमा विकास हुन सक्ने जमिनमा थप भूमिकर लगाउने गरी प्रगतिशिल किसिमको भूमिकर लगाउने र विगत वर्षदेखि उठ्न बाँकी बक्यौताको विवरण तयार गरी सो उठाउन पनि पहल गर्नुपर्ने देखिन्छ । प्रगतिशिल र व्यवहारिक भूमि करको दर निर्धारण र असुली गर्न देहाय बमोजिमका उपायहरू उपयुक्त हुने देखिन्छ ।

१. मालपोतको दर निर्धारण गर्दा जमिनको बर्गीकरण गरिनु पर्दछ । उत्पादकत्व, वार्षिक उत्पादनलाई विश्लेषण गरी अवल, दोयम, सिम, चाहार गरी निर्धारण गर्नु उचित हुन्छ ।

२. मालपोतको दर निर्धारण गर्दा जमिनको उत्पादनलाई मौद्रिक मूल्यमा रुपान्तरण गरी आय र लगानीको विश्लेषण गरी बचत रकमको ५ देखि १०% सम्म वार्षिक मालपोत लगाउनु उपयुक्त हुने देखिन्छ ।

३. सडक यातायातको सुविधामा जोडिएको जमिनमा थप भूमिकर लगाउनु उपयुक्त हुन्छ र त्यस्ता जमिनमा भौतिक संरचनाहरूको निर्माण भएमा स्वतः सम्पत्ति करको दायरामा आउने हुनाले बाँकी रहेको जमिनको करको दर सामान्य हुनुपर्छ ।

४. प्रगतिशील मालपोत दर कायम गर्न शुरु दर कम राखी जग्गाको परिमाण अनुसार क्रमशः दर बढाउँदै जानु उपयुक्त हुन्छ ।

(ग) घरजग्गा बहाल करः स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ५७ मा गाउँपालिका/नगरपालिका क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति वा संस्थाले घर, पसल, ग्यारेज, गोदाम, भवन, टहरा, कारखाना, जग्गा वा पोखरी पूरै वा आंशिक रूपले बहालमा लिएकोमा गाउँपालिकाले त्यस्तो बहाल रकममा बहाल कर लगाउने व्यवस्था रहेको छ ।

विद्यमान अवस्था

गाउँपालिकाले आर्थिक ऐनमा व्यवस्था गरे बमोजिम घरजग्गा बहालमा लगाए वापत बहाल रकममा घरजग्गा बहाल कर असुलउपर गर्दै आएको छ। गाउँपालिकाले आ.व. २०७९/०८० मा यस शीर्षक अन्तर्गत जम्मा रु. .... संकलन गर्ने लक्ष्य राखेकोमा कुल रु. .... संकलन गरेको देखिन्छ भने आ.व. २०८०/०८१ मा जम्मा रु. ....संकलन गर्न सकिने सम्भाव्यता पेश गरिएको छ ।

करको संभावनाः

गाउँपालिका क्षेत्रमा बैंक तथा सहकारी संस्थाहरू उद्योग, व्यापार, व्यवसायहरू रहेका छन् । व्यक्ति र संस्थाका लागि प्रस्तावित विभिन्न दररेटको आधारमा घर बहाल कर संकलन गर्दा कुल रु.८,००,०००/ कर उठ्ने र गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन अनुसार २ % का दरले घर बहाल कर संकलन गर्दा वार्षिक कुल रु. १६०००/- घर बहाल कर उठ्न सक्ने सम्भाव्यता पेश गरिएको छ। यसलाई तालिका नं. ८ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका ८-घरजग्गा बहाल करको सम्भाव्यता विश्लेषण

क्र.सं.	घरको वर्गीकरण	अनुमानित संख्या	बहालमा भएको संख्या	औसत बहाल दर	जम्मा घर बहाल रकम

१.	**व्यापारीक प्रयोजनका लागि निर्मित भवन/घरहरु नोटः व्यापारीक कम्प्लेक्स, पार्टी प्यालेस, अस्पताल, कोल्ड स्टोर, नीजि विद्यालय तथा क्यापस आदी)**	५०	३०	५०००	१,५०,०००/-
२.	औद्योगिक प्रयोजनका भवन/घरहरु				
३.	आवासिय भवन/घरहरु	५०	२०	५०००	१,००,०००/-
३.१	कच्ची घरहरु)कच्चीजोडाई तथा छाना(	२००	१००	२०००	२,००,०००/-
३.२	अर्ध कच्ची घरहरु)माटोको जोडाई र कंक्रिट वा स्टिलको छाना भएका(	१००	५०	३०००	१,५०,०००/-
३.३	पिलर सिस्टम नभएको पक्कि घर	१५०	५०	२०००	१,००,०००/-
३.४	पिलर सिस्टम भएको पक्कि घर	५०	२०	५०००	१,००,०००/-
जम्मा					८०००००/-

स्रोतः चौकुने गाउँपालिकाको सर्वेक्षण

सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरू

व्यावसायिक तथा आवासीय प्रयोजनका लागि बहालमा प्रयोग भएका घर तथा जग्गाको परिमाण, मासिक भाडा अनुसारको लगत तयार गरी बहाल करको स्वीकृत दर बमोजिमको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न घर जग्गा बहाल कर व्यवस्थापन कार्यविधि तर्जुमा गर्नुपर्ने देखिन्छ । दुई—दुई वर्षमा घर जग्गा बहाल करको दर पुनरावलोकन गर्नुपर्दछ ।

व्यवसाय करः स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ५८ मा गाउँपालिका क्षेत्रभित्र सञ्चालित व्यापार, व्यवसाय वा सेवामा पूँजीगत लगानी र आर्थिक कारोवारको आधारमा व्यवसाय कर लगाउने व्यवस्था रहेको छ ।

हालको अवस्थाः गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र सञ्चालनमा रहेका व्यवसायहरूलाई होटल, रेष्टुरेन्ट , स्टेशनरी तथा पुस्तक, खाद्यान्न पसल लगायतका विभिन्न किसिममा वर्गीकरण गरी नयाँ दर्ता र वार्षिक नवीकरण बापत वार्षिक व्यवसाय करको दर निर्धारण गरेको छ ।

करको संभावनाः यहाँ सञ्चालनमा रहेका साना तथा घरेलु उद्योग, बैंक तथा वित्तीय संस्था, संस्थागत विद्यालय मनोरञ्जन स्थल, होटल रेष्टुरेण्ट, व्यापारिक भवन तथा अन्यमा वर्गिकरण गरी स्थानीय उद्योग वाणिज्य सङ्घको सहकार्यमा कर निर्धारण गरी राजस्व प्राप्त गर्ने सम्भावना रहेको देखिन्छ ।

गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०८० मा व्यवसाय कर नभएर व्यवसाय सेवा शुल्क देहाय बमोजिम लिने व्यवस्था गरेको छ।

शुल्क तालिका ९-व्यवसाय सेवा शुल्कको सम्भाव्यता विवरण

क्र.सं.	व्यवसाय	करको औसत दर प्रस्तावित रू. मा	संख्या	संभावित राजस्व रू.मा
१	होटल, लज एवम् साधारण होटल	२००/-	१५३	
२	रेष्टुरेन्ट (मःम, तास, सेकुवा आदि)	२००/-		
३	मिठाई पसल	१००/-		
४	कपडा पसल (थोक, खुद्रा)	३००/-		
५	फेन्सी पसल	३००/-	८३	
६	विविध श्रृघार पसल (थोक, खुद्रा)	१००/-		
७	उनी धागो पसल	५०/-		
८	जुत्ता चप्पल पसल	२००/-		
९	निर्माण सामग्री पसल	६००/-		
१०	खाद्यान्न, किराना डिलर खुद्रा	३००/-	२४८ वटा	
११	भाँडा र गिफ्ट पसल (थोक, खुद्रा)	२००/-	६४	
१२	पुस्तक तथा पत्रिका पसल	३००/-		
१३	छापाखाना	३००/-	१	
१४	आर्ट	२००/-	३	
१५	फोटो स्टुडीयो	३००/-		
१६	केवुल नेटवर्क	३००/-		
१७	टिभी., घडी रेडियो मर्मत	२००/-	१०	
१८	पंखा तथा स्टोभ मर्मत	१००/-		
१९	साइकल विक्रि तथा मर्मत	२००/-		
२०	मोटरसाइकल, मोटर पार्टस	३००/-	१	
२१	ड्राइभिङ्ग इन्टिच्युट	३००/-		
२२	टायर मर्मत	१००/-		
२३	ग्रिल उद्योग	३००/-		
२४	कवाडी सामानको थोक विक्रेता	१००/-		
२५	टेण्ट हाउस	१००/-		
२६	लाउण्डी पसल	५०/-		
२७	मादल पसल	५०/-		
२८	गोवर ग्याँस निर्माण कम्पनी	३००/-		
२९	पाउरोटी भण्डार	२००/-		
३०	चलचित्र मन्दिर	२००/-		
३१	वित्तिय संस्था / सहकारी संस्था	५००/-	२८	
३२	कलर ल्याब	५००/-		
३३	क्लिनिक तथा औषधी पसल	५००/-	२४	
३४	पशु औषधी पसल	२५०/-	७	

३५	बीज भण्डार	१००/-		
३६	रंगरोगन तथा इलेक्ट्रिक थोक विक्रि	२००/-	७	
३७	फर्निचर (स्टिल, मेटल, उद्योग)	३००/-		
३८	फर्निचर स्टिल), मेटल पसल (	३००/-		
३९	मिल	४००/-	११	
४०	सुनचाँदी पसल	३००/-	१२	
४१	आइसक्रिम उद्योग तथा पसल	२००/-		
४२	कपडा सिलाई (प्रति मेशिन रु. ७५)	३००/-		
४३	हेयर कटिङ्ग	१००/-	२	
४४	ल फर्म, लेखापढी व्यवसाय	३००/-		
४५	बोर्डिङ्ग स्कुल मा वि र आधारभुत. विधालय	१०००/-	२	
४६	निर्माण व्यवसायी क, ख, ग, घ	५००/-		
४७	आयल पम्प	५००/-		
४८	कुरियर, फ्याक्स, कम्प्युटर र टेलिफोन	१००/-		
४९	उद्योग (कृषि सम्बन्धि नियमानुसार छुट)	१००/-		
५०	सपिङ्ग सेन्टर	२००/-		
५१	तरकारी पसल (होलसेल पसल)	१००/-	२१	
५२	चश्मा पसल	१००/-		
५३	दाँत वनाउने पसल	३००/-		
५४	माछा मासु पसल	२००/-	१४	
५५	नर्सरी र फलफुलका विरुवा	२००/-		
५६	माटोको भाडा वनाउने	२००/-		
५७	टेक्निकल इन्टिच्युट	५००/-		
५८	कन्सल्टेन्सी फर्म (इन्जिनियर र ओ.सी)	२०००/-		
५९	अडिटर फर्म (क ख ग घ)	५००/-		
६०	सिलाई, बुनाई, पेन्टिङ्ग, ६१कटिङ्ग प्रशिक्षण	३००/-		
६१	चिकित्सक विशेषज्ञ (स्वा. सहायक, कविराज)	१००/-		
६२	ल्याब (परिक्षण)	२००/-		
६३	पुलवोर्ड प्रतिवोर्ड	४००/-		
६४	भिडियो गेम प्रति स्क्रिम रु .	२००/-		
६५	रेमिटेन्स सेवा			
६६	कटिङ्ग ढुङ्गा	५००/-		

६७	खरि खानी	८००/-		
६८	कसर उद्योग	२०००/-		
६९	व्लक उद्योग	५००/-		
७०	कुखुरा फर्म उद्योग			
	क. १ देखि ५०० चल्ला	२००/-		
	ख. ५०१ देखि १००० चल्ला	३००/-		
	ग. १००१ देखि ५००० चल्ला	५००/-		
	घ. ५००० देखि माथि	१०००/-		

स्रोतः गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन-२०८०

माथि उल्लिखित विवरण अनुसार व्यवसाय दर्ता तथा नवीकरण गर्दा सेवा शुल्क लिने व्यवस्था गरेको छ । व्यवसायको दर उल्लेख गरे पनि संख्या एकीन विवरण प्राप्त नभएको हुँदा अनुमान विधि प्रयोग गरी वार्षिक रु. १०,००,०००/- राजस्व उठ्ने अनुमान गरिएको छ ।

सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरूः गाउँपालिकाको व्यवसाय कर सङ्कलनमा सुधार ल्याउन गाउँपालिका अन्तर्गतका सम्पूर्ण उद्योग, व्यापार तथा व्यवसायहरूलाई अनिवार्य दर्ता प्रक्रियामा ल्याई तिनीहरूको पूँजिगत लगानी, आम्दानी, मुनाफा, सेवा जस्ता पक्षहरूलाई विश्लेषण गरी करको दर निर्धारण गर्नुपर्ने देखिन्छ । गाउँपालिकाले कर प्राप्त गरे वापत करदाताहरूको अपेक्षा अनुसार फोहरमैला व्यवस्थापन, सरसफाइको व्यवस्था, सुरक्षा निकायको उपस्थिति जस्ता केही सेवा र सुविधाहरूलाई राजस्व परिचालनसँग आवद्ध गरी कार्यान्वयन गर्नु उचित देखिन्छ । कर अभियान सञ्चालन गरी कर सचेतना अभिवृद्धि गर्नुका साथै यस सम्बन्धी नागरिकका गुनासाहरूको सुनुवाई गरी जायज गुनासाहरूको सम्बोधन गर्नु पर्दछ । कर प्रशासनमा दण्ड र पुरस्कारको व्यवस्थालाई नियमित प्रक्रियाको रूपमा स्थापित गर्नु पर्दछ ।

सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरूः गाउँपालिकाको व्यवसाय कर सङ्कलनमा सुधार ल्याउन गाउँपालिका अन्तर्गतका सम्पूर्ण उद्योग, व्यापार तथा व्यवसायहरूलाई अनिवार्य दर्ता प्रक्रियामा ल्याउनु पर्दछ । व्यवसायको पूँजिगत लगानी, आम्दानी, मुनाफा, सेवा जस्ता पक्षहरूलाई विश्लेषण गरी करको दर निर्धारण गर्नुपर्ने देखिन्छ । गाउँपालिकाले कर प्राप्त गरे वापत करदाताहरूको अपेक्षा अनुसार फोहरमैला व्यवस्थापन, सरसफाइको व्यवस्था, सुरक्षा निकायको उपस्थिति जस्ता केही सेवा र सुविधाहरूलाई राजस्व परिचालनसँग आवद्ध गरी कार्यान्वयन गर्नु पर्छ । कर प्रशासनमा दण्ड र पुरस्कारको व्यवस्थालाई लागू गर्नु पर्दछ ।

(ङ) जडिवुटी, कबाडी र जीवजन्तुको व्यावसायिक उपयोग कर

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ६१ मा गाउँपालिका क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति वा संस्थाले ऊन, खोटो, जडिबुटी प्रचलित कानुन बमोजिम निषेधित जीवजन्तु बाहेकका अन्य मृत वा

मारिएका जीवजन्तुको हाड, सिङ, प्वाँख, छाला वा यस्तै प्रकृतिका वस्तुको व्यावसायिक उपयोग गरे वापत गाउँपालिकाले जडिबुटी, कबाडी तथा जीवजन्तु कर लगाउने व्यवस्था रहेको छ ।

विद्यमान अवस्थाः यस गाउँपालिकामा जडिबुटी, कबाडी र जीवजन्तुको व्यावसायिक करको सम्भावना रहेको भएता पनि कर सङ्कलनको अवस्था कमजोर रहेको देखिन्छ ।

तालिका १०-जडिवुटी, कबाडी र जीवजन्तुको ब्याबसायिक कर

क्र. सं.	करका क्षेत्र विवरण	इकाइ	दर रू.
१	उन	प्रति केजी	१ रुपैयाँ
२	खोटो	प्रति केजी	२ रु. पैयाँ
३	३ टिमुर दाना	प्रति केजी	५ रुपैयाँ
४	वावियो, छ्वाली, पराल, निगालो, लोक्ता, कुच्चो	प्रति गाडी	१५० रुपैयाँ
५	सिसौ, साल	प्रति टरक	३०० रुपैयाँ
६	अन्य काठ	प्रति ट्रक	२०० रुपैयाँ
७	ढुंगा, गिट्टी, वालुवा, रोडा, ग्रावेल	प्रति क्यु फिट	५ रुपैयाँ
८	स्टेल विछ्याउने ढुंगा	प्रति वर्ग फिट	३ रुपैयाँ
९	इट्टा	प्रति सय	५० रुपैयाँ
१०	सिमेन्ट	प्रति वोरा	५ रुपैयाँ
११	सालको विया	प्रति केजी	३ रुपैयाँ
१२	सालको सिम्टा	प्रति केजी	३ रुपैयाँ
१३	पत्थर कोइला	प्रति केजी	२ रुपैयाँ
१४	मिनरल वाटरवोतल	प्रति गोटा	१० पैसा
१५	खाली सिसि वियर	प्रति गोटा	५० पैसा
१६	प्लाष्टिकको वोतल, भाडाकुडा, जुत्ता चप्पल जर्किन	प्रति केजी	५० पैसा
१७	खाली बोरा, जुट प्लाष्टिकको	प्रति गोटा	५० पैसा
१८	तेलको खाली टिन	प्रति गोटा	२ रुपैयाँ
१९	टायर, ट्युव	प्रति केजी	२ रुपैयाँ
२०	थोत्रो टिन	प्रति केजी	१ रुपैयाँ
२१	पुरानो ड्रम	प्रति केजी	१ रुपैयाँ
२२	फलाम	प्रति केजी	१ रुपैयाँ
२३	पित्तल, तामा तथा अन्य धातु	प्रति केजी	५ रुपैयाँ
२४	थोत्रेको काम नलाग्ने मेसिनरी औजारहरू तथा अन्य भाडाकुडाहरू	प्रति केजी	३ रुपैयाँ
२५	पोलेथिन पाइपका टुक्राहरू	प्रति केजी	२ रुपैयाँ
२६	काँचको धुलो	प्रति केजी	२ रुपैयाँ
२७	प्रचलित कानुनले निशेष गरे बाहेकका मरेका वा मारिएका पशुजन्य बस्तुहरूमा देहाय बमोजिमको दररेट लाग्नेछ		
	१ हाड	प्रति केजी	२ रुपैयाँ

	२ सिङ	प्रति केजी	३ रुपैयाँ
	३ खुर	प्रति केजी	३ रुपैयाँ
	४ छाला ठुलो	प्रति गोटा	५० रुपैयाँ
	५ छाला सानो	प्रति गोटा	४० रुपैयाँ
	२८ भट्टामा प्रयोग गरिने माटो	प्रति ट्रिप	३० रुपैयाँ
	२९ बाँस	प्रति घना	५ रुपैयाँ
	३० पुरानो कागज	प्रति केजी	१ रुपैयाँ

स्रोतः चौकुने गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०८०

करको सम्भावनाः यहाँ पाइने जडिबुटीको व्यावसायिक किसिमले सङ्कलन तथा बिक्री वितरण गर्ने पेशा व्यवसायीहरू समेत रहेका छन् । यहाँको बजार क्षेत्रमा विभिन्न किसिमका कबाडी वस्तु उत्पादन तथा बिक्री वितरण हुने भएतापनि यस्ता व्यवसायीहरू करको दायरामा आइसकेका छैनन् । गाउँपालिका क्षेत्रमा रहेका वनमा जडिबुटी खेती प्रबर्द्धन तथा बजारीकरण र जीवजन्तुहरूको व्यावसायिक कारोबारका लागि बजार केन्द्रको व्यवस्थापन गरी राजस्व वृद्धि गर्न सकिने सम्भावना देखिन्छ ।

सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरूः पक्षहरूः जडिबुटी, कबाडी र जीवजन्तुको व्यावसायिक उपयोग करमा सुधार गर्नका लागि ऐनले व्यवस्था गरे बमोजिमका सबै व्यवसायलाई गाउँपालिकामा दर्ता गर्न लगाई त्यस्ता व्यवसाय सञ्चालन गर्न इजाजत लिनुपर्ने व्यवस्था अनिवार्य गर्नुपर्ने देखिन्छ । करदाताहरूलाई आकर्षित गर्नका लागि छिमेकी पालिकाहरूसँग समन्वय गरी करमा एकरूपता ल्याउनु पर्ने देखिन्छ । जडिबुटी, कबाडी र जीवजन्तुको व्यावसायिक कारोवार गर्ने व्यवसायीहरूको कारोवारको आधारमा कर निर्धारण गरी सङ्कलन गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

अन्य सवारी करः

प्रदेशले कानुन बनाइ सोही अनुसार सवारी साधन कर प्रदेशले नै उठाउने व्यवस्था छ । गाउँपालिकाले टांगा, रिक्सा, र इ-रिक्साको दर्ता तथा नवीकरण वापत अन्य सवारी कर लगाई असुल गर्न सक्ने व्यवस्था रहेको छ ।

विद्यमान अवस्थाः

यस गाउँपालिका क्षेत्रमा हालसम्म अटोरिक्सा, इरिक्सा सञ्चालनमा आएको छैन ।

करको संभावनाः यस गाउँपालिकाभित्र सडक कालोपत्रे भइसकेको छैन । विस्तारै मुख्य बजार क्षेत्रमा सानासवारी साधनहरू अटो रिक्सा सञ्चालन भइरहेका छन् । गाउँपालिका भित्र सञ्चालनमा आएका अटोरिक्साहरूलाई दर्ता प्रक्रियामा ल्याइ करको दायरा बढाउन सकिन्छ ।

(छ) विज्ञापन कर

विज्ञापन (नियमन गर्ने) ऐन, २०७६ को दफा ४ अनुसार सार्वजनिक स्थलबाट देखिने गरी होर्डिङ बोर्ड राख्न र त्यसमा विज्ञापन गर्न चाहने व्यक्तिले सम्बन्धित स्थानीय तहबाट अनुमति लिनुपर्ने व्यवस्था रहेको छ । सोही दफाको उपदफा ६ होडिङ बोर्ड राख्ने अनुमतिको लागि दिने निवेदनसाथ संलग्न गर्नुपर्ने विवरण तथा कागजात दस्तुर, तथा त्यस्तो अनुमतिपत्रको अवधि तथा तत्सम्बन्धी अन्ष व्यवस्था स्थानीय तहको कानुन बमोजिम हुने समेत उल्लेख गरिएको छ । कर्णाली प्रदेश आर्थिक ऐन, २०८० को दफा ६ मा प्रदेश भित्र विज्ञापन सामग्री राखे वापत समबन्धित स्थानीय तहले विज्ञापन कर लगाई असुल उपर गर्नेछ । विज्ञापन सामग्री भन्नाले होडिङ्ग बोर्ड, साइन बोर्ड, ब्यानर, ट्राई भिजन बोर्ड, ग्लो बोर्ड, धातुको फ्रेम, नियोन, डिजीटल डिस्प्ले, भित्ते लेखन, तुल खम्बा वा सवारी साधनमा राखिने सामग्री पोष्टर तथा बेलुन जस्ता सामग्री र विधुतीय माध्यमबाट गरिने विज्ञापन सम्झनु पर्छ । यस शीर्षक अन्तर्गत संकलित रकमको साठी प्रतिशतले हुन आउने रकम सम्बन्धित स्थानीय तहको सञ्चित कोषमा र बाँकी चालिस प्रतिशतले हुन आउने रकम प्रदेश सञ्चित कोषमा मासिक रुपमा जम्मा गर्नु पर्नेछ भन्ने व्यवस्था छ ।

विद्यमान अवस्थाः यस गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०८० को दफा ८ मा विज्ञापन कर सम्बन्धी व्यवस्था छ । विज्ञापन कर शीर्षकमा आव २०७९/०८० मा रु. १,००,०००/-रकम जम्मा भएकोमा यस आ.व. २०८०/०८१ मा रकम प्राप्त गर्ने लक्ष्य स्पष्ट लिइएको छैन ।

करको संभावनाः यस गाउँपालिकाको सदरमुकाम रहेको आर. सि. पि. बजार क्षेत्रमा विभिन्न विज्ञापन सामग्री राख्ने स्थानहरू रहेका र भविष्यमा अझ बढी वृद्धि हुँदै जाने सम्भावना छ । विज्ञापन राख्ने स्थान र प्रविधिको प्रयोग बढाउदै जाने हो भने विज्ञापन कर शीर्षकमा आम्दानी बढ्न सक्ने सम्भावना रहेको छ ।

तालिका १०-विज्ञापन करको सम्भाव्यता विवरण

क्र.सं.	होर्डिङ बोर्डका किसिम	संख्या	करको दर गापाको आर्थिक ऐन अनुसार	संभावित राजस्व (रु. मा)
१	साना वोर्ड, ग्लोवोर्ड, स्टल आदिमा २५ वर्ग फुटभन्दा माथि		३००/-	
२	साइन बोर्ड ग्लोबोर्ड स्टल आदिमा २५ वर्ग फुटसम्म		२००/-	
३	तुल ब्यानर एक हप्ताको लागि		२५/-	
४	तुल ब्यानर एक हप्ता भन्दा बढी		५०/-	

स्रोतः चौकुने गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०८०

सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरूः गाउँपालिका क्षेत्रमा रहेका विज्ञापन स्थल तथा व्यापारिक प्रयोजनका विज्ञापन सामग्रीहरूको लगत राखे, सोको नियमन गर्ने, विज्ञापन राख्न सक्ने दायरा बढाउने र संकलन हुनसक्ने रकम अनुमान गरी ठेक्का अङ्क निर्धारण गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

(ज) घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुरः एक व्यक्तिबाट अर्को व्यक्तिमा स्वामित्व हस्तान्तरण गर्दा घर र घरजग्गा लिने र दिने व्यक्तिबाट प्रदेश आर्थिक ऐनमा व्यवस्था भए बमोजिम घर जग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर सङ्कलन गरिने व्यवस्था छ । सोही बमोजिम असुल गरिएको राजस्वको ६० प्रतिशत रकम सम्बन्धित स्थानीय तहले राखेर ४० प्रतिशत रकम सम्बन्धित प्रदेशमा पठाउनु पर्ने व्यवस्था । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले यस्तो स्वामित्व हस्तान्तरणको कार्य गाउँपालका/ गाउँपालिकाले नै गर्ने उल्लेख गरेतापनि सङ्घीय सरकारको मातहतमा रहेको जिल्ला मालपोत कार्यालयबाट घरजग्गाको अभिलेख हस्तान्तरण भई नसकेको र गाउँपालिकामा जनशक्ति पर्याप्त नरहेकोले हालसम्म नेपाल सरकार मातहतको जिल्ला मालपोत कार्यालयले नै तोकिएको दस्तुर असुलउपर गरी असुल भएको रकम कोष तथा लेखा नियन्त्रक कार्यालयले मासिक रूपमा सम्बन्धित स्थानीय तह र प्रदेश सरकारको सञ्चित कोषमा दाखिला हुने गरी पठाउने गरेको छ ।

करको संभावनाः नेपाल सरकारले विगतमा रोक्का गरेको कित्ताकाट हाल खुल्ला गरेको छ । घरजग्गा किनबेच कारोबार बढिरहेको छ। यसले गर्दा शुल्क बढ्ने सम्भावना भएकोले आगामी तीन आवको लागि रु.१६ लाख ५० हजार राजस्व उठ्ने अनुमान गरिएको छ।

(झ) अन्य करः

गाउँपालिकाले प्राप्त गर्ने अन्य कर अन्तर्गत ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा, माटो, काठ, दाउरा, स्लेट, खरीढुङ्गा लगायतका वस्तुको निकासी शुल्क र दस्तुर महत्वपूर्ण छन् । नदीले बगाएर ल्याएका वस्तुहरू, निर्माण सामग्रीहरूको संकलन तथा निकासी गर्न पाउने व्यवस्था बमोजिम मन्त्रालयले जारी गरेको मापदण्डको पालना गरी वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गराई त्यस्ता वस्तुहरूको बिक्री तथा निकासी गर्दा कर लगाउन सक्ने व्यवस्थालाई कार्यान्वियन गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

ञ) सरकारी सम्पत्ति भाडामा दिए वापत प्राप्त आय

स्थानीय सरकारले कार्यविधि बनाएर आफ्नो मातहतमा भएका मेशिनरी सामान भाडामा दिएवापत केहि रकम प्राप्त गर्न सक्नेछ ।

विद्यमान अवस्थाः

सम्भावनाः

गाउँपालिकाको स्वामित्वमा भएका भौतिक सम्पत्तिहरू (जेसिवी, एम्बुलेन्स र प्रोजेक्टर) बहालमा दिइ आगामी आ.व.मा देहाय अनुसार आम्दानी गर्न सक्ने अनुमान गरिएको छ ।

ट) फोहोर मैला व्यवस्थापन शुल्क

हालको अवस्थाः गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र फोहोरमैला व्यवस्थापन, सरसफाई, ढल निकास जस्ता सेवा निर्माण, सञ्चालन वा व्यवस्थापन गरेको अवस्थामा सेवा शुल्क लिन सकिने कानुनी व्यवस्था छ । गाउँपालिकाबासीले स्वविवेकले फोहोरमैला व्यवस्थापन गरी आएका छन् । गाउँपालिकाको सबै क्षेत्रमा तत्काल फोहोरमैला व्यवस्थापन शुल्क लिन सकिने अवस्था नदेखिए पनि गाउँपालिकाको सदरमुकाम आसपास बजारीकरण हुँदै गएको क्षेत्रमा फोहोरमैला व्यवस्थापन सुरु गरेर शुल्क लिन सुरुवात गर्नुपर्ने अवस्था छ ।

सम्भावनाः गाउँपालिकाको बजार क्षेत्रमा साना तथा मझौला पसल, होटल व्यवसाय सञ्चालन बढ्दै जानुको साथै सहरीकरण बढ्दै जानाले यस क्षेत्रमा फोहोर मैला व्यवस्थापनको काम तत्काल सुरु गर्नुपर्ने देखिन्छ । यसको उचित व्यवस्थापनको लागि उपयुक्त स्थान खोजी गर्ने तथा कानुन अनुसार क्षेत्रबाट फोहोरमैला व्यवस्थापन शुल्कको सुरुआत गर्न सकिने सम्भावना देखिन्छ । गाउँपालिकाको आर्थिक ऐनमा फोहोरमैला व्यवस्थापन

३.३.२ गैरकर राजस्व

गाउँपालिकाले गैरकर राजस्वबाट पनि आम्दानी बढाउन सक्ने प्रबल सम्भावना छ । यस अन्तर्गत सेवा शुल्क, दस्तुर, दण्ड जरिवाना, बिक्रीबाट प्राप्त आय लगायतका स्रोतहरू महत्वपूर्ण रहेका छन् ।

(क) स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा एवं माटोजन्य वस्तु बिक्री

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ६२ (क) मा खानीजन्य तथा प्राकृतिक वस्तुको बिक्री गाउँपालिकाले गर्न सक्ने व्यवस्था रहेको छ । गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षणबाट तोकिएको परिमाणमा स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा, माटोजन्य वस्तु र सार्वजनिक तथा ऐलानी जग्गामा रहेका काठ, दाउरा, जराजुरी आदिको बिक्री गर्न सक्नेछ । यसरी बिक्री गरेर प्राप्त गरिएको रकम गाउँपालिकाको सञ्चित कोषमा दाखिला गर्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

विद्यमान अवस्थाः

सो दस्तुरको दर निर्धारण गरी राजस्व संकलनको व्यवस्था गर्न उपयुक्त देखिन्छ । गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०८० मा गिट्टी, बालुवा, ढुङ्गा, माटो प्रति ट्याक्टर वापत रू. ३०० र गिट्टी, बालुवा, ढुङ्गा, माटो प्रति टिप्पर वापत रु. ५०० सेवा शुल्क दस्तुर लिने व्यवस्था गरिएको छ । कर्णाली प्रदेश आर्थिक ऐन २०८० मा गिट्टी, बालुवा, ढुङ्गा बापत प्रति घन फिट रु. ३/- लगाउने व्यवस्था भएबमोजिम गाउँपालिकाले पनि सोही दर निर्धारण गरेको छ ।

करको सम्भावनाः यस गाउँपालिकाको पूर्वाधार निर्माण गर्नका लागि आवश्यक पर्ने निर्माण सामग्री पूर्ति गर्न यहाँका विभिन्न नदी तथा खोलाहरू उत्खनन् योग्य परिमाण पहिचान गरी प्राकृतिक वस्तुहरूको उत्पादन र बिक्री तथा उपयोग गर्न सकिन्छ । यस तर्फ गाउँपालिकाले विशेष योजना बनाएर समयानुकूल करका दर र दायरा फराकिलो बनाउन सकेमा राजस्व वृद्धि हुने देखिन्छ ।

सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरूः नेपाल सरकारले जारी गरेको ढुङ्गा, गिटी, बालुवा, उत्खनन् तथा बिक्री वितरण सम्बन्धी मापदण्ड-२०७७ बमोजिम वातावरणीय परिक्षण तथा उत्खनन् व्यवस्थापन र बिक्री वितरणको नियमन गर्नुपर्ने देखिन्छ । मापदण्ड अनुसार गाउँपालिकाले आफ्नै आर्थिक ऐन बमोजिम करको दर निर्धारण गर्न र प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षण समेत स्वीकृत गर्नुपर्ने हुन्छ । निजी खानीको लाईसेन्स दिने सम्बन्धमा कार्यविधि तर्जुमा गर्नु पर्दछ । गिट्टी, बालुवा सङ्कलन कार्यको नियमित रूपमा अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्नुपर्ने देखिन्छ

(ख) बहाल बिटौरी शुल्कःस्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा **५९** मा गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र आफूले निर्माण, रेखदेख वा सञ्चालन गरेको हाटबजार वा पसल वा सरकारी जग्गामा बनेका भौतिक संरचनाको उपयोग वापत बहाल बिटौरी शुल्क लगाउन सक्ने व्यवस्था गरेको छ ।

विद्यमान अवस्थाः गाउँपालिकाको सडकको दायाँबायाँ तथा बजार क्षेत्रमा घरटहराहरू अस्थायी रूपमा बसोबास गरी विभिन्न व्यापार, व्यवसाय तथा जिविकोपार्जनका गतिविधिहरू गराए वापत बिटौरी शुल्क लगाउन सक्ने व्यवस्था गरेको छ । गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०८० ले गाउँपालिका क्षेत्रभित्र आफूले निर्माण रेखदेख वा सञ्चालन गरेका हाटबजार वा पसलमा वा सरकारी जग्गाहरूमा बनेका संरचनाहरूको उपयोग वापत वार्षिक बहाल बिटौरी शुल्क लगाइने र असुल उपर गर्नसक्ने प्रवधान छ । गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन, २०८० अनुसार चौकुने गा.पा.का विभिन्न क्षेत्रमा जग्गाको बर्गीकरण गरी करका दर निर्धारण गरिएको छ । प्रति घडेरी प्रति रोपनी र प्रति मिटर मोहडामा अलग अलग दर निर्धारण गरेको छ ।
शुल्कको संभावनाः गाउँपालिकाभित्र सार्वजनिक जग्गामा बनेका घरटहरा लगायतका संरचनाहरूलाई स्थानीय कर अर्थात बहाल बिटौरी शुल्कको दायरामा ल्याउनुपर्ने हुनाले सरकारी जग्गामा निर्माण भएका यस्ता संरचनाहरूको पहिचान, लगत तयार गरी गाउँपालिकाको आर्थिक ऐनमा व्यवस्था गरिए बमोजिमको दर कायम गरी राजस्व असुली गर्न सकिने सम्भावना रहेको छ । यस गाउँपालिकामा आ.व. २०८०/०८१ मा बहाल बिटौरी शीर्षकमा ....शुल्क असुल गरिने लक्ष्य लिइएको छ।

सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरूः गाउँपालिकाभित्र रहेका सडक अधिकार भित्रका सार्वजनिक, ऐलानी, पर्ति सरकारी तथा सामुदायिक जग्गाको खोजी गरी लागत तयार गर्नुपर्ने देखिन्छ । यस्ता जग्गामा

भएका अस्थायी घर टहराहरूको लगत सङ्कलन गरी आर्थिक ऐनमा निर्धारित दर बमोजिम राजस्व असुल उपर गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

(ग) नक्शापास दस्तुरः स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा २७ मा गाउँपालिकाबाट नक्सा पास नगराई भवन निर्माण गर्न नहुने व्यवस्था गरिएको छ । यस ऐनको दफा ३३(४) मा भवन निर्माण गर्न अनुमति दिँदा लाग्ने दस्तुर गाउँपालिकाले तोके बमोजिम हुनेछ भन्ने व्यवस्था रहेको छ ।

विद्यमान विद्यमान अवस्थाः गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०८० मा आव २०८०।०८१ नक्सापास दस्तुर सम्बन्धी देहाय बमोजिम दर निर्धारण गरिएको छ ।

तालिका ११ः आर्थिक वर्ष २०८०/०८१ को लागि नक्सा पास दस्तुर

क्र.सं.	घरको बनावट	राजमार्ग तथा मुख्य बजार सडकको दाया“ नया“ बन्ने घरको प्रति वर्ग फिट	आय पिच सडकको दाया“ बाया“ बन्ने घरको प्रति वर्गफिट रु.	अन्य सडक वा ठाउ“मा बन्ने घरको प्रति वर्गफिट रु.
१	आर.सि.सि. ढलान बनावट			
क	भुइतला	२.५०	१.७५	१.००
ख	प्रथम तला	३.००	२.००	१.००
ग	दोश्रो तला र सो भन्दा माथि	३.५०	२.२५	२.००
२	लोड वियरिङ बनावटको ढलान तथा कडीपोल २			
क	भुइतला	२.००	१.५०	१.२५
ख	प्रथम तला	३.००	१.७५	१.५०
ग	दोश्रो तला र सो भन्दा माथि	३.५०	२.००	१.५०
घ	इटालाई सि.म.माले मसला जोडाइ गरी बनेको जस्तो छाना भएको			
क	भुइतला	२.५०	२	०.७५
ख	प्रथम तला	२.२५	१.७५	१.००
ग	दोश्रो तला र सो भन्दा माथि	२.५०	२.००	१.२५

स्रोतः चौकुने गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन, २०८०

दस्तुरको संभावनाः गाउँपालिका सदरमुकाम नजिक बिस्तारै पक्की घरहरु निर्माण हुने क्रम बढ्दै गएको छ । बिस्तारै बजारीकरण हुँदै गएको कारण आगामी दिनहरूमा नयाँ बन्ने संरचनाहरू

राष्ट्रिय भवन मापदण्ड तथा गाउँपालिकाको आफ्नै भवन मापदण्ड तयार पारी सोही बमोजिम नियमन गर्नुपर्ने देखिन्छ । अब बन्ने संरचनाहरूका लागि नक्सापास अनिवार्य गराई सो कार्यका लागि प्राविधिक सेवा उपलब्ध गराए वापत शुल्क निर्धारण गर्दा राजस्व वृद्धि हुने सम्भावना देखिन्छ ।

सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरूः गाउँपालिकाले आफ्नै भवन निर्माण मापदण्ड निर्माण गरी त्यसले व्यवस्था गरे बमोजिम अब निर्माण हुने र निर्माण भैसकेका संरचना सम्बन्धी व्यवस्थाको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नुपर्ने देखिन्छ । मापदण्ड अनुसार भवन निर्माण भए नभएको निरन्तर अनुगमन गर्ने र नक्सापास मापदण्ड बन्नु पूर्व निर्माण भएका घरहरूको अभिलेखीकरणका लागि दस्तुरको दर आर्थिक ऐनमा समावेश गरी त्यसको कार्यान्वयन गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

(घ) व्यवसाय दर्ता/नवीकरण शुल्कः स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ११ (२) (६) मा स्थानीयस्तरका व्यापारिक फर्मको दर्ता, अनुमति, नवीकरण लगायतको अधिकार स्थानीय तहलाई रहेको छ । सहकारी ऐन, २०७४ ले सहकारीको दर्ता तथा नवीकरण गर्ने अधिकार पनि गाउँपालिका/नगरपालिकालाई प्रदान गरेको छ ।

विद्यमान अवस्थाः गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन, २०८० को अनुसूची ४ मा विभिन्न २८ वटा शीर्षकमा व्यवसाय कर लगाउने उल्लेख गरिएको छ । व्यावसायिक पसल उधोग दर्ता वापत न्यूनतम रु. ५०० देखि रु. ५००० सम्म र नवीकरण वापत न्यूनतम रू २०० देखि रु. २००० सम्म व्यवसाय करका दरहरू निर्धारण गरिएको छ ।

शुल्कको संभावनाः गाउँपालिका क्षेत्रमा व्यावसायिक फर्महरू, सहकारीहरू सञ्चालनमा रहेका र बजारीकरण सँगसँगै यस्ता व्यावसायिक तथा सहकारी लगायतका फर्महरूको संख्या बढ्दै जाने र करको दायरामा नआएका फर्महरुलाई दायरामा ल्याउन सके दर्ता र नवीकरण शीर्षक अन्तर्गत रकम बढी सङ्कलन हुने सम्भावना रहेको छ । आ.व. २०८१/०८२ मा यस शीर्षकबाट रु. /- राजस्व आम्दानी हुने अनुमान गरिएको छ ।

सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरूः गाउँपालिका क्षेत्रभित्र सञ्चालनमा रहेका उद्योग, सहकारी, व्यावसायिक फर्म तथा अन्य सङ्घसंस्थाहरूको दर्ता तथा नवीकरण प्रक्रियालाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्ने, नयाँ व्यवसाय वा कारोवार सञ्चालन गर्नुपूर्व दर्ता तथा अनुमति प्रमाणपत्र अनिवार्य गर्ने व्यवस्था गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

(ङ) सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुरः

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ११(२) घ (७) मा गाउँपालिकाले प्रचलित कानुन बमोजिम गर्ने सिफारिश तथा दफा १२ को (ङ) मा वडाले गर्ने सिफारिश तथा प्रमाणित गरे वापत गाउँपालिकाले दस्तुर प्राप्त गर्ने व्यवस्था रहेको छ ।

विद्यमान अवस्थाः यस गाउँपालिकाले आर्थिक ऐन, २०८० बमोजिम आ.व. २०८०/०८१ का लागि विभिन्न सिफारिश तथा मूल्याङकन दस्तुरहरुको रेट न्यूनतम रु.१०/- देखि अधिकतम रु.१५००/- सम्म निर्धारण गरिएको छ । यस शीर्षकमा क्र.स १ देखि ३४ सम्म विभिन्न शीर्षकहरु निर्धारण गरिएका छन् ।

संभावनाः सिफारिश तथा प्रमाणित कार्य गाउँपालिकाको एउटा नियमित र निरन्तर भई रहने काम भएको हुनाले यस्तो दस्तुर गाउँपालिकाको आम्दानीको एक नियमित स्रोत हो । यसलाई समयानुसार परिमार्जन गर्दै जानु पर्ने देखिन्छ ।

सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरूः

गाउँपालिकाले सिफारिश तथा प्रमाणीकरण गर्नु पूर्व सिफारिशको प्रकृति हेरी दस्तुरको दर निर्धारण गर्नु पर्छ ।

(च) पर्यटन शुल्कः स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ६२ (१) मा गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र सञ्चालनमा रहेका केवलकार, ट्रेकिङ्ग, बञ्जिजम्प, प्याराग्लाइडिङ लगायतका स्थानीय पर्यटन, मनोरञ्जन तथा साहसिक खेलकूद सम्बन्धी सेवा वा व्यवसायमा सेवा शुल्क लगाउन सक्ने व्यवस्था रहेको छ ।

विद्यमान अवस्थाः यस गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन, २०८० को दफा १० मा पर्यटन शुल्कसम्बन्धी व्यवस्था गरिएको छ । गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र प्रवेश गर्ने पर्यटकहरूबाट अनुसूची ८ मा उल्लेखित दरमा पर्यटन शुल्क लगाइने र असुल उपर गरिने छ । तर प्रदेश कानुन स्वीकृत भइ सो कानुनमा अन्यथा व्यवस्था भएको अवस्थामा सोही बमोजिम हुनेछ भन्ने व्यवस्था छ । यस गाउँपालिकाको क्षेत्रभित्र सञ्चालन हुने जिपफ्लायर र ऱ्याफ्टिङ्ग शुल्क प्रति व्यक्ति प्रति दिन रु. ५० लिने व्यवस्था गरिएको छ । यस गाउँपालिकामा पर्यटन शुल्क शीर्षक अन्तर्गत आ.व.२०८०/०८१ मा .... राजस्व प्राप्त गर्ने लक्ष्य लिएको देखिँदैन ।

शुल्कको सम्भावनाः यस गाउँपालिका क्षेत्रभित्र विभिन्न साहसिक खेलकूदहरू,कर्णाली र भेरी नदिमा विकास गर्न सकिने धार्मिक पर्यटकीय स्थलहरू रहेको हुनाले आन्तरिक तथा वाह्य पर्यटकहरूलाई आकर्षण गरी पर्यटन क्षेत्रको विकासबाट पर्यटन शुल्क प्राप्त गर्न सकिने सम्भावना रहेको देखिन्छ ।

सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरूः यस गाउँपालिका क्षेत्रमा पर्यटन विकासको प्रचुर सम्भावना बोकेका स्थलहरू रहेको हुँदा गाउँपालिका, प्रदेश तथा नेपाल सरकारको बजेट तथा समपूरक अनुदानबाट त्यस्ता पर्यटकीय क्षेत्रहरूमा पर्यटन पूर्वाधारको विकास गरी पर्याप्त प्रचार प्रसार गरेर पर्यटक भित्र्याउन सकिने सम्भावना देखिन्छ ।

(छ) सामुदायिक वनको वन पैदावार बिक्रीबाट प्राप्त हुने आयः स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ६२ (ख) मा सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिले वन पैदावार बिक्री तथा उपयोग सम्बन्धी आफ्नो वार्षिक कार्ययोजना गाउँ/नगरपालिकाबाट स्वीकृत गराउनु पर्ने र त्यसबाट भएको आम्दानीको १०% सम्बन्धित गाउँ/ नगरपालिकाको सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ ।

विद्यमान अवस्थाः यस गाउँपालिका क्षेत्रमा रहेका सामुदायिक वनबाट आ.व.२०७९/०८० मा वन पैदावार बिक्री वापत गाउँपालिकाको सञ्चित कोषमा प्राप्त भएको देखिदैन । आ.व. २०८०/०८१ मा यस शीर्षकबाट आम्दानी हुने अनुमान गरिएको छैन । गाउँपालिकाको आर्थिक ऐनमा यस सम्बन्धमा केहि उल्लेख भएको छैन ।

सम्भावनाः यस गाउँपालिका क्षेत्रमा रहेका सामुदायिक वनबाट काठ, टिमुर, च्याउ, काउलो लगायत विभिन्न वस्तुहरू सङ्कलन गरी बिक्री वितरण हुन सक्ने भएकोले यस्ता कार्यहरूलाई पनि नियमन गरी सामुदायिक वनको आम्दानीमा समावेश गर्न सकेमा यसबाट गाउँपालिकाले थप राजस्व प्राप्त गर्न सक्ने सम्भावना रहेको देखिन्छ । सामुदायिक वनहरुको अभिलेख व्यवस्थापन गरेर गाउँपालिकाले समय समयमा अनुगमन गर्नु पर्नेछ ।

सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरूः गाउँपालिका क्षेत्रमा रहेका सबै सामुदायिक वन तथा वन पैदावार सम्बन्धी अभिलेख सङ्कलन अद्यावधिक गर्ने । सबै सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिसँग समन्वय गरेर आम्दानीको १० प्रतिशत रकम गाउँपालिकाको कोषमा जम्मा गर्न प्रोत्साहन गर्ने र प्राप्त रकमबाट वन उपभोक्ता समितिलाई क्षमता विकास गर्नुका साथै सामुदायिक वनको हितमा र वातावरणीय संरक्षण तथा जैविक विविधता संरक्षणमा मात्र खर्च गर्न पाउने प्रावधानको व्यवस्था गर्नु पर्ने देखिन्छ ।

समग्रमा यस गाउँपालिकामा आन्तरिक राजस्वका विभिन्न शीर्षकहरूमा थप स्रोत साधन परिचालन हुने सम्भावना रहेकोले स्थानीय स्तरमा छरिएर रहेका उद्योग व्यवसायहरूलाई एकीकृत रूपमा व्यवस्थित गरी रोजगारीका थप अवसरहरू सिर्जना गर्न सकिने छ ।

परिच्छेद-४

आय सङ्कलनको संस्थागत क्षमता र सङ्कलन अवस्था

यस परिच्छेदमा गाउँपालिकाको राजस्व सङ्कलनको अवस्था र राजस्व सङ्कलन एवम् परिचालन सम्बन्धमा गरेका प्रयासहरू सम्बन्धमा संक्षिप्त रूपमा व्याख्या गरिएको छ । यसबाट गाउँपालिकाको राजस्वको विद्यमान क्षमता र राजस्व सङ्कलनको लागि संस्थागत क्षमता सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू पहिचान गर्न मद्दत पुग्नेछ ।

४.१ राजस्व परिचालन सम्बन्धी नीति

गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन, २०८० र चालु बजेट मार्फत पनि राजस्व प्रशासनलाई अझ बढी प्रभावकारी बनाउने नीति लिइएको छ । गाउँपालिकाको जनशक्ति व्यवस्थापन गरी राजस्व शाखाको संस्थागत क्षमता विकास, राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा, कर तथा गैरकरका स्रोतहरूको दायरा बढाउने, मालपोत कार्यालयबाट स्थानीय जग्गाको लगत अद्यावधिक गर्ने जस्ता विषयलाई प्राथमिकतामा राखिएको छ । वडाहरुमा राजस्व सफ्टवेयर निर्माण गरी सङ्कलन गरिने कर तथा गैरकर व्यवस्थित गरिनेछ । साथै भौतिक पूर्वाधारहरूको विकास गर्नुका साथै कार्यरत कर्मचारीहरूलाई प्रभावकारी सेवा प्रवाह र राजस्व सङ्कलन कार्यमा परिचालन गरिनेछ। गाउँपालिका तथा वडास्तरमा कार्यरत राजस्व प्रशासनसँग सम्बन्धित कर्मचारीहरूलाई राजस्व परिचालन सम्बन्धी अभिमुखीकरण तालिम प्रदान गर्ने नीति लिइएको छ ।

तालिका न १२. राजस्व परिचालन सम्बन्धी नीतिगत विश्लेषण

नीति निर्धारणका क्षेत्रहरु	हालको अवस्था	नीतिगत सुधारको लागि सुझावहरु
क. संगठनात्मक व्यवस्था		
राजस्व शाखाको व्यवस्था सङ्गठन संरचनामा छ छैन ?	छ	आवश्यक दक्ष जनशक्तिको परिपूर्ति र नीति नियमको निर्माण संगै प्रभावकारी कार्यान्वयन
राजस्व शाखामा कुन तहका कति दरवन्दी छन् र हालको पदपूर्तिको अवस्था कस्तो छ ?	पद पूर्ति भएको	आवश्यक दक्ष जनशक्तिको परिपूर्ति र नीति नियमको निर्माण संगै प्रभावकारी कार्यान्वयन
राजस्व शाखाले गर्ने कामका लागि कार्य विवरण छ कि छैन ?	छ	राजश्व शाखाको लागि छुट्टै एक जना अधिकृतस्तर र एक जना सहायक स्तरको दरबन्दी

		व्यवस्थापन गर्ने ।
कर्मचारीहरूलाई उनीहरूको जिम्मेवारी स्पष्ट र लिखित रूपमा दिईएको छ छैन ?	छ	
कर्मचारीहरूलाई आवश्यक पर्ने स्थान, फर्निचर, यातायात साधन, कम्प्युटर, मसलन्द आदिको व्यवस्था कस्तो छ ?	ठिक	
सूचना प्रविधिको प्रयोगको अवस्था कस्तो छ ? (सफ्टवेयर, एसएमएस, इमेल, टेलिफोन आदि)	लागु भएको ।	सफ्टवेयर प्रणाली सम्बन्धी आवश्यक तालिमको व्यवस्थापन गर्नु पर्ने
कर्मचारीको राजस्व परिचालन सम्बन्धी क्षमता विकासको लागि के गरिएको छ ?	व्यवस्था नभएको	क्षमता विकासका तालिमहरुको व्यवस्था गरि राजश्वमा संग्लन कर्मचारीहरु क्षमता अभिवृद्धि गर्ने कार्यक्रम संचालन गर्नु पर्ने ।
राजस्व परिचालनका लागि वडालाई दिईएको जिम्मेवारी के छ ?	सिफारिस दस्तुर सङ्कलन गर्ने	गुणस्तरीय इन्टरनेटको सुविधा नभएको । प्रयाप्त जनशक्ति र समय समयमा क्षमता विकास तालिमको व्यवस्थापन गर्नु पर्ने । समन्वयको कमी भएकोले बढाउनु पर्ने ।
ख. राजस्व प्रशासन सञ्चालनको अवस्था		
करदाताहरूको नाम तथा कर लाग्ने आधारको अभिलेख व्यवस्था कस्तो छ ? कर अभिलेख आवश्यक पर्ने स्रोतहरू सम्पत्ति, व्यवसाय, सवारी साधन, विज्ञापन, बहाल आदि।	अभिलेख अद्यावधिक नभएको	अभिलेख व्यवस्थापनलाई थप प्रभावकारी बनाउनु पर्ने
गाँउ/नगरपालिकाको स्वामित्वमा रहेका स्थायी सम्पत्तिहरूको विवरण तथा सोको परिचालन कस्तो छ ?	अभिलेख अद्यावधिक नभएको	स्यायी सम्पत्तिको विवरण अद्यावधिक गर्ने
कर निर्धारणको लागि सम्पत्ति वा आय वा खर्च वा कारोवारको मूल्याङ्कन कत्तिको सही रूपमा भएको छ ? मूल्याङ्कन अनुसार कर निर्धारण भएको छ छैन ?	छैन	गर्नु पर्ने
चुहावट हुन सक्ने सम्भावनाहरू के के छन् र तिनको नियन्त्रणको लागि कस्तो नीति लिईएको छ ?	समयमै कर तिर्ने संस्कारको कमी	ताकेता र प्रचार प्रसार गर्नु पर्ने
राजस्व सम्बन्धी कानुनी व्यवस्थाको वर्खिलाप गरेमा दण्डको व्यवस्था कस्तो छ ?	छैन	व्यवस्था गर्नु पर्ने
समयमा तिर्नेलाई छुट र ढिलो बुझाएमा जरिवाना लाग्ने व्यवस्था सबै आय स्रोतहरुमा कसरी लागु	सफ्टवेयरको प्रयोगबाट	समयमा कर तिर्नेलाई केहि प्रतिशत छुट र ढिलो तिर्नलाई

गरिएको छ ?		जरिवानाको व्यवस्था गर्नु पर्ने
करदाताहरूलाई उनीहरूले तिर्नुपर्ने कर रकमबारे अग्रिम जानकारी गराउने व्यवस्था के छ ? र कत्तिको प्रभावकारी छ ?	गराइएको छैन	सूचना गर्ने,वेवसाईटमा सूचना राख्ने
गाउँपालिकाले निर्धारण गरेको कर तथा शुल्कमा चित्त नबुझेमा गुनासो वा उजुरी गर्ने सक्ने व्यवस्था के-कस्तो छ ?	छैन	उजुरी आएको छैन
राजस्व शाखाको कार्य प्रक्रिया, चुहावट नियन्त्रणको प्रयास, लक्ष्य तथा असुली अवस्थाको अनुगमनको व्यवस्था के छ ?	छैन	चुहावट नियन्त्रण गर्न सफ्टवेयरको निर्माण र प्रयोग गर्ने
सार्वजनिक निजी साझेदारी अवधारणाको कार्यान्वयनको अवस्था कस्तो छ ?	अवस्था कमजोर छ	सम्बन्ध सबल बनाउनु पर्ने
ग. सूचना तथा समन्वयको अवस्था		
करदाताहरूलाई कर तथा शुल्क सम्बन्धी जानकारी दिन के-कस्तो कार्य गरिएको छ ? (शिक्षामूलक कार्यक्रम, प्रचार प्रसार, होर्डिङ्ग वोर्ड, वेब साईट आदि)	छैन	नियमित गर्नु पर्ने
करको दर निर्धारण तथा समिक्षामा सरोकार पक्षहरूको सहभागिता कस्तो छ ?	छ	छैन
राजस्व परामर्श समिति तथा अन्य समितिहरूको प्रभावकारिता कस्तो छ ? (बैठक सङ्ख्या, निर्णयहरू आदि)	वर्षमा ३ पटक बैठक बस्ने	राजस्व संकलन र परिचालन बारेमा समीक्षा गर्नुपर्ने ।
राजस्व असुलीमा सरोकार पक्षहरूको सकारात्मक सहभागीताको अवस्था कस्तो छ ?	सहभागिता कमजोर छ	सहभागिता बढाउन जनचेतनामूलक कार्यक्रम गर्नुपर्ने
राजस्व शाखालाई अन्य शाखा तथा निकायबाट प्राप्त सहयोग कस्तो छ ?		
आयका स्रोतहरूको अभिलेख व्यवस्था कस्तो छ ?	अप्रयाप्त	थप व्यवस्थित गर्ने
गाँउ/नगरपालिकाको आय विवरण सार्वजनिक हुने गरेको छ छैन ?	छ	थप व्यवस्थित गर्ने
आयको आलेप तथा मलेप हुने गरेको छ छैन ? छ भने आएका बेरुजुहरू कसरी सम्बोधन भएका छन् ?	छ	बेरुजुको प्रकृति हेरेर सम्बन्धित व्यक्ति शाखा वा संस्थालाई जानकरी गराई काम कारवाही अगाडि बढाइरहेको र थप व्यवस्थित गर्नुपर्ने

स्थानीय जनता जागरूक नहुँदा वा जानकार नहुँदा सबै करदाताहरूले समयमै राजस्व नबुझाउने तथा आफूलाई आवश्यक काम पर्दा मात्र राजस्व बुझाउने चलन रहेको छ । आन्तरिक आय उठाउन सक्ने तर हालसम्म नउठाएका आय शीर्षकहरू तथा सोको परिचालन गर्ने उपायः

सम्भाव्य भए पनि हालसम्म नउठाएका आय शीर्षकहरु	लागु नहुनुको कारण	परिचालन गर्ने उपाय
जडिबुटी कर	व्यवसायीलाई करको दायरामा नल्याइएको	व्यवसायीलाई करको दायरामा ल्याउनु पर्ने
विज्ञापन कर	कानुनी व्यवस्था भएपनि कार्यान्वयनमा कमी	आर्थिक ऐनको कार्यान्वयनमा जोड दिनुपर्ने
सम्पत्ति कर	आर्थिक ऐनको कार्यान्वयनमा कमी	आर्थिक ऐनको कार्यान्वयनमा जोड दिनुपर्ने
फोहोरमैला व्यवस्थापन शुल्क	कानुनी व्यवस्था नहुनु	कानुनी व्यवस्था गर्नुपर्ने
मनोरञ्जन कर	आर्थिक ऐनको कार्यान्वयन नहुनु	आर्थिक ऐनको कार्यान्वयनमा जोड दिनुपर्ने
नक्सा पास दस्तुर	आर्थिक ऐनको कार्यान्वयन नहुनु	आर्थिक ऐनको कार्यान्वयनमा जोड दिनुपर्ने
दहत्तर बहत्तर		आर्थिक ऐनको कार्यान्वयनमा जोड दिनुपर्ने

४.२ आय सङ्कलनको संस्थागत क्षमता

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ६५ मा गाउँपालिका वा नगरपालिकामा राजश्व सम्बन्धी परामर्शको लागि उपाध्यक्ष वा उपप्रमुखको संयोजकत्वमा ७ सदस्यीय राजस्व परामर्श समिति रहने व्यवस्था छ । सोही व्यवस्था बमोजिम यस गाउँपालिकाका उपाध्यक्षको संयोजकत्वमा देहाय बमोजिम राजस्व परामर्श समिति गठन भएको छ ।

तालिका १३. राजस्व परामर्श समिति

क्र. स.	नाम थर	पद	जिम्मेवारी
१.	श्री नरबहादुर बान्तोला	उपाध्यक्ष	संयोजक
२.	श्री सुमन आचार्य	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	सदस्य
३.	श्री कमलबहादुर जि.सी.	वडा नं. ८ अध्यक्ष	सदस्य
४.	श्री कविराम खनाल	वडा नं. ९ अध्यक्ष	सदस्य
५.	श्री कमला वि.क.	कार्यपालिका सदस्य	सदस्य
६.	श्री डिल्लीराम पौडेल	उद्योग तथा बाणिज्य प्रतिनिधि	सदस्य
७.	श्री पदमराज आचार्य	कम्प्यूटर अपरेटर	सदस्य सचिव

यस राजस्व परामर्श समितिले समय समयमा बैठक गर्ने तथा राजस्व सम्बन्धी नीति तथा कानुनको तर्जुमा गर्ने, राजस्वका स्रोत, दायरा र दर समेतको विश्लेषण गरी राजस्वका दरहरू गाउँपालिकामा सिफारिश गर्ने लगायत समितिका काम, कर्तव्य र अधिकार क्षेत्रभित्रका कामहरू गर्दै आएको छ ।

गाउँपालिकाको राजस्व सङ्कलन सम्बन्धी संस्थागत व्यवस्था देहाय अनुसार रहेको छ   ।

- गाउँपालिकाको नयाँ सङ्गठन संरचना तयार भएको छैन । गाउँसभाबाट सङ्गठन संरचना तयार गर्ने तथा राजस्व शाखा छ   ।
- गाउँपालिकामा हाल कुल .५२ जना कर्मचारी कार्यरत रहेको देखिन्छ भने राजस्व सम्बन्धी काम गर्न सहायक पाँचौ १ जना कम्प्युटर अपरेटरलाई खटाएको छ ।
- राजस्व सङ्कलनका लागि गाउँपालिका र वडा कार्यालयमा समेत कम्प्युटर सफ्टवेयर प्रयोग भएको र कम्प्यूटर बिलिङ प्रणालीको प्रयोग भएको ।
- वडा कार्यालयबाट पञ्जीकरण, सिफारिश दस्तुर सङ्कलन गर्ने गरेको तथा अन्य कर तथा गैरकर गाउँपालिकाको कार्यालयबाटै सङ्कलन हुने गरेको ।
- राजस्व सङ्कलन सम्बन्धमा कुनैपनि कार्यविधि नभएकाले राजस्व सङ्कलन गर्दा शीर्षकहरू चयनमा अस्पष्टता रहेको ।
- राजस्व सङ्कलन सम्बन्धी कार्यरत कर्मचारीहरूका लागि तालिम तथा अभिमुखीकरण समय समयमा गर्नु पर्ने ।
- राजस्व संकलन तथा त्यसको प्रभावकारीताका लागि अनुगमन तथा मूल्याङ्कन पक्ष कमजोर रहेको ।

४.३ गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको अवस्था

नेपालको संविधान, ऐन, कानुनले स्थानीय तहलाई प्रदान गरेको राजस्व अधिकार र सो अधिकारको परिचालनको अवस्था के कस्तो छ भन्ने सम्बन्धमा यस गाउँपालिकाको राजस्व अवस्था अध्ययन गरी कुन शीर्षकमा राजस्व संकलनको अवस्था कस्तो छ र दर निर्धारण भएको छ छैन भन्ने सम्बन्धमा तपसिल अनुसार विश्लेषण गरिएको छ ।

तालिका १४. आन्तरिक आय सङ्कलन तथा परिचालनको अवस्था

कर तर्फ			
भूमिकर मालपोत	छ	भएको	भएको
सम्पत्ति कर	छ	भएको	नभएको
सवारी कर (टाँगा रिक्सा अटोरिक्सा इरिक्सा)	छ	भएको	नभएको
घर जग्गा बहाल कर	छ	भएको	भएको
व्यवसाय कर	छ	भएको	भएको
विज्ञापन कर	छ	भएको	नभएको
मनोरञ्जन कर	छ	भएको	नभएको
जडिबुटी कबाडी र जिवजन्तु कर	छ	भएको	नभएको
अन्य राजस्व गैरकर			
स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा एवम् माटोजन्य वस्तुको बिक्री	छ	भएको	भएको
काठ, दाउरा, जराजुरी, दहत्तर, बहत्तर बिक्री	छ	भएको	नभएको
वन पैदावर (सामुदायिक वनको) बिक्री वापतको आय	छ	भएको	नभएको

नक्सापास दस्तुर	छ	नभएको	नभएको
व्यक्तिगत घटना दर्ता विलम्ब शुल्क	छ	भएको	भएको
बहाल बिटौरी शुल्क	छ	भएको	भएको
पार्किङ्ग शुल्क	छ	नभएको	नभएको
अस्पताल सञ्चालन	छ	भएको	नभएको
फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क	छ	नभएको	नभएको
स्थानीय खानेपानी महसुल	भएको	नभएको	नभएको
स्थानीय विद्युत महसुल	छैन	नभएको	नभएको
केवलकार, ट्रेकिङ्ग, कायाकिङ्ग,बोटिङ्ग,वञ्जिजम्प, जिपप्लाईर, प्याराग्लाइडिङ्ग आदि	छ	नभएको	नभएको
मनोरञ्जन तथा साहसिक खेलकुद सम्बन्धी सेवा तथा व्यवसायमा सेवा शुल्क	छ	नभएको	नभएको
निर्माण, संचालन र व्यवस्थापन गरेको गरेका स्थानीय पूर्वाधार तथा सेवामा सेवा शुल्क (खानेपानी, बिजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, ढल निकास, सडक बत्ति, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, ब्यायामशाला, पर्यटकीय स्थल, हाटबजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, धोविघाट, सडक, बसपार्क, पुल आदि	छ	नभएको	नभएको
मूल्याङ्कन सेवा शुल्क	छ	नभएको	नभएको
दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर (एफ.एम. रेडियो सञ्चालन, घ वर्गको निर्माण इजाजतपत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म आदि)	छ	भएको	भएको
ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, नुन, माटो, खरीढुङ्गा स्लेट जस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन् तथा उपयोग शुल्क	छ	भएको	भएको
वडा मार्फत गरिने सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर	छ	भएको	भएको
दण्ड जरिवाना	छ	भएको	भएको

यस चौकुने पालिकाको आय संरचना हेर्दा माथि उल्लेख गरिए अनुसार आन्तरिक आयको हिस्सा कमजोर देखिन्छ र यस गाउँपालिकाको समग्र आयको प्रमुख स्रोतको रूपमा सङ्घ तथा प्रदेश सरकारबाट विभिन्न शीर्षकमा प्राप्त हुने अनुदान र कार्यक्रम वापतका रकम नै रहेको देखिन्छ ।

४.४ राजस्व परिचालनमा रहेका सबालहरू

नेपालको संविधान तथा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ र अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन लगायतका कानुनले प्रदान गरेका वित्तीय अधिकार अनुसार राजस्व सङ्कलन एवं परिचालन गर्न गाउँपालिकाले प्रयास गरिरहेको छ । आगामी दिनमा राजस्वको दर र दायरा विस्तार गर्दै राजस्व सुधार गर्न गाउँपालिकाले योजना बनाएर सम्बोधन गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

(क) राजस्व प्रशासनका लागि उपयुक्त सङ्गठन निर्माण तथा क्षमता विकास

यस गाउँपालिकाको संगठन सँरचनामा राजस्व सम्बन्धी कार्यका लागि छुट्टै राजस्व शाखा छ। पाँचौ तहका कम्प्यूटर अपरेटरलाई राजस्व शाखाको जिम्मेवारी तोकिएको छ । आगामी दिनमा राजस्व सम्बन्धी छुट्टै कर्मचारी दरबन्दी सिर्जना गरी पदपूर्ति गर्नु उपयुक्त हुने देखिन्छ ।

(ख) तथ्याङ्क सङ्कलन तथा नियमित अद्यावधिक गर्ने प्रणालीको विकास

गाउँपालिकामा करदाताहरुको एकीन विवरण छैन । विभिन्न कर जस्तै सम्पत्ति कर, भूमिकर, व्यवसाय कर तथा अन्य कर, शुल्क तथा दस्तुर बुझाउने करदाताहरूको विवरण सङ्कलन गरी नियमित अद्यावधिक गर्नुपर्ने देखिन्छ । यसले करदाताहरूको यथार्थ विवरण, करको दर तथा राजस्वको सम्भावित परिमाण अनुमान गर्न सहज हुन्छ । आगामी वर्षहरूको लागि राजस्व नीति तर्जुमा, राजस्वको प्रक्षेपण, राजस्व असुलीको अनुगमन प्रभावकारी गराउनका लागि तथ्याङ्क सङ्कलन तथा नियमित अद्यावधिक गर्नु आवश्यक देखिन्छ ।

(ग) आन्तरिक आय परिचालन नीति तथा कार्यविधि निर्माणः

गाउँपालिकामा राजस्व संकलन गर्ने तरिका, करको दर निर्धारण, नगद दाखिला सम्बन्धी व्यवस्था, अनुगमन जस्ता कार्य सञ्चालन सम्बन्धी आवश्यक नीति तथा कार्यविधि निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्दा राजस्व सङ्कलन अझ प्रभावकारी हुने देखिन्छ । राजस्व चुहावट हुन नदिने र करका दायरा फराकिलो बनाउन पर्दछ ।

(घ) सम्भाव्य राजस्व स्रोतका आधारहरूको विश्लेषणः

यस चौकुने गाउँपालिकाको आर्थिक विकासका आधारहरू कृषि, पशुपालन, पर्यटन, जडिवुटी सङ्कलन, लगायतका क्षेत्रहरु रहेका छन् । गाउँपालिकाले यी राजस्वका सम्भावित क्षेत्रहरुमा लगानी वृद्धि गर्न सकेमा यसबाट आर्थिक गतिविधिमा व्यावसायिकता, आयआर्जनमा वृद्धि, स्थानीय कच्चा पदार्थहरूको उत्पादन, सङ्कलन, प्रशोधन, बजारीकरण र रोजगारी सिर्जनामा योगदान पुग्नेछ । उद्यमशीलताको विकासले उत्पादनको साथसाथै आम्दानीमा वृद्धि गर्ने हुँदा कर तिर्न क्षमतामा सुधार हुने सम्भावना छ ।

(ङ) चुहावट नियन्त्रण, पारदर्शिता र जवाफदेहिता

गाउँपालिकाले आर्थिक ऐन बमोजिम विभिन्न शीर्षकमा करका दर निर्धारण गरेर सङ्कलन गर्दै आएको छ । यति हुँदाहुदै पनि करको चुहावट हुने कर छलीहुने सम्भावना रहन्छ यसको लागि गाउँपालिकाले समय समयमा अनुगमन मूल्याङ्कन गर्नु आवश्यक हुन्छ । अनुगमनबाट राजस्व चुहावट भएको पाइएमा त्यसलाई नियन्त्रण गर्न तत्काल आवश्यक कार्य गर्नुपर्दछ । राजस्व प्रशासनलाई व्यवस्थित तथा प्रभावकारी बनाउन गाउँपालिकाले प्रदान गर्ने वस्तु तथा सेवा गुणस्तरीय हुनुका साथै यसको प्रक्रिया पारदर्शी र नागरिकप्रति जवाफदेहि हुनुपर्दछ । गाउँपालिकाको आय व्ययको विवरण आवधिक रूपमा प्रकाशन गर्नु, सङ्कलित राजस्वको विवरण

सार्वजनिक गर्नु पर्दछ । करदाताले समयमै कर तिर्दा हुने फाइदाको बारेमा स्थानीय सञ्चार माध्यमबाट कर तथा गैरकर सम्बन्धमा सचेतना अभिवृद्धि गर्नु पर्दछ ।

(च) समन्वय संयन्त्र निर्माण

गाउँपालिकामा राजस्व परिचालन सम्बन्धी नीति निर्माण, करका दर निर्धारण गर्दा, राजस्व सङ्कलन विधि निर्धारण, असुल गरिएको राजस्वको परिचालन बाँडफाँट तथा रकम दाखिला जस्ता कार्यमा सम्बन्धित गाउँपालिकाभित्र र वाह्य निकायहरूसँग समन्वय गर्नु आवश्यक हुन्छ । गाउँपालिकामा गठन भएको राजस्व परामर्श समितिले बजेट निर्माणको समयमा मात्र राजस्व सम्बन्धी अनुमान गरी पेश गर्ने कार्य गर्दछ । सङ्घ, प्रदेश र गाउँपालिकासँग समन्वय प्रभावकारी बनाउन एक समन्वय संयन्त्र गठन आवश्यक पर्ने देखिन्छ ।

परिच्छेद-५

राजस्व सुधार कार्ययोजना

यस गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना निर्माण गर्ने क्रममा प्राथमिक र द्वित्तीय स्रोतबाट तथ्याङ्क सङ्कलन गरिएको थियो । प्राप्त तथ्याङ्क तथा सूचनाको विश्लेषण गरेर राजस्व सुधार कार्ययोजना देहाय अनुसार निर्माण गरिएको छ ।

५.१ गाउँपालिकाको राजस्व सुधार सम्बन्धी नीति

गाउँपालिकाको राजस्व सुधार सम्बन्धी लिइने विभिन्न नीति र कार्य नीतिहरुको आधारमा कार्ययोजना निर्माण गर्न सहज हुने भएकाले नीति र कार्यनीति देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका १५. राजस्व सुधार सम्बन्धी रणनीति तथा कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
१.राजस्व सम्बन्धी आवश्यक नीति तथा कानुनी व्यवस्था गर्ने । आन्तरिक आयको दायरा फराकिलो बनाउने।	१. गाउँपालिकामा राजस्वसँग सम्बन्धित आवश्यक नीति, ऐन तथा नियमहरू तर्जुमा गरिनेछ । साथै तर्जुमा भइसकेका ऐन, नियमलाई समयानुकूल परिमार्जन गर्दै लगिनेछ । २. जनताको कर तिर्ने क्षमताका आधारमा कर नीतिलाई विवेक सम्मत र प्रगतिशील बनाइने छ । ३. निजीक्षेत्रबाट थप लगानी गर्न प्रोत्साहित गरिनेछ । ४. कर तथा सेवा शुल्कलाई सम्बन्धित करदाता एवं विषय क्षेत्रसँग आवद्ध गराउँदै लगिनेछ । ५. थप राजस्वका स्रोतको सम्भाव्यता अध्ययन गरी वर्तमान राजस्व स्रोतको दायरा विस्तार गरिनेछ । ६.समय सापेक्ष रूपमा करदाताहरूको सङ्ख्या बढाउँदै लगिनेछ । ७.सम्पत्ति मूल्याङ्कन सम्बन्धी सिफारिशलाई निश्चित आधार र मापदण्डमा आवद्ध गरी एकरुपता कायम गरिनेछ । ८.आन्तरिक राजस्वका विभिन्न स्रोतहरूबारे सम्भावना अध्ययन, पहिचान, स्रोतहरूको यकिन तथ्याङ्क, सूचना सङ्कलन गर्न कार्यदलहरू बनाई वडागत रूपमा परिचालन गरिनेछ । करका स्रोत अनुसारका तथ्याङ्क हरेक वर्ष अद्यावधिक गरिनेछ । ९. गाउँपालिकामा रहेका ऐतिहासिक धरोहर तथा प्राकृतिक सम्पदाको संरक्षण तथा विकासका लागि सार्वजनिक निजी साझेदारीको समेत पहल गरिनेछ । १०. घर बहाल कर, व्यवसाय कर जस्ता स्रोत परिचालन गर्न दर निर्धारण गर्दा प्रदेश र छिमेकी स्थानीय तहसँग निजी क्षेत्र र करदता लगायतका अन्य सरोकारवालासँग समन्वय तथा सहकार्य गरिनेछ ।

	११. नियमित एवं बढी कर तिर्ने करदातालाई सम्मान र कर नतिर्ने तथा बक्यौता राख्ने करदातालाई जरिवाना लगाइने छ ।
२.राजस्व प्रशासनको संस्थागत क्षमता विकास गर्ने	१.गाउँपालिकाको राजस्व शाखामा स्वीकृत संगठन संरचना अनुसारको रिक्त रहेको दरबन्दीमा पद पूर्ति गरिनेछ । २.गाउँपालिकाको राजस्व शाखाको सुदृढीकरण गरिनेछ । ३. राजस्व शाखा र वडा कार्यालयका कर्मचारीहरूको क्षमता विकासका कार्यक्रम गरिनुका साथै वडास्तरमा कर असुली गर्ने प्रभावकारी व्यवस्था मिलाईने छ । ४.राजस्व शाखाका लागि आवश्यक उपकरण, सफ्टवेयर आदिको प्रबन्ध गरिनेछ । ५.प्रदेश सरकार तथा जिल्लाका अन्य स्थानीय तहसँग राजस्व परिचालन बारे ज्ञान सीप, अनुभव र असल अभ्यासको आदान–प्रदान गरिनेछ । ६.राजस्वको अभिलेख कम्प्युटरकृत गरिनुका साथै विद्युतीय माध्यमबाट राजस्वको प्रतिवेदन र फाँटवारी बनाइने छ । ७.प्रत्येक वडाबाट मासिक रुपमा शिर्षकगत रुपमा राजस्वको सङ्कलनको विवरण लिने प्रणाली व्यवस्था गरिनेछ ।
३.राजस्व प्रणालीलाई सरल, सहज, करदाता मैत्री पारदर्शी, र समावेशी बनाउने ।	१.कर प्रशासनलाई पारदर्शी गराउन कर सम्बन्धी सूचनाहरू जानकारी अर्धवार्षिक एवं वार्षिक प्रतिवेदन गाउँपालिकाको वेभसाईटमा राखिने छ । साथै यस्तो सूचनाहरू गाउँपालिका तथा वडा कार्यालयको सूचना पाटीमा टाँस गर्ने व्यवस्था मिलाईने छ । २.कर संकलन प्रक्रियालाई सहज र पारदर्शी बनाउन बैंक तथा विद्युतीय माध्यमबाट कर भुक्तानी गर्ने प्रणालीको विकास गरिनेछ ।
४.सम्बन्धित निकायसँग समन्वय तथा सहकार्य अभिवृद्धि गर्ने ।	१.ढुंगा, गिट्टी, बालुवा, माटो जस्ता प्राकृतिक स्रोतको उत्खनन्, बिक्री तथा बजार व्यवस्था र पर्यटन शुल्क सम्बन्धमा छिमेकका अन्य गाउँपालिका तथा गाउँपालिकासँग समेत समन्वय तथा सहकार्य गरिनेछ । २. एक आपसमा बाझिएका नीतिगत व्यवस्था संशोधनका लागि सरोकारवाला निकायहरूसँग आवश्यक समन्वय गरिनेछ । ३. कर संकलनमा निजी क्षेत्र, उपभोक्ता समिति एवं सहकारी संस्थासँग सहकार्य गरिनेछ । ४. राजस्व सँग सम्बन्धित विषयमा छिमेकी स्थानीय तहहरूसँग समन्वय गरिनेछ । ५.राजस्व प्रशासनलाई सबल र सक्षम बनाउन नेपाल सरकार र प्रदेश सरकार सहकार्य तथा समन्वयमा जोड दिइनेछ । ६. कर, शुल्क, सेवा शुल्कको दर तथा दायरा निर्धारण गर्दा निजी क्षेत्र तथा सरोकारवालाहरूसँग आवश्यक समन्वय गरिनेछ ।

५.१.१ गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना

परामर्शदाताको आयोजनामा गाउँपालिकाका प्रमुख, उपप्रमुख, वडाध्यक्षहरु, कार्यपालिका सदस्यहरु र सम्बन्धित सरोकारवालाहरुको उपस्थितिमा कार्यशाला आयोजना गरिएको थियो । सो कार्यशालामा भएको छलफल अन्तरक्रिया र समुह कार्यबाट प्राप्त सुझावका आधारमा राजस्व सुधार कार्ययोजनाको मस्यौदा तयार गरी प्रस्तुत गरिएको थियो । विभिन्न निकाय र गाउँपालिकाबाट प्राप्त सूचना तथा तथ्याङ्कको विश्लेषण गरी सरोकारवाला पक्षको सहभागितामूलक छलफलका आधारमा यस चौकुने गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गरिएको छ । प्रस्तुत गरिएको कार्ययोजना कर्णाली प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठन सुर्खेतबाट प्राप्त सुझाव समेटी गाउँ कार्यपालिकाबाट स्वीकृत भै कार्यान्वयन गरिनेछ । राजस्व सुधार कार्य योजनाका मुख्य क्षेत्रहरु देहाय बमोजिम छन् ।

क. कर राजस्व सुधार योजना

ख. गैर कर राजस्व सुधार योजना

ग. राजस्व प्रशासन सुधार योजना

तालिका १६. राजस्व सुधार कार्ययोजना

क. कर राजस्व सुधार योजना

कर राजस्वका क्षेत्रहरु	सुधारका लागि गर्नु पर्ने क्रियाकलापहरु	समयावधि	जिम्मेवार निकाय वा पदाधिकारी	अनुगमन सूचक
सम्पत्ति कर	-सम्पत्ति कर सञ्चालन सफ्टवेयर निर्माण गरी तालिमको व्यवस्था गर्ने -सम्भाब्य सम्पत्ति करदाताको विवरण अद्यावधिक गर्ने -सम्पत्ति मूल्याङ्कनको आधार र कर प्रक्रिया निर्धारण गर्ने -सम्पत्ति कर सम्बन्धी फाराम अनलाइनबाट भर्ने व्यवस्था मिलाउने -आफ्नो सम्पत्ति मूल्याङ्कनमा चित्त नबुझ्ने करदाताले उजुरी दिने र यसको छिनोफानो गर्न नगर उपप्रमुखको संयोजकत्वमा उजुरी सुनुवाई समिति गठन गर्ने -सम्पत्ति कर सम्बन्धी सचेतनामूलक कार्यक्रम गर्ने	२०८१ श्रावण देखि निरन्तर	राजस्व शाखा वडा कार्यालयहरु राजस्व परामर्श समिति गाउँकार्यपालिका	सफ्टवेयर निर्माण भएको हुने र तालिमको व्यवस्था हुने सम्पत्ति मूल्याङ्कनको आधार तयार भएको हुनेछ । कर सचेतनामूलक शिविर सञ्चालन भएको हुने उजुरी सुनुवाइ समिति गठन भएको हुने
व्यवसाय कर	-दर्ता हुन बाँकी सबै व्यावसाय दर्ता प्रक्रियामा ल्याउने र पुरानालाई	२०८१ श्रावण देखि	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र	नपा भित्रका सबै व्यवसायीहरुको दर्ता र

	नियमानुसार नवीकरण गर्ने -व्यवसाय करदाताको अभिलेख अद्यावधिक गर्ने -व्यवसायमा भएको लगानी, कारोवारको प्रकृति र कारोबारको परिमाणका आधारमा करको दर तोक्ने	आवश्यकतानुसार निरन्तर	वडा कार्यालयहरु आर्थिक विकास शाखा र राजस्व परामर्श समिति	नवीकरण विवरण
भूमिकर मालपोत	-वडागत रुपमा सम्पूर्ण जग्गाको अभिलेख राखी नियमित अद्यावधिक गर्ने -जिल्ला मालपोत कार्यालयबाट जग्गाको अभिलेख प्राप्त गर्ने -जग्गाको प्रकार अनुसार (अवल, दोयम, सीम, चाहार) पुन वर्गीकरण गरी मूल्याङ्कनलाई बैज्ञानिक बनाउने	२०८१ श्रावणदेखि निरन्तर गर्ने	वडा कार्यालय राजस्व शाखा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	जग्गाको अभिलेख अद्यावधिक भएको हुने जग्गाको वर्गीकरण र मूल्याङकन भएको हुने
अन्य सवारी साधन कर अटोरिक्सा टाँगा आदि	-सवारी साधन दर्ता नवीकरण तथा अनुमति सम्बन्धी कार्यविधि तर्जुमा गर्ने -सवारी साधन नम्बरिङ र दररेट कायम गर्ने -रुट निर्धारण गर्ने र रुट परमिट दिने	२०८१ देखि निरन्तर	गाउँकार्यपालिका राजस्व शाखा	कार्यविधि तर्जुमा भएको हुनेछ । सवारी साधनको अभिलेख अद्यावधिक भएको हुनेछ ।
घर जग्गा बहाल कर	-घरधुरी विवरण सङ्कलन एवम् घरको नम्बर कायम गर्ने -बहालमा दिएका घर जग्गाको अभिलेख अद्यावधिक गर्ने -घर जग्गा बहाल कर सम्बन्धी कार्यविधि तय गर्ने -घरधनीहरूसँग अन्तरक्रिया गरी घरबहाल कर स्वघोषणा गर्न लगाउने -घरजग्गा बहाल करलाई प्रगतिशील कर ढाँचामा लिने	२०८१ श्रावण देखि निरन्तर	गाउँ कार्यपालिका ,राजस्व परामर्श समिति, राजस्व शाखा, आर्थिक विकास शाखा, वडा कार्यालयहरु	घरको विवरण, बहालमा दिएको घरको विवरण, घर जग्गाको बहालको विवरण
विज्ञापन कर	-विज्ञापन करको आधार, दायरा तथा दर निर्धारण कार्यविधि तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने -विज्ञापन सामग्रीको आकार र विज्ञापनका विषयवस्तुलाई वर्गीकरण गर्ने -विज्ञापन करको अनुगमनलाई प्रभावकारी बनाउने दायरा विस्तार गर्ने	२०८१ असार मसान्तसम्म	गाउँकार्यपालिका राजस्व शाखा	कार्यविधि निर्माण भएको । करको दर निर्धारण भएको विवरण । अनुगमन प्रतिवेदन ।
मनोरञ्जन कर	मनोरञ्जन कर लाग्ने क्षेत्रको पहिचान गर्ने र व्यवस्थित गर्ने कर लगाउने र उठाउने			

जडिबुटी कबाडी र जीवजन्तु कर	जडिबुटी र कबाडी सङ्कलन केन्द्र व्यवस्थित गर्ने, ठेक्का प्रक्रियाबाट कर सङ्कलन गर्ने	२०८१ श्रावण देखि निरन्तर	राजस्व शाखा	सङ्कलित कर रकम
घर जग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर	-महिला पुरुष छुट्टिने गरी घरजग्गा स्वामित्वको अभिलेख राख्ने -प्रदेश सरकारबाट महशुल दर निर्धारण भए बमोजिम घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर उठाउने/मालपोत कार्यालयबाट प्राप्त गर्ने	२०८१ भदौ सम्म नियमित	गाउँ कार्यपालिका प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	घरधनिको विवरण मालपोत कार्यालयबाट प्राप्त राजस्व बाँडफाँट विवरण

ख) गैरकर राजस्व सुधार योजना

नेपालको संविधान, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन लगायत ऐन कानुनले प्रदान गरेका राजस्व सम्बन्धी अधिकारमा गैर कर राजस्व सम्बन्धी स्थानीय तहले प्रयोग गर्न पाउने शीर्षकहरु सम्बन्धी छलफल गरि देहाय अनुसार गैरकर राजस्व सुधार योजना तयार गरिएको छ ।

तालिका १७. गैरकर राजस्व सुधार योजना

गैरकर राजस्वका शीर्षक	सुधारका लागि गर्नु पर्ने कार्य	समयावधि	जिम्मेवारी	अनुगमन सूचक
स्लेट, गिट्टी, बालुवा, ढुंगा, माटोजन्य पदार्थको बिक्री	-प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण एवम् प्रभाव मूल्याङकन गर्ने -बिक्री दर आर्थिक ऐनमा निर्धारण गर्ने -बिक्रीका लागि ठेक्का कायम गर्ने -मापदण्ड भित्र रहेर उत्खनन गर्ने -अनुगमन गर्ने र नियम विपरित गरेमा कारबाही गर्ने	२०८१ श्रावण भाद्र सम्म नियमित	गाउँ सभा, गाउँ कार्यपालिका, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	आर्थिक ऐन ठेक्का उत्खनन भएको परिमाण
बहाल बिटौरी शुल्क	सार्वजनिक जग्गामा निर्माण भएका संरचनाको विवरण संकलन गरी बहाल विटौरी शुल्क निर्धारण गर्ने	२०८१ असार मसान्त सम्म	कार्यालय राजस्व शाखा	
नक्सा पास दस्तुर	-नक्शापास अनिवार्य गर्ने, यसका लागि सबै वडाहरूमा प्रचार-प्रसार गर्ने -भवनहरुलाई आवासीय व्यावसायिक र अधोगिक प्रकारमा वर्गीकरण गर्ने । -घरको संरचना, तला र किसिमको आधारमा नक्सा पास दस्तुरको दर आर्थिक ऐनमा निर्धारणगरी समयानुकुल परिमार्जन गर्ने । सरकारी एवं सेवामूलक संरचनालाई	निरन्तर	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	नक्सा पास भएका घर संख्या र सङ्कलन भएको राजस्व विवरण

	दस्तुर छुट दिने ।			
वन पैदावार शुल्क	-सामुदायिक वनको अभिलेख अद्यावधिक गर्ने -सामुदायिक वनाबाट विक्रीहुने वन पैदावार विक्री सम्बन्धी तथ्याङक सङ्कलन गर्ने -सामुदायिक वन पैदावार विक्रीबाट प्राप्त हुने दश प्रतिशत रकम गाउँपालिकाको सञ्चित कोषमा दाखिला गर्ने	२०८१ श्रावण देखि निरन्तर	गाउँकार्यपालिका । राजस्व शाखा	सङ्कलित राजस्व रकम
पर्यटन सेवा शुल्क	-पर्यटन सेवा शुल्क -पर्यटकीय स्थलहरूमा प्रवेश व्यवस्थित गर्ने -पर्यटकीय सेवाहरूको व्यवस्थापन गरी शुल्क लगाउने सङ्कलन गर्ने	२०८१ असार मसान्तसम्म	गाउँपालिका	शुल्क दर
पार्किङ शुल्क	-पार्किङका लागि उपयुक्त सार्वजनिक जग्गा पहिचान गर्ने -भविष्यमा हुन सक्ने पार्किङ वृद्धिको अनुमान गरी पार्किङ स्थल निर्माण गर्ने -पार्किङ शुल्क अशुली विधि निर्माण गरी शुल्क निर्धारण गर्ने -तय भएको विधि अनुसार पार्किङ शुल्क अशुल गर्ने	निरन्तर	गाउँकार्यपालिका राजस्व शाखा	
फोहोरमैला व्यवस्थापन शुल्क	-फोहोरमैला व्यवस्थापन स्थान तोक्ने -नियमित रुपमा फोहोरमैला व्यवस्थापन गर्ने -शुल्क निर्धारण गरी अशुल गर्ने	निरन्तर	गाउँपालिका राजस्व शाखा	
स्थानीय खानेपानी महशुल	-स्थानीय खानेपानी आयोजना सञ्चालन व्यवस्थापन गर्ने -खानेपानी धारा र उपभोक्ताको विवरण अद्यावधिक गर्ने -प्रति धारा महशुल निर्धारण गर्ने र अशुल उपर गर्ने	निरन्तर	उपभोक्ता समिति पूर्वाधार शाखा वडा कार्यालय	अभिलेख । महशुल ।
सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुर	-वडा कार्यालयबाट गरिने विभिन्न सिफारिस दस्तुर समयानुकूल परिमार्जन गर्ने	निरन्तर	गाउँकार्यपालिका राजस्व शाखा	सङ्कलित दस्तुर रकम
व्यवसाय दर्ता अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर	-दर्ता अनुमति तथा नवीकरण सम्बन्धमा आर्थिक ऐनमा स्पष्ट नभएमा कार्यविधि बनाउने । कारोबार तथा पुँजीको आधारमा दस्तुर निर्धारण एवं सङ्कलन गर्ने	२०८१ श्रावण देखि निरन्तर	कार्यपालिका राजस्व शाखा	दर्ता र नवीकरण विवरण सङ्कलित रकम

सेवा शुल्क दस्तुर	खसेवा शुल्क लिने क्षेत्रहरुको पहिचान गर्ने -पहिचान गरिएका आयोजना मध्ये सार्वजनिक निजी साझेदारी वा स्वलगानीमा सम्पन्न गर्ने आयोजनाहरुको सम्भाव्यता अध्ययन गर्ने । -आयोजनाको निर्माण र कार्यान्वयन अगाडि बढाउने -गाउँपालिकाले सेवा उपलव्ध गराएवापत लगाउने सेवा शुल्क समयानुसार परिमार्जन गर्ने	२०८१ देखि निरन्तर	राजस्व शाखा कार्यपालिका	संरचना । संकलित रकम ।
अचल सम्पत्ति मूल्याङ्कन शुल्क	-घरजग्गा मूल्याङ्कन र अचल सम्पत्ति मूल्याङ्कन गरी अभिलेख अद्यावधिक गर्ने	२०८१ मंसिर मसान्त सम्म	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	शुल्क दर निर्धारण भएको हुने
दण्ड जरिवाना				

ग. राजस्व प्रशासन सुधार योजना

स्थानीय तहमा राजस्व सङ्कलन र परिचालन गर्ने सम्बन्धमा राजस्व प्रशासनको मुख्य भूमिका रहन्छ । राजस्व प्रशासन सबल र सक्षम भएमा राजस्व सम्बन्धी कानुन निर्माण, कार्यान्वयन, अनुगमन मूल्याङकन र अभिलेख व्यवस्थापन प्रभावकारी हुन्छ । तसर्थ कार्यशालामा भएको सहभागीहरुबीच छलफलबाट प्राप्त सुझावका आधारमा राजस्व प्रशासन सुधार योजना देहाय अनुसार तयार गरिएको छ ।

तालिका नं. १८. राजस्व प्रशासन सुधार योजना

सुधारका क्षेत्र	**सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्य**	**समय सीमा**	**जिम्मेवार निकाय वा कर्मचारी**	**अनुगमन सूचक**
नीतिगत व्यवस्था	-प्रत्येक आर्थिक वर्षमा आर्थिक ऐनको पुनरावलोकन गर्ने । -प्रगतिशील करको दर मूल्य र महत्वको आधारमा करको निर्धारण समयानुकूल करको दरमा परिमार्जन गर्ने र दायरा पनि बढाउदै जाने	२०८१ अषाढ देखि प्रत्येक आवमा बजेट बक्तव्य सँगै	राजस्व शाखा । राजस्व परामर्श समिति ।	
संगठनात्मक स्वरुप	-गाउँपालिका देखि वडा कार्यालयसम्म राजस्व शाखामा आवश्यकतानुसार कर्मचारी दरबन्दी थप गर्ने ।	२०८१	गाउँकार्यपालिका	राजस्व शाखामा आवश्यक कर्मचारीको पदपूर्ति भएको हुने
भौतिक पूर्वाधार	-राजस्व शाखामा र वडामा	२०८१ मंसिर	राजस्व शाखा	

व्यवस्थापन	कम्प्यूटरको व्यवस्था गरी सफ्टवेयरको व्यवस्था गर्ने -प्रतिक्षालय र खानेपानीको व्यवस्था गर्ने	सम्म	गाउँ कार्यपालिका वडा कार्यालय	
मानव संसाधन व्यवस्थापन	-राजस्व शाखा र वडा कार्यालयहरुमा कार्यबोझ अनुसार कर्मचारी व्यवस्था गर्ने । कर्मचारीहरुलाई राजस्व सम्बन्धी तालिम दिने ।	२०८१ श्रावण	गाउँकार्यपालिका	जनशक्ति व्यवस्थापन भएको हुने
करदाताको पहिचान र अभिलेख व्यवस्थापन	—करदाताको विवरण सङ्कलन र अद्यावधिक गर्ने । —प्रत्येक परिवारको सम्पत्तिको अभिलेख विवरण तयार गर्ने ।	२०८१ श्रावण देखि निरन्तर	राजस्व शाखा र वडा कार्यालयहरु	करदाताहरुको विवरण
राजस्व असुली रणनीति	सञ्चार माध्यमबाट प्रचार प्रसार गर्ने । समयमै कर तिर्नेलाई केहि छुट र ढिलो तिर्नेलाई जरिवाना लगाउने । अनलाईनबाट कर तिर्ने व्यवस्था मिलाउने ।	निरन्तर	राजस्व परामर्श समिति र राजस्व शाखा ।वडा कार्यालयहरु	राजस्व सङ्कलन रकम
राजस्व चुहावट नियन्त्रण	-करदाताहरुको अभिलेख अद्यावधिक गरी राजस्व चुहावट भए नभएको अनुगमन गरी एकीन गर्ने । चुहावट भएको भए कारबाही गर्ने ।	प्रत्येक आवको तेस्रो चौमासिक	राजस्व शाखा । वडा कार्यालय र गाउँकार्यपालिका	
आन्तरिक लेखा परिक्षण	चालु आ.व.मा राजस्व सङ्कलन सम्बन्धी भए गरेका कार्यको आन्तरिक लेखा परिक्षण गर्ने । आर्थिक प्रतिवेदन तयार गर्ने ।	प्रत्येक आ.व.को तेस्रो चौमासिक	राजस्व शाखा र आलेप शाखा	प्रतिवेदन
अनुगमन मूल्याङकन	-सम्बन्धित शाखा र पदाधिकारीहरुले वडा कार्यालय र गाउँपालिकाको राजस्व शाखाको अनुगमन गर्ने । कर सङ्कलनको अवस्था मूल्याङकन गर्ने	प्रत्येक आवको चौमासिक रुपमा निरन्तर	प्रमुख, उपप्रमुख, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र राजस्व शाखा	अनुगमन प्रतिवेदन

परिच्छेद-६

आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण

६.१ राजस्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा राजस्व प्रक्षेपण

यस चौकुने गाउँपालिकाको आगामी तीन आर्थिक वर्ष (आ.व. २०८१/०८२ देखि २०८३/०८४) को लागि आय प्रक्षेपण गरिएको छ । राजस्व सुधार योजनामा प्रस्ताव गरिएका क्रियाकलापहरूको आधारमा यो आय प्रक्षेपण गरिएको छ । राजस्वका धेरैजसो शीर्षकहरूको आय प्रक्षेपण प्राप्त तथ्याङ्कको विश्लेषणका आधारमा गरिएको छ । विगतको राजस्व सङ्कलनको वृद्धिदर र भविष्यमा राजस्वको दर र दायरा बढ्न गई सोबाट हुने योगदानलाई समेत मध्यनजर गरि तीन आ.व.को राजस्व प्रक्षेपण गरिएको छ ।

तालिका १९. आगामी ३ आ.व.हरूका लागि राजस्व प्रक्षेपणका आधारहरू

राजस्व संकेत	राजस्व शीर्षक	कुल सम्भाब्यता रु. हजारमा	आगामी आ.व. हरुको लागि प्रक्षेपणको आधार
क	**आन्तरिक आय तर्फ**	**३८५९२२**	
११३१३	सम्पत्ति कर	१३००	आ.व. २०८१/०८२ मा कुल सम्भावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछी प्रत्येक आवमा १० प्रतिशत वृद्धि हुने।
११३१४	भूमिकर (मालपोत)	१९७०	आ.व. २०८१/०८२ मा कुल सम्भावनाको ६० प्रतिशत र त्यसपछि प्रत्येक आवमा १५ प्रतिशत वृद्धि हुने।
११३२१	घर बहाल कर	७५०	प्रत्येक आ.व.मा दर र दायरा बढ्ने भएकोले
११३२२	बहाल विदौरी शुल्क		
१४४११	बाँडफाँट भइ प्राप्त हुने मु. अ. कर		
१४४२१	बाँडफाँट भइ प्राप्त हुने अन्त शुल्क		
	ढुङ्गा गिट्टी बालुवा बिक्री		
	फोहोरमैला व्यवस्थापन सेवा शुल्क		गाउँपालिकाको केन्द्रमा बजार विस्तार हुदै जाने भएकोले
१४१५१	सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय एक्साभेटर र एम्बुलेन्स आदि		एक्साभेटर र एम्बुलेन्स लगायत सामानको बहाल कर उठ्ने भएकोले
	अन्य सेवा शुल्क तथा विक्री	२५५	

१४२२४	परीक्षा शुल्क		
१४२४१	पार्किङ्ग शुल्क		सार्वजनिक पार्किङ स्थल नभएकोले अनुमान नगरिएको
१४२४२	नक्सापास दस्तुर	१५००	नयाँ घर बनाउँने दर बढ्दै जाने र नक्सापास अनिवार्य गराउने
	नाता प्रमाणित दस्तुर	४४५	
	कृषि तथा पशुपन्छी कारोबारमा लाग्ने कर		पशुपालनमा बृद्धि हुदै जाने भएकोले कर पनि बढ्ने
१४२४३	सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुर	१९५०	विभिन्न सरकारी कारोबार बढ्दै जाने र सिफारिस अनिवार्य भएकोले
१४२४४	व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर र व्यक्तिगत घटना दर्ता बिलम्ब शुल्क	१६५०	जनसंख्या बढ्दो छ। घटना दर्ता अनिवार्य गर्नु पर्ने व्यवस्था छ।
१२२४९	अन्य दस्तुर दर्ता अनुमति इजाजत आदि		अनुमान नगरिएको
१२२४९	प्रशासनिक दण्ड जरिवाना जफत		अनुमान नगरिएको
१४३११	न्यायिक दण्ड जरिवाना जफत		अनुमान नगरिएको
१४२४५	नाता प्रमाणित दस्तुर	४४५	प्रशासनिक कारोबार बढ्दै गएकोले
१४२२९	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क मूल्याङ्कन समेत		अनुमान नगरिएको
१४२५४	रेडियो एफ.एम. सञ्चालन दस्तुर		अनुमान नगरिएको
	सवारी साधन कर साना सवारी अटोरिक्सा रिक्सा आदि		अटोरिक्सा सञ्चालनमा आउने सम्भावना भएकोले
१४२५३	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर	१०५०	
१४५२९	अन्य राजस्व	२५००	
ख	**राजस्व बाँडफाँट**		
ख१	**नेपाल सरकार**		
१४४११	बाँडफाँट भइ प्राप्त हुने मु अ कर		गत आ.को प्राप्त रकममा क्रमशः वृद्धि हुँदै जाने अनुमान
१४४२१	बाँडफाँट भइ प्राप्त हुने अन्त शुल्क	-	अनुमान नगरिएको
१४१५३	बाँडफाँट भइ प्राप्त हुने वन रोयल्टी	-	अनुमान नगरिएको
११४५१	बाँडफाँट भइ प्राप्त हुने सवारी कर	-	अनुमान नगरिएको
ख२	**प्रदेश सरकार**		

१४१७७	प्रदेश सरकार राजस्व बाँडफाँट	६७४०	राजस्व सङ्कलन बढ्दै जाने भएकोले
११३१५	घर जग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर	५८३१	घर जग्गाको कारोबार बढ्दै गएको र नेपाल सरकारले कित्ता काट खुला गरेको हुँदा राजस्व बढ्ने देखिन्छ
११४७१	बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने मनोरञ्जन कर	४५०	
११४७२	बाँडफाँट भइ प्राप्त हुने विज्ञापन कर		
ग.	**अनुदान तथा वित्तीय हस्तान्तरण**		अनुमान नगरिएको
ग. १	**नेपाल सरकार**		
१३३११	समानीकरण अनुदान	२८६१७३	गत वर्षको रकमका क्रमश ५ प्रतिशत बढ्दै जाने
१३३१२	सशर्त अनुदान चालु	६३४६००	चालु आवको तुलनामा ५ प्रतिशतले बढ्दै जाने
१३३१३	सशर्त अनुदान पुँजीगत	२९८७०१	चालु आवको तुलनामा प्रतिशतले बढ्दै जाने
१३३१४	विशेष अनुदान चालु	०	अनुमान नगरिएको
१३३१५	विशेष अनुदान पुँजीगत	३४५	
१३३१६	समपूरक अनुदान चालु		
१३३१७	समपूरक अनुदान पुँजीगत	११३८४५	चालु आवको तुलनामा ५ प्रतिशतले बढ्दै जाने
१३३१८	अन्य अनुदान चालु		चालु आवको तुलनामा ५ प्रतिशतले बढ्दै जाने
	सामाजिक सुरक्षा समेत		अनुमान नगरिएको
१३३१९	अन्य अनुदान पुँजीगत		अनुमान नगरिएको
ग २	**प्रदेश सरकार**		
१३३११	समानीकरण अनुदान	५०००	
१३३१२	ससर्त अनुदान चालु	३३५६८	
१३३१३	ससर्त अनुदान पुँजीगत	९९४१	
१३३१४	विशेष अनुदान चालु	९३९००	
१३३१५	विशेष अनुदान पुँजीगत	१५५००	अनुमान नगरिएको
१३३१६	समपूरक अनुदान चालु	०	विगत आवमा रकम नआएकोले अनुमान नगरिएको
१३३१७	समपूरक अनुदान पुँजीगत	०	विगत आवमा रकम नआएकोले अनुमान नगरिएको
१३३१८	अन्य अनुदान चालु	०	अनुमान नगरिएको
१३३१९	अन्य अनुदान पुँजीगत	०	अनुमान नगरिएको
ग ३	**अन्य आन्तरिक अनुदान**		
१३४११	अन्य संस्थागत आन्तरिक अनुदान		चालु आवको अनुमानमा ५ प्रतिशतका दरले वृद्धि हुदै जाने
१३४१२	अन्य व्यक्तिगत		

	आन्तरिक		
	अनुदान		
	कुल जम्मा	१९०६५२२	

६.२ आगामी ३ आर्थिक वर्षको आयको प्रक्षेपण

यस गाउँपालिकाको आयका शीर्षकको सम्भाब्य आधार तथा राजस्व सुधार कार्य योजनाको कार्यान्वयनलाई आधार मानेर आगामी ३ आ.व.को प्रक्षेपित आयको विवरण तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ । प्रक्षेपणको लागि राजस्व सङ्केत वर्तमानमा सिफारिश गरिएको लेखा कोडको आधारमा गरिएको छ । आर्थिक ऐनले अधिकार दिए बमोजिम करका दर र दायरा बिस्तार गर्नसकेमा प्रक्षेपण गरिए अनुसार राजस्व वृद्धि हुने सम्भावना देखिन्छ ।

राजस्व प्रक्षेपणको लागि राजस्वका स्रोतको उपलव्ध सूचना तथा तथ्याङ्कको आधारमा देहायका विधिहरुमध्ये आवश्यकतानुसार फरक फरक विधि प्रयोग गरिएको छ ।

क। तथ्याङ्कीय आधार
ख। विगतको राजस्व वृद्धिदरको आधार
ग। सम्झौताको आधार
घ। लसमस वृद्धि दर
ङ। अनुमान
च। शुन्य प्रक्षेपण

तालिका २०. चालु आ.व.को अनुमान तथा आगामी ३ आ.व.को आय प्रक्षेपण रु. (हजारमा)

राजस्व संकेत	राजस्व शीर्षक	यथार्थ			औषत वृद्धि दर	अनुमानित	प्रक्षेपण		
		२०७७-०७८	२०७८-०७९	२०७९-०८०		२०८०-०८१	२०८१-०८२	२०८२-०८३	२०८३-०८४
१००००	**राजस्व तथा अनुदान**	९०३८५८	१०३८००	१०९७००		११८३९४	१२१७००	१२८५९५	१३५६८७
	आन्तरिक आय								
११३१३	सम्पत्ति कर	०	५६९	२००		३००	३५०	४५०	५००
११३१४	भूमि कर मालपोत	५००	५००				६००	६६०	७१०
११३२१	घर बहाल कर	३००	२००				२००	२५०	३००
११३५१	व्यवसाय कर								
११६१३	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर		१००				३००	३५०	४००
११६३०	कृषि तथा पशुजन्य कारोवारमा लाग्ने कर								
११३२२	बहाल बिटौरी शुल्क	०	२००				१००	१५५	२००
१४१५१	सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय (एक्साभेटर र एम्बुलेन्स)								
१४२१९	अन्य सेवा शुल्क तथा बिक्री								
	(ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा बिक्री)						३००	४००	५००
१४२२९	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क —मूल्याङ्कन समेत)						१००	१५०	१७८
१४२२१	न्यायिक दस्तुर								
१४२२४	परीक्षा शुल्क								

राजस्व संकेत	राजस्व शीर्षक	यथार्थ			औषत वृद्धि दर	अनुमानित	प्रक्षेपण		
		२०७७-०७८	२०७८-०७९	२०७९-०८०		२०८०-०८१	२०८१-०८२	२०८२-०८३	२०८३-०८४
११६३१	अन्य मनोरञ्जन कर								
१४२४१	पार्किङ्ग शुल्क								
१४५२२१	प्रदूषण सुल्क								
१४२४२	नक्सापास दस्तुर						४५०	५००	५५०
१४२४३	सिफारिश दस्तुर	५००	५००				६००	६५०	७००
१४२४४	व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर	३००	५००				५००	५५०	६००
१४२४५	नाता प्रमाणित दस्तुर	१००					१००	१५०	१९५
१४२४९	अन्य दस्तुर	२००							
१४३११	न्यायिक दण्ड, जरिवाना र जफत								
१४३१२	प्रशासनिक दण्ड, जरिवाना र जफत								
१४५२९	अन्य राजस्व								
।१४२५४	रेडियो एफ.एम.सञ्चालन दस्तुर								
१४४५१	सवारी साधन कर सवारी दर्ता वार्षिक सवारी कर	६७२							
१५१११	बेरुजु								
	अन्य अनुदान								
	राजस्व बाँडफाँट								

राजस्व संकेत	राजस्व शीर्षक	यथार्थ			औषत वृद्धि दर	अनुमानित	प्रक्षेपण		
		२०७७-०७८	२०७८-०७९	२०७९-०८०		२०८०-०८१	२०८१-०८२	२०८२-०८३	२०८३-०८४
	नेपाल सरकार								
११४११	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने मु.अ.कर र अन्त शुल्क	९३८५८							
११४२१	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने अन्तःशुल्क								
१४१७१	बाँडफाँड भई प्राप्त वन रोयल्टी								
११४५१	बाँडफाँड भई प्राप्त सवारी कर								
	प्रदेश सरकार								
१४१७७	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर					१५९०	१७४९	१९२३	२०५९
	प्रदेशसंग राजस्व बाँडफाँड)					८३९	१६२०	२१४५	२५७५
११४७१	मनोरञ्जन कर						१००	१५०	२००
	दहत्तर बहत्तर								
१४४७२	विज्ञापन कर			५००					
	अन्तरसरकारी वित्त हस्तान्तरण								
	नेपाल सरकार								
१३३११	समानीकरण अनुदान	१००२००	१०३८००	१०९७००		९६७००	९६१२३	९५१००	९४९५०
१३३१२	ससर्त अनुदान चालु					२२३३००	२१८६००	२१२५००	२०३५००
१३३१३	ससर्त अनुदान पुँजीगत	२१०५००	२०१२००	२२३०००		१२४०००	१०५६००	१०२५४५	९०५५६७
१३३१४	विशेष अनुदान चालु					०	०		

राजस्व संकेत	राजस्व शीर्षक	यथार्थ			औषत वृद्धि दर	अनुमानित	प्रक्षेपण		
		२०७७-०७८	२०७८-०७९	२०७९-०८०		२०८०-०८१	२०८१-०८२	२०८२-०८३	२०८३-०८४
१३३१५	विशेष अनुदान पुँजीगत	२५५००	१६६००	१२०००		८०	१००	११५	१३०
१३३१६	समपूरक अनुदान चालु					०	०		
१३३१७	समपूरक अनुदान पुँजीगत	३००००		२५०००		३२०००	३६४७०	३७५००	३९८७५
१३३१८	अन्य अनुदान चालु (सामाजिक सुरक्षा समेत)								
	प्रदेश सरकार								
१३३११	समानीकरण अनुदान					१०८९५	१०८७८	१०८६५	१०८२५
१३३१२	ससर्त अनुदान चालु					२१४४८	२५८८	३५८८	३७६५
१३३१३	ससर्त अनुदान पुँजीगत					१५०००	३०५००	३०८००	३२६००
१३३१४	विशेष अनुदान चालु					८०००	५०००	५०००	५५००
१३३१५	विशेष अनुदान पुँजीगत					०	०		
१३३१६	समपूरक अनुदान चालु								
१३३१७	समपूरक अनुदान पुँजीगत					१४२००	१४२००	१४२	१४२
	अन्य आन्तरिक अनुदान								
१३४११	अन्य संस्थागत आन्तरिक अनुदान								
१३४१२	अन्य व्यक्तिगत आन्तरिक अनुदान (जनसहभागिता)								

स्रोतः चौकुने गापाको सर्वेक्षण फारामबाट प्राप्त अभिलेख र कर्णाली प्रदेश सरकारको अन्तर सरकारी वित्तीय हस्तान्तरण (आव २०८०/०८१ र ०८१/०८२), चौकुने गाउँपालिकाको बजेट बक्तब्य आव २०८०/०८१ र ०८१/०८२)

परिच्छेद-७

अपेक्षित नतिजा

राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयनबाट गाउँपालिकाको आन्तरिक आयमा वृद्धि भइ वित्तीय रूपमा सबल बनाउन सकिनेछ । सारांशमा राजस्व सुधार कार्ययोजनाको पूर्ण कार्यान्वयन पश्चात् प्राप्त हुने गाउँपालिकाको आय संरचनालाई तलको तालिकामा दिईएको छ ।

तालिका २०. गाउँपालिकाको अपेक्षित आय संक्षेपमा रु. (हजारमा)

क्र.स.	राजस्व शीर्षक	अनुमानित	प्रक्षेपित आय आगामी तीन आ.व.को		
		२०८०/०८१	२०८१/०८२	२०८२/०८३	२०८३/०८४
१	आन्तरिक आय				
२	सङ्घीय राजस्व बाँडफाँडबाट प्राप्त आय				
३	प्रदेश राजस्व बाँडफाँडवाट प्राप्त आय				
४	संघीय अनुदान सबै प्रकारका				
५	प्रदेशका सबै प्रकारका अनुदान				
६	अन्य आन्तरिक अनुदान				
७	जनसहभागिता				
	जम्मा				
	कुल आयमा आन्तरिक आयको योगदान प्रतिशत				

माथि तालिकामा उल्लिखित विवरणले यस चौकुने गाउँपालिकाको राजस्व संकलनको यो लक्ष्य पूरा गर्न वर्तमान नीतिगत र कार्य प्रणालीमा सुधार गर्न आवश्यक छ । गाउँपालिकाले राजस्व सुधार तर्फ देहायका कदम चाल्नु पर्ने देखिन्छ ।

- आन्तरिक आय सङ्कलनको लागि करका दायरा विस्तार गर्ने
- गाउँपालिकाको आर्थिक ऐनमा कर तथा शुल्कका दर निर्धारण वा परिमार्जन गर्ने
- राजस्व परामर्श समितिको भूमिका थप सक्रिय बनाउने
- राजस्व शाखाको क्षमता विकास गर्दै प्रविधिमैत्री बनाउने
- राजस्व सुधार कार्ययोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने गराउने ।
- राजस्व सङ्कलनको नियमित समीक्षा गर्ने ।

परिच्छेद-८

कार्ययोजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन भएमा मात्र योजनाले सार्थकता पाउने छ । कार्यान्वयनमा प्रभावकारिताका लागि अनुगमनको लागि भरपर्दो विधि र संयन्त्र किटान हुन आवश्यक छ । राजस्व सुधार कार्ययोजनामा समावेश भएका क्रियाकलापहरूको कार्यान्वयनका लागि नियमित अनुगमन गरिनु पर्छ । राजस्व सुधार कार्ययोजनाको अनुगमनमा मुख्य रुपमा गाउँ कार्यपालिका, राजस्व परामर्श समिति, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र राजस्व शाखाको भूमिका महत्वपूर्ण हुन्छ ।

यसरी विभिन्न निकायबाट हुने अनुगमनबाट गाउँपालिकाको राजस्व सम्बन्धी नीति र कार्ययोजनाको कार्यान्वयन भए नभएको. राजस्व प्रशासनमा कुनै समस्या भए नभएको, राजस्व असुली लक्ष्य अनुरूप भए नभएको, राजस्व सुधारका लागि गरिएका निर्णयको कार्यान्वयनको अवस्था, राजस्वको अभिलेख व्यवस्थापन दुरुस्त भए नभएको, निर्धारित अवधिमा राजस्व कोषमा दाखिला गरे नगरेको आदि कुराहरू नियमित रूपमा अनुगमन गरी अद्यावधिक सूचना प्राप्त गर्ने र आवश्यकता अनुसार निर्णय, निर्देशन तथा गाउँपालिकामा सिफारिश लगायतको कार्यबाट मात्र स्वीकृत आर्थिक ऐनको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न सहयोग पुग्दछ ।

चार तहबाट अनुगमन मूल्याङ्कन व्यवस्था सिफारिस गरिएको छ ।

क) कार्यपालिकाबाट अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

गाउँपालिकाका अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, वडाध्यक्षहरु र कार्यपालिका सदस्यहरुद्वारा अनुगमन मूल्याङ्कन गर्न सकिनेछ । राजस्व सुधार कार्य योजनाको कार्यान्वयन, गाउँकार्यपालिकाले गरेका निर्णय, आर्थिक ऐनको कार्यान्वयन र राजस्व सङ्कलन एवं परिचालनको अवस्थाको अनुगमन मूल्याङ्कन गरिनेछ।

ख) राजस्व परामर्श समितिबाट अनुगमन मूल्याङकन

राजस्व परामर्श समितिका पदाधिकारीहरुद्वारा चौमासिक रुपमा राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयनको अवस्थाको अनुगमन गर्ने । आगामी आर्थिक वर्षको लागि राजस्वका स्रोत दर र दायरामा सुधारको लागि सिफारिस गर्न सकिनेछ ।

ग) कार्यालयबाट अनुगमन मूल्याङकन

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व शाखा तथा अन्य सम्बन्धित शाखाबाट कम्तिमा महिनामा एक पटक राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयनको अवस्था र राजस्व सङ्कलनको अवस्थाको अनुगमन गर्न सकिनेछ ।

घ. बाह्य अनुगमन मूल्याङ्कन

राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन, करदाताको अनुभूति अनुभव सङ्कलन गर्न बाह्य अनुगमन गर्न सकिनेछ । जस्तैः सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय, राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग, अर्थ मन्त्रालय, प्रदेश सरकार एवं दातृ निकायबाट योजनाको अन्त्यमा अनुगमन मूल्याङ्कन गर्न सकिनेछ ।

प्रस्तुत राजस्व सुधार कार्ययोजना र सो बमोजिम सङ्कलित राजस्वको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि तपसिलको कार्यतालिका बमोजिम अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्न सकिनेछ ।

तालिका २१. अनुगमन मूल्याङ्कन तालिका

अनुगमनका विषय	अनुगमन गर्ने जिम्मेवार निकाय वा पदाधिकारी	समय	अनुगमन विधि
राजस्व सङ्कलन सम्बन्धी	राजस्व शाखा प्रमुख	दैनिक, मासिक, त्रैमासिक र वार्षिक	स्थलगत अनुगमन गर्ने लक्ष्य तथा प्रगतिको एकीन अनुगमन गर्ने
राजस्व व्यवस्थापन	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	मासिक, त्रैमासिक, र वार्षिक	स्थलगत अनुगमन गर्ने नतिजामूलक अनुगमन खाका अनुसार लक्ष्य र प्रगतिको तुलना गर्ने
राजस्व सुधार कार्य योजना कार्यान्वयन	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व परामर्श समिति, नगरकार्यपालिका	मासिक, त्रैमासिक र वार्षिक	स्थलगत अनुगमन गर्ने नतिजामूलक अनुगमन खाका अनुसार लक्ष्य र प्रगतिको तुलना गर्ने
समन्वय तथा सहकार्य	राजस्व शाखा, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व परामर्श समिति, नगरकार्यपालिका	मासिक, चौमासिक र वार्षिक	स्थलगत अनुगमन गर्ने समन्वय र सहजीकरण गर्ने मार्गदर्शन तथा निर्देशन दिने
राजस्व नीति	राजस्व शाखा, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व परामर्श समिति, कार्यपालिका, नगरसभा	चौमासिक र वार्षिक	चौमासिक तथा वार्षिक कार्ययोजनाको लक्ष्य र प्रगति सम्बन्धी तुलनात्मक विश्लेषण गरी आवश्यक रणनीति सिफारिश, सुझाव तथा निर्देशन र पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने
राजस्व प्रतिवेदन	राजस्व शाखा, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व परामर्श समिति, गाउँकार्यपालिका,गाउँसभा, लेखापरीक्षक	मासिक, चौमासिक र वार्षिक	मासिक, चौमासिक तथा वार्षिक लक्ष्य र प्रगति प्रतिवेदनहरू सम्बन्धी तुलनात्मक विश्लेषण गरी आवश्यक रणनीति सिफारिश, सुझाब तथा निर्देशन र पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने
समीक्षा	उपप्रमुख	चौमासिक र वार्षिक	लक्ष्य र उपलब्धि सहित सिकाईको प्रस्तुति र सुधारको पृष्ठपोषण प्राप्त गरी आगामी मार्गचित्र तयार गर्ने

राजस्वका स्रोत अनुसार अनुगमन गर्दा हेर्नुपर्ने कुराहरूको सूची तयार गरी अनुगमन गर्दा प्रभावकारी हुन्छ । साथै अनुगमनको प्रतिवेदन तयार गर्ने कार्यलाई अनिवार्य गरिनु पर्दछ ।

सन्दर्भ सामग्री

- नेपालको संविधान,
- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ (संशोधन सहित),
- संघ, प्रदेश र स्थानीय तह (समन्वय तथा अन्तरसम्बन्ध) ऐन, २०७७,
- अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४,
- आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व सम्बन्धी, ऐन २०७६,
- सार्वजनिक निजी साझेदारी तथा लगानी ऐन २०७५,
- कर्णाली प्रदेश आर्थिक ऐन,२०८०
- कर्णाली प्रदेश सरकारका बजेट बक्तब्यहरु
- चौकुने गाउँपालिकाको आर्थिक ऐनहरु,
- चौकुने गाउँपालिकाको मध्यमकालीन खर्च संरचना (आ.व. २०८०/०८१-२०८२-०८३),
- नेपाल सरकारको बजेट बक्तब्यहरु
- नेपाल सरकार अर्थ मन्त्रालयको अन्तर सरकारी वित्तीय हस्तान्तरण (आव २०८०/०८१ र ०८१/०८२)
- कर्णाली प्रदेश सरकारको बजेट बक्तव्यहरु
- कर्णाली प्रदेश सरकारको अन्तर सरकारी वित्तीय हस्तान्तरण (आव २०८०/०८१ र ०८१/०८२),
- चौकुने गाउँपालिकाको बजेट बक्तब्य आ.व. (२०८०/०८१ र ०८१/०८२),
- चौकुने गाउँपालिकाको राजस्व परामर्श समितिको प्रतिवेदन,

अनुसूचीहरू:

अनुसूची-१

चौकुने गा.पा., सुर्खेतको 'राजस्व सुधार कार्ययोजना' निर्माणसम्बन्धी
अभिमुखीकरण तथा कार्यशाला गोष्ठीका उपस्थिति, माइन्युटका प्रतिलिपिहरू र सम्बन्धित तस्बिरहरू

चौकुने गाउँपालिका, सुर्खेतको 'राजस्व सुधार कार्ययोजना'को निर्माणका लागि गरिएको

अभिमुखीकरण तथा कार्यशाला

आयोजक:मान्नमी सञ्चार तथा प्रकाशन प्रा.लि., कुपण्डोल,ललितपुर

सहयोग तथा समन्वय: चौकुने गाउँपालिका, सुर्खेत

सहयोग:कुर्णाली प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान, सुर्खेत

चौकुने गाउँपालिका, सुर्खेत

२०८१ साल वैशाख २२ गते

उपस्थिती:

क्र.स.	नाम	ठेगाना	जिम्मेवारी	सम्पर्क नं.	हस्ताक्षर
१	खड्क बि.क. 'विवश'		अध्यक्ष, चौकुने गा.पा. सुर्खेत	९८५८१५४२८५	[illegible]
२	नरबहादुर बान्तोला		उपाध्यक्ष, " " "	९८४९१२२२८३	[illegible]
३	सुमन आचार्य	कैनी गा.पा.१ काल्ले	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, चौकुने गा.पा. सुर्खेत	९८५८०८६१३४	[illegible]
४	गोविन्द थापा	चौकुने ६	चौकुने ६ वडा अध्यक्ष	९७४८२५६८३३४	[illegible]
५	कमल ब० श्री रती.	चौकुने-८	वडा नं. ८ वडाअध्यक्ष	९८६८२३०५०१	[illegible]
६	जीरक बडुवाल	चौकुने १	वडा नं १ वडा अध्यक्ष	९८५८०५५३११	[illegible]
७	कविराम खनाल	चौकुने ५	वडा अध्यक्ष	९८४८१६२२३२	[illegible]
८	गणेश कुमार रानामगर	चौकुने-३	,, — ,,	९८४४८६३८२३	[illegible]
९	धनिराम धमाला	चौकुने-७	,, — ,,	९८५८०३५०६०	[illegible]
१०	रोप बहादुर जैसी	चौकुने ४	वडा अध्यक्ष	९८५६००४१६१	[illegible]
११	मायाराम जैसी	वडा नं २	,,	९८६४३६९६८०	[illegible]
१२	पद्मा देवि विश्वकर्मा	चौकुने वडा नं. ८	कार्यपालिका सदस्य	९८६८१५६४५६	[illegible]
१३	पंचकली बुढा	चौकुने ४	कार्यपालिका सदस्य	९८६८१०२८३६	पंचकली
१४	पार्वती रोकाय	चौकुने ८	शिक्षक चौकुने आधार	९८४८४८६४१२	पार्वती

चौकुने गाउँपालिका, सुर्खेतको 'राजस्व सुधार कार्ययोजना'को निर्माणका लागि गरिएको

अभिमुखीकरण तथा कार्यशाला

आयोजक:मान्नमी सञ्चार तथा प्रकाशन प्रा.लि., कुपण्डोल,ललितपुर

सहयोग तथा समन्वय: चौकुने गाउँपालिका, सुर्खेत

सहयोग:कर्णाली प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान, सुर्खेत

चौकुने गाउँपालिका, सुर्खेत

२०८१ साल बैशाख २२ गते

उपस्थिती:

क.स.	नाम	ठेगाना	जिम्मेवारी	सम्पर्क नं.	हस्ताक्षर
१५	पवन राज शर्मा	चौकुने गा.पा. ६	राजस्व शाखा	९८६८६६६२९२	[signature]
१६	आम्बे वि.क	चौकुने गा. पा 6	कार्यपालिका सदस्य	९८४५६५९५०८	Ambe
१७	कल्पना कामी	चौकुने ८	वडा सदस्य	९८६७४६१२५	[signature]
१८	नरविरश पाण्डे	चौकुने ८६	योजना शाखा	९८०८४७५२४६	[signature]
१९	सिता देबी नेपाली	चौकुने ४	वडा सदस्य	9762761856	सिता
२०	राधिका वि.क	चौकुने ४	वडा दलित सदस्य	9768217368	राधिका देवी सरा
२१	दीपिका कुमार	चौकुने 6	वडा दलित सदस्य		
२२	गणेश कामी	चौकुने ८	वडा सदस्य	९८६८४८८८१३४	[signature]
२३	कृष्ण विश्वकर्मा	चौकुने ५	वडा सदस्य	९८४२५८६२६३	क.00
२४	युद्ध ब० शाही	चौकुने ३	वडा सदस्य	९८६४४६६९६३	[signature]
२५	टकराज वि.क	चौकुने ४	निमित्त अध्यक्ष	९८६८६६४४५५	[signature]
२६	प्रमा/भिडआकी मगर	चौकुने ५	वडा सदस्य	९८४८००४०६६	[signature]
२७	गोपी राज रसट	चौकुने 6	वडा सदस्य		
२८	डिल्ली राम पण्डित	चौकुने ८	राजस्व स० सहायक	९८६५८०४५८६८	[signature]

चौकुने गाउँपालिका, सुर्खेतको 'राजस्व सुधार कार्ययोजना'को निर्माणका लागि गरिएको

अभिमुखीकरण तथा कार्यशाला

आयोजक:मान्नमी सञ्चार तथा प्रकाशन प्रा.लि., कुपण्डोल,ललितपुर

सहयोग तथा समन्वय: चौकुने गाउँपालिका, सुर्खेत

सहयोग:कर्णाली प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान, सुर्खेत

~~चौकुने~~ [illegible] गाउँपालिका, [illegible] ~~सुर्खेत~~

२०८१ साल बैशाख २२ गते

उपस्थिती:

क.स.	नाम	ठेगाना	जिम्मेवारी	सम्पर्क नं.	हस्ताक्षर
२९	अलक बहादुर भट्टराई	चौ. ३	कार्यसदस्य	९७६५५६१००८	[signature]
३०	त्रिपेन्द्र कार्की	कोटलपुर - २ बाँके	प.स्वा.प्र (ट्रेनी)	९८६३२४८०२	[signature]
३१	दिनेश थापा	चौ. ६	होटल व्यवसायी	९८६८६३३८८३	[signature]
३२	देवेन्द्र बहादुर बुढा	पञ्चपुरी ६ सुर्खेत	शिक्षा शाखा प्रमुख	९८५०७५५००६	[signature]
३३	विष्णु राज अवस्थी	आलिताल ०१, डडेल्धुरा	कृषि शाखा प्रमुख	९८६६७५६६३१	[signature]
३४	आशा बुढा मगर	भेरीगंगा न.पा. -२, सुर्खेत	प्रशासन शाखा प्रमुख	९७६५४८३३०१२	[signature]
३५	अमृता बोहरा	चौकुने गा.पा. २, सुर्खेत	वडा -२ महिला सदस्य	९८४५०८३४५५	अमृता
३६	दिपा खत्री	चौकुने ८ सुर्खेत	सि.अ.न.मी. स्वास्थ्यशाखा	९८४८०२३७६६	[signature]
३७	शान्ती लामिछाने	चौकुने ८	का. स	९८६८५८४६६३४	शान्ती
३८	हरि प्रसाद उपाध्याय	चौकुने ०८, सुर्खेत	निर्माण शाखा	९८६८२९२९३८	[signature]
३९	रविना परियार	चौकुने ०३, सुर्खेत	वडा सदस्य	९७६६५६६८४३	रविना
४०	गीता हमाल	चौकुने ०८, सुर्खेत	प्रशासनिक शाखा (का.स.)	९७४३८७७४१८	[signature]
४१	मोहन कुमार शाही	पाँचकुलाखडा न.पा.-४ डैलेख	प्रमुख कार्यकारी अधिकृत, मान्नमी सञ्चार तथा प्रकाशन प्रा.लि.	९८५११६६३७२	[signature]
४२	पदमबहादुर बुढा	महाबु - गा.पा. ३, दैलेख	विषय विज्ञ, राजस्व सुधार कार्ययोजना निर्माण सम्बन्धी	९८६४७१६३१२	[signature]

चौकुने गाउँपालिका, सुर्खेतको 'राजस्व सुधार कार्ययोजना'को निर्माणका लागि गरिएको

अभिमुखीकरण तथा कार्यशाला

आयोजक:मान्नमी सञ्चार तथा प्रकाशन प्रा.लि., कुपण्डोल,ललितपुर

सहयोग तथा समन्वय: चौकुने गाउँपालिका, सुर्खेत

सहयोग:कर्णाली प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान, सुर्खेत

चौकुने गाउँपालिका, सुर्खेत

२०८१ साल बैशाख २२ गते

उपस्थिती:

क.स.	नाम	ठेगाना	जिम्मेवारी	सम्पर्क नं.	हस्ताक्षर
४३.	राजेन्द्र विष्ट		प्रतिनिधि, मान्नमी सञ्चार तथा प्रकाशन प्रा. लि.	9841579147	
४४.	नारायण विष्ट		इन्चार्ज, इ.प्र.का. गुट्टु	9849651267	

आज मिति २०८१ साल बैशाख २२ गतेका दिन मान्नमी सञ्चार तथा प्रकाशन प्रा. लि. ललितपुरको आयोजना चौकुने गाउँपालिका, सुर्खेतको सहयोग तथा समन्वय र कर्णाली प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान, सुर्खेतको सहयोगमा चौकुने गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना निर्माण सम्बन्धी अभिमुखीकरण तथा कार्यशाला गा.पा. अध्यक्ष श्री खड्क वि.क. 'विवश' को प्रमुख आतिथ्यता तथा मान्नमी सञ्चार तथा प्रकाशन प्रा.लि.का प्रमुख कार्यकारी अधिकृत श्री मोहन शाहीको अध्यक्षतामा तपशिल बमोजिमको उपस्थितीमा निम्न निर्णय गर्दै सम्पन्न गरियो ।

उपस्थिती:

क्र.सं.	नाम	जिम्मेवारी	सम्पर्क नं.	हस्ताक्षर
(१)	खड्क वि.क. 'विवश'	अध्यक्ष, चौकुने गा.पा.	९८५८०५४४९२	[illegible]
(२)	नरबहादुर बान्तोला	उपाध्यक्ष, " "	९८४८१२२२८३	[illegible]
(३)	सुमन आचार्य	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, चौकुने गा.पा., सुर्खेत	९८५८०४६२३३	[illegible]
४.	गोविन्द थापा	६ नं. वडा अध्यक्ष	९७४८२९६५३३८	[illegible]
५.	बसन्त कुमार ओली	वडा नं. ८ वडा अध्यक्ष	९८६८२३०४०१	[illegible]
६.	जीरक बडुवाल	वडा नं. १ वडा अध्यक्ष	९८५८०५२४११	[illegible]
७.	लकिराम खनाल	वडा नं. ५ वडा अध्यक्ष	९८४८१६२२३२	[illegible]
८.	गणेश कुमार राना मगर	वडा नं. ३ वडा अध्यक्ष	९८४४८८७३८२३	[illegible]
९.	धनिराम धमाला	७ नं. वडा अध्यक्ष	९८५८०३३०६०	[illegible]
१०,	टोप बहादुर बुढामगर	४ नं. वडा अध्यक्ष	९८६८००९१६१	[illegible]
११	मायाराम जैसी	२ नं. "	९८६८४३६९८७०	मायाराम
१२	पद्मा देवि विश्वकर्मा	कार्यपालिका सदस्य वडा ८	९८६८१५६८४५	पद्म वि.
१३	पंचकली कुमारी	गाउँपालिका सदस्य	९८६८४०९८९६	पंचकली
१४	पार्वती आचार्य	चौकुने सामाजिक परियोजना अधिकृत	९८४८१८१४१	पार्वती
१५	पदमराज वर्मा	राजस्व शाखा	९८७८३६६९१२	[illegible]
१६	आर्मि वि.क.	कार्यपालिका सदस्य	९८४५७६१४५४	Ammi
१७	कल्पना कामी	वडा सदस्य	९८६६८६१२३९	[illegible]
१८	ईश्वरी पनाई	वडा सदस्य	९६६५५६६९८५	ईश्वरी
१९	सिता देबी नेपाली	वडा सदस्य	9762761856	सिता
२०	राधिका बि.क	वडा दलित सदस्य	9768217368	राधिका
२१	देबिसरा सुनार	वडा सदस्य		देविसरा
२२	गणेश कामी	वडा सदस्य	९७६८२८८९३५	[illegible]
२३	कृष्णा प्रिजापति	" सदस्य	९७६८२४७३२३	कृष्णा
२४	युद्ध बहादुर गाहा	वडा सदस्य	९८६३५६०१६३	[illegible]

क्र.सं.	नाम	जिम्मेवारी	सम्पर्क नं.	हस्ताक्षर
२५.	स्वर्गिराम वि.क.	निर्माण व्यवसायी	९८६८२९८४५५	
२६	प्रेम सिंह माली मगर	वडा सदस्य ६.	९८४८००४०६६	
२७	गोपिराज रम्ता	वडा सदस्य ७.	९	गाप्ती
२८	डिल्ली राम पौडेल	राजस्व स० सदस्य	९८६१०२३१६८	
२९	कलक ब० महतारा	वडा सदस्य ३	९८६५५६१००	
३०	दिपेन्द्र खत्री	प.स्वा.प्र (पेथाँ)	९८६३२५४००२	
३१	दिनेश थापा	होटल व्यवसायी	९८६१९९३८८३	
३२	देवेन्द्र बुढा	शिक्षा शाखा प्रमुख	९८५८०५५००६	
३३	विष्णु राज अवस्थी	कृषि विकास शाखा	९८६६२९६६३१	
३४	आशा बुढा मगर	प्रशासन शाखा प्रमुख	९८६२४३३०१३	
३५	अमृता बोहरा	महिला सदस्य, चौकुने-२	९८४४८४३४५५	अमृता
३६	दिपा खत्री	सि.अ.नर्सी. स्वास्थ्य शाखा	९८४८०२३५८६	
३७	शान्ति सापकोटा	की.वि.	९८६८९४९६३३	शान्ति
३८	हरिप्रसाद उपाध्याय	जि.स्वा. का शाखा	९८३८२१२१३८	
३९	जगदिश पाण्डे	योजना शाखा	९८४९१०९३८३	
४०	श्री ब. हमाल	वार्ड नं. प्रशासन	९८४८९८८४१९	
४१	मोहन कुमार शाही	प्रमुख कार्यकारी अधिकृत, मालगी जनपत्र तथा प्रकाशन प्रा.लि.	९८५११६६३८२	
४२.	पदमबहादुर बुढा	विषय विज्ञ, राजस्व सुधार कार्ययोजना निर्माण सम्बन्धी	९८६५८६३१२	
४३.	राजेन्द्र बिष्ट	प्रतिनिधि, मालगी जनपत्र तथा प्रकाशन प्रा.लि		
४४.	नारायण बिष्ट	इलाका प्रहरी कार्यालय गुडु, इन्चार्ज	९८४५६८२१२८६	

८१/०१/२२

प्रस्ताव नं. १. राजस्व सुधार कार्ययोजना निर्माण कार्यदल गठन सम्बन्धमा।

निर्णय नं १. प्रस्ताव नं. १ माथि छलफल गर्दा यस चौकुने गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना निर्माण कार्यमा सल्लाह, सुझाव, सहयोग तथा आवश्यकता अनुसार परिमार्जन गर्नको लागि तपसिल बमोजिमको ७ सदस्यीय राजस्व सुधार कार्ययोजना निर्माण कार्यदल गठन गर्ने निर्णय गरियो।

तपसिल:

(क) श्री कमल जि.सी. (वडाध्यक्ष) - संयोजक
(ख) श्री वर्षा घर्ती मगर - सदस्य
(ग) श्री गोविन्द थापा - "
(घ) श्री पद्मा वि.क. - "
(ङ) श्री डिल्लीराम पौडेल - "
(च) श्री बाबुराम खताल - "
(छ) श्री पद्मराज शर्मा (राजस्व शाखा प्रमुख) सदस्य सचिव

<u>अभिमुखीकरण तथा कार्यशाला गोष्ठीका तस्बिरहरू:</u>

अभिमुखीकरण तथा कार्यशालामा समीक्षात्मक मन्तव्य दिंदै चौकुने गा.पा. अध्यक्ष श्री खड्ग वि.क. 'विवश'

कार्यशालामा समीक्षात्मक मन्तव्य दिंदै चौकुने गा.पा. उपाध्यक्ष श्री नरबहादुर बान्तोला

समीक्षात्मक मन्तव्य दिंदै चौकुने गा.पा. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत श्री सुमन आचार्य

अवधारणागत विषयबस्तु प्रस्तुत गर्दै मान्नमी संचार तथा प्रकाशन प्रा. लि. का सिइओ मोहन शाही

कार्यशालामा अवधारणा प्रस्तुत गर्दै राजस्व सुधार कार्ययोजना विषय विज्ञ श्री पदमबहादुर बुढा

वडा नं. ८ का अध्यक्ष श्री कमल जि. सी. संयोजकत्वमा गठित राजस्व सुधार कार्ययोजना निर्माण कार्यदलको सामुहिक तस्विर

अनुसूची-२

चौकुने गा.पा., सुर्खेतको 'राजस्व सुधार कार्ययोजना' निर्माणसम्बन्धी
सुझाव संकलन तथा कार्यशाला गोष्ठीका उपस्थितिका प्रतिलिपिहरू र सम्बन्धित तस्बिरहरू

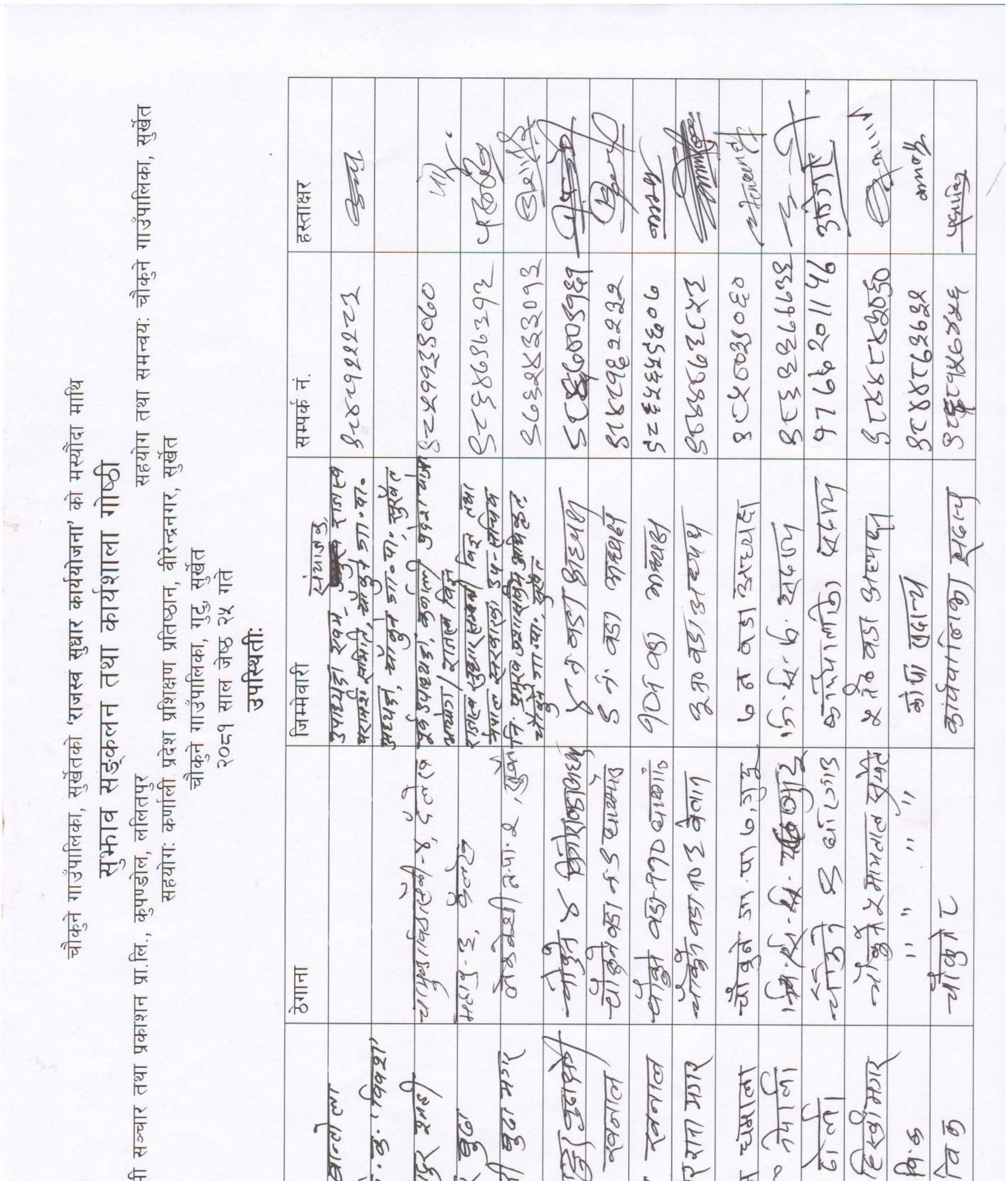

चौकुने गाउँपालिका, सुर्खेतको **'राजस्व सुधार कार्ययोजना'** को मस्यौदा माथि

सुझाव सङ्कलन तथा कार्यशाला गोष्ठी

आयोजक: मान्नमी सञ्चार तथा प्रकाशन प्रा.लि., कुपण्डोल, ललितपुर — सहयोग तथा समन्वय: चौकुने गाउँपालिका, सुर्खेत

सहयोग: कर्णाली प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान, वीरेन्द्रनगर, सुर्खेत

चौकुने गाउँपालिका, गुटु, सुर्खेत

२०८१ साल जेष्ठ २५ गते

उपस्थिती:

क्र.स.	नाम	ठेगाना	जिम्मेवारी	सम्पर्क नं.	हस्ताक्षर
१	नरबहादुर वान्लोला		उपाध्यक्ष एवम् संयोजक, राजस्व परामर्श समिति, चौकुने गा.पा.	९८४९११२२८२	
२	खड्क बि.क. 'विवश'		अध्यक्ष, चौकुने गा.पा., सुर्खेत		
३	योगेन्द्रबहादुर शाही	चामुण्डाबिन्द्रासैनी-४, दैलेख	पूर्व उपाध्यक्ष, कर्णाली प्रदेश योजना आयोग/ राजस्व विज्ञ	९८५९९३३०६०	
४	पदमबहादुर बुढा	महावु-३, दैलेख	राजस्व सुधार सम्बन्धी विज्ञ तथा नेपाल सरकारका उप-सचिव	९८६८६३६३९२	
५	आशाकुमारी बुढा मगर	लेकबेसी न.पा. २, सुर्खेत	नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, चौकुने गा.पा., सुर्खेत	९८६२८४३३०१३	
६	टोपबहादुर बुढाथोकी	चौकुने ४ किरांखादोनु	४ नं वडा अध्यक्ष	९८४८००३९६१	
७	कविराम खनाल	चौकुने वडा नं ३ घाम्पुर	३ नं वडा अध्यक्ष	९८४८९८२२३२	
८	नन्दराम खनाल	चौकुने वडा १० घाट्गाउँ	१० वडा अध्यक्ष	९८५५६५५६०६	
९	गणेशकुमार राना मगर	चौकुने वडा नं ३ बेतान	३ नं वडा अध्यक्ष	९८६८८६७६८२३	
१०	चोलिराम घमाला	चौकुने गा.पा ७, गुटु	७ नं वडा अध्यक्ष	९८५००३१०६०	
११	तुलसी नेपाली	ति.रि.सि. गुटु	ति.रि.सि. सदस्य	९८६३८६६६३३	
१२	उजीरे ठोली	चौकुने ८ बाग्गाउँ	कार्यपालिका सदस्य	९७६६२०११४६	
१३	तुलाराम हिस्तीमगर	चौकुने २ मायताल सुर्खेत	२ नं वडा अध्यक्ष	९८४८८४२०५०	
१४	कमला वि.क.	" " " "	को.पा. सदस्य	९८४४८६३६५२	
१५	पद्मा वि.क	चौकुने ८	कार्यपालिका सदस्य	९८४८९४६७४६	

चौकुने गाउँपालिका, सुर्खेतको **'राजस्व सुधार कार्ययोजना'** को मस्यौदा माथि

सुझाव सङ्कलन तथा कार्यशाला गोष्ठी

आयोजकः मान्नमी सञ्चार तथा प्रकाशन प्रा.लि., कुपण्डोल, ललितपुर — सहयोग तथा समन्वयः चौकुने गाउँपालिका, सुर्खेत

सहयोगः कर्णाली प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान, वीरेन्द्रनगर, सुर्खेत

चौकुने गाउँपालिका, गुटु, सुर्खेत

२०८१ साल जेष्ठ २५ गते

उपस्थितीः

क.स.	नाम	ठेगाना	जिम्मेवारी	सम्पर्क नं.	हस्ताक्षर
१६	हजुरा कुमारी विक	चौकुने ९ घाघगाउँ	कार्यपालिका सदस्य	९८४८७८९३१५	हजुरा
१७	अम्बि वि.क	चौकुने ७	कार्यपालिका सदस्य	९८४५७९४५०४	
१८	पदमराज शर्मा	चौकुने ६	विपद शाखा सम्पर्क राजश्व शाखा सहयोगी	९८४८५७६२१२	
१९	वर्षा घर्ती	चौकुने-५	उद्योग वाणिज्य (E.D.F.	९८४८५५१९९८	
२०	प्रकाश सापकोटा	पञ्चपुरी ६ सुर्खेत	खानेपानी शाखा	९८४८१७०१९३	
२१	मनिषा कुमारी कंडेल	वी.न.न.पा.४ सुर्खेत	महिला तथा बा.बा. शाखा	९८६८३५९४५९	
२२	दिपेन्द्र कार्की	कोहलपुर २ बाँके	पशुपन्छी विकास शाखा	९८६३२१४८०२	
२३	सान्ती सापकोटा	चौकुने '८' सुर्खेत	कर्मचारी	९८६८३४९६३३	शान्ती
२४	सविता पाण्डे	वी.न.पा.७ सुर्खेत	वडा सचिव	९८६४७९२०९५	
२५	नारायण वास्कोटा	वी न.पा. ८ सुर्खेत	लेखा शाखा	९८६८२२३३१०	
२६	सोमबं. थापा मगर	चौकुने गा.पा.१	पञ्जिकरण तथा सामाजिक सुरक्षा शाखा	९८४८११५४८०	
२७	विमल विष्ट	पञ्चपुरी-७ सुर्खेत	सूचना तथा सञ्चार प्रविधि शाखा	९८६८९०६०१७	
२८	रन ब. गरेजा	बराहताल ७ सुर्खेत	न्यायिक शाखा	९८५८०५२९०७	
२९	तवराज बास्तोला	चौकुने ८ सुर्खेत	भूमि शाखा	९८६८९०५९२८	
३०	हरिचन्द्र भण्डारी	चौकुने - २ सुर्खेत	सचिवालय	९८५८०५८०४४	

चौकुने गाउँपालिका, सुर्खेतको **'राजस्व सुधार कार्ययोजना'** को मस्यौदा माथि

सुझाव सङ्कलन तथा कार्यशाला गोष्ठी

आयोजक: मान्नमी सञ्चार तथा प्रकाशन प्रा.लि., कुपण्डोल, ललितपुर
सहयोग तथा समन्वय: चौकुने गाउँपालिका, सुर्खेत
सहयोग: कर्णाली प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान, वीरेन्द्रनगर, सुर्खेत
चौकुने गाउँपालिका, गुटु, सुर्खेत
२०८१ साल जेष्ठ २५ गते

उपस्थिती:

क्र.स.	नाम	ठेगाना	जिम्मेवारी	सम्पर्क नं.	हस्ताक्षर
३१	[illegible] घर्ती	चौकुने वडा ९	कार्यालय प्रमुख सहयोगी	[illegible]	
३२	दिपक वि.क.	चौकुने १०	वन शाखा	[illegible]	
३३	देवेन्द्र कुँवर	पञ्चपुरी ६, सुर्खेत	शिक्षा शाखा/ प्रमुख	[illegible]	
३४	पल्लवी बुढा मगर	लेकबेसी न.पा. ३ सुर्खेत	कृषि विकास शाखा	[illegible]	
३५	हरिप्रसाद उपाध्याय	चौकुने, सुर्खेत	निर्माण शाखा (चौकुने)	[illegible]	
३६	लक्ष्मी कुमारी वि.क.	चौकुने ६	कर्मचारी	9848081072	
३७	मोती बलपाली	चौकुने १०	समाज सेवी	9744354875	
३८	[illegible] विष्ट	चौकुने - १०	वन तथा वातावरण शाखा	9766697272	
३९	मोहन कुमार शाही	[illegible] न.पा. - ४, ललित	प्रमुख कार्यकारी अधिकृत मान्नमी सञ्चार तथा प्रकाशन प्रा.लि.	[illegible]	

सुझाव सङ्कलन तथा कार्यशाला गोष्ठीका तस्बिरहरूः

मस्यौदा प्रस्तुत गर्दै विषय विज्ञ तथा कर्णाली प्रदेश योजना आयोगका पूर्व उपाध्यक्ष श्री योगेन्द्र शाही

राजस्व सुधार कार्ययोजनाको मस्यौदा प्रस्तुत गर्दै विषय विज्ञ श्री पदम बहादुर बुढा

प्रस्तुत मस्यौदा माथि सुझाव दिंदै चौकुने गा.पा. उपाध्यक्ष श्री नरबहादुर बान्तोला